

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jan Zelenka

**Důsledky porušení předpisů o dokazování pro
účinnost důkazů**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. 04. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 210 943 znaků včetně mezer.

.....

Jan Zelenka

V Praze dne 26. dubna 2020

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Jaromíru Hořákovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce a dále také své rodině za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod	1
1. Obecně k dokazování	3
1.1. Právní úprava dokazování v českém trestním řízení	4
1.1.1. Mezinárodní úprava dokazování	4
1.1.2. Ústavněprávní základ dokazování v českém trestním řízení	5
1.1.3. Úprava dokazování v trestním řádu	6
1.2. Zásady trestního řízení ohledně dokazování	6
1.2.1. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem	7
1.2.2. Zásada presumpce nevinny	8
1.2.3. Zásada materiální pravdy	9
1.2.4. Zásada vyhledávací	11
1.2.5. Zásada volného hodnocení důkazů	11
1.2.6. Zásada bezprostřednosti	12
1.2.7. Zásada ústnosti	14
1.3. Dělení důkazů	14
1.4. Fáze dokazování a jejich specifika v různých stádiích řízení	16
1.4.1. Stádia trestního řízení	17
1.4.2. Fáze dokazování	18
2. Nepřípustnost a neúčinnost důkazů	21
2.1. Nepřípustnost důkazu	21
2.2. Neúčinnost důkazu	24
2.2.1. Absolutní neúčinnost důkazu	25
2.2.2. Relativní neúčinnost důkazu	26
2.3. Kritéria zákonnosti důkazů	26
2.3.1. Kritérium zákonného důkazního prostředku	27
2.3.2. Kritérium zákonného subjektu	29
2.3.3. Kritérium zákonného procesního stádia	31
2.3.4. Kritérium zákonného předmětu důkazu a řízení	33
2.3.5. Kritérium zákonného opatření a provedení důkazu	37
2.4. Shrnutí <i>de lege lata</i> a návrhy <i>de lege ferenda</i> s ohledem na koncepci připravovaného trestního řádu	38

3. Doktrína plodů z otráveného stromu	42
3.1. Doktrína v české nauce.....	43
3.2. Použití doktríny v české judikatuře	49
3.2.1. Ústavní soud	49
3.2.2. Obecné soudy	53
4. Judikatura ESLP ve vztahu k neúčinným důkazům	61
4.1. Gäfgen proti Německu.....	62
4.2. Jalloh proti Německu.....	70
Závěr	77
Seznam použitých zdrojů.....	81
Seznam odborné literatury	81
Seznam odborných článků	83
Internetové zdroje.....	84
Judikatura	86
Judikatura obecných soudů	86
Judikatura Ústavního soudu.....	87
Judikatura Evropského soudu pro lidská práva	88
Právní předpisy.....	88
Abstrakt.....	90
Abstract	91

Úvod

Dokazování je v trestním řízení, potažmo ve všech řízeních, ústřední částí, neboť vytváří základ pro rozhodnutí. Jeho cílem je co nejvěrněji rekonstruovat skutkový stav, aby prokázaná zjištění reflektovala co nejlépe realitu. Tuto realitu však může značně pokrýt postup orgánů činných v trestním řízení, které pro zjištění pravdy použijí postupů neslučitelných se zákonem a zásadami trestního řízení. Na spravedlnost celého procesu pak takové postupy mají bezesporu neblahý vliv. Z toho důvodu existují instituty nepřipustnosti a zejména neúčinnosti důkazu, které jako hrozba ční nad prací orgánů činných v trestním řízení, aby mantinely zákonnosti během postupu obstarávání a zajišťování důkazů nebyly překračovány.

Jedná se o bezesporu lákavou problematiku, jak dokazují i mediálně exponované kauzy českých politiků a jiných osob s politikou spojených, dotýkající se také nepřipustnosti a neúčinnosti důkazů, které poukázaly na zřetelné problémy v české teorii a praxi. Jde například o „kauzu Rath“ či „kauzu Rittig.“

Cílem této práce je seznámit čtenáře s problematikou dokazování, se zvláštním zřetelem k problematice účinnosti důkazů. Dále si kladu za cíl vyličení platné právní úpravy účinnosti důkazů, její následný rozbor a zhodnocení. Pokusím se také nabídnout určitá řešení právní úpravy, zejména s ohledem na rekodifikaci trestního práva procesního v gesci komise pro nový trestní řád. Nepřeji si předkládat bezduchý popis právní úpravy *de lege lata*, rád bych naopak objasnil některé skryté problémy. Účelem této práce je tedy zároveň porovnání vlastních názorů na uvedená témata s názory předních teoretiků, z něhož vychází stanovisko k jejich řešení. K tomu by mi měla dopomoci i rozsáhlá judikatura, zejména Ústavního soudu České republiky a Nejvyššího soudu České republiky, kterou ve formulaci svých názorů beru v potaz.

Celá práce je rozdělena do šesti částí – čtyř samostatných kapitol, úvodu a závěru. První kapitola práce pojednává o úpravě dokazování v trestním řízení a jejím právním základu v tuzemských, ale i zahraničních právních předpisech. Upřesním základní pojmy dokazování jako důkaz, důkazní prostředek či pramen důkazu, u nichž často dochází k záměně. Vzhledem k tomu, že žádný právní systém by se neobešel bez právních principů, na kterých stojí, uvedu také základní zásady trestního práva procesního úzce spjaté s dokazováním. Poslední podkapitola zohlední rozdílná stádia trestního řízení a specifika dokazování v jednotlivých fázích.

Druhá kapitola práce řeší problematiku přípustnosti a účinnosti důkazů. Definuje tyto pojmy a uvádí praktické příklady nepřipustných či neúčinných důkazů. Tato kapitola je odvozena od článku Bohumila Repíka z roku 1982 publikovaného v *Bulletinu advokacie*, který též položil základ české teorie v dané oblasti. Jeho stěžejní stanoviska jsou platná již takřka čtyřicet let a stále neztrácí na významu. V návaznosti na tyto myšlenky rozdělím zákonnost důkazů a z nich odvozenou účinnost dle pěti kritérií, jež Repík vymezil. Součástí této kapitoly bude i soudobá judikatura zabývající se přípustností důkazů, jako například i mediálně známá kauza lobbisty Ivo Rittiga či soudce Ivana Elischera. Poslední podkapitola nabízí řešení zmíněných problémů *de lege ferenda* a zhodnocuje též řešení přípustnosti a účinnosti důkazů v návrhu nového trestního řádu.

Třetí kapitola práce se zaměří na doktrínu plodů z otráveného stromu, pocházející z anglosaské právní kultury. Jejím základem je judikatura Nejvyššího soudu Spojených států amerických, který se touto doktrínou zabývá již déle než sto let. K analýze této doktríny však nepoužiji výhradně judikaturu americkou, nýbrž zhodnotím i postoj Ústavního soudu ČR a soudů obecných, především Nejvyššího soudu ČR. Neopomenu ani přístup tuzemské nauky – předložím názory předních českých teoretiků z obou konců názorového spektra k doktríně a pokusím se sám nabídnout své názory k dané problematice. Na konci kapitoly nebude chybět ani zhodnocení tzv. kauzy Rath, která bezpochyby vnesla doktrínu plodů z otráveného stromu do povědomí české veřejnosti nejen odborné, ale i laické.

Čtvrtá kapitola rozebírá judikaturu Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku (dále jen „ESLP“), která se zabývá přípustností a účinností důkazů. Nepůjde však o vyčerpávající výčet soudních rozhodnutí, jelikož se zaměřím pouze na dvě, dle mého názoru nejdůležitější a zároveň nejkontroverznější rozhodnutí ESLP. Půjde o rozhodnutí stěžovatelů Abu Bakah Jalloha a Magnuse Gäfgena, v obou případech proti Spolkové republice Německo. V těchto případech jednak zhodnotím rozhodnutí ESLP, jednak se budu zabývat i vnitrostátním řízením u obou případů.

1. Obecně k dokazování

Pro pojednání o neúčinnosti důkazů je nezbytné vymezit si nejprve celý proces dokazování. Dokazování je kruciólní částí nejen trestního řízení, nýbrž všech právních řízení. Jedná se o procesní část, ve které orgány činné v trestním řízení zjišťují skutečnosti, které jim následně slouží jako podklad pro jejich rozhodovací činnost. Spolu s rozhodovací činností se tedy jedná o nejdůležitější část trestního řízení.

Jelínek uvádí, že: „*Dokazováním se rozumí zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož úkolem je umožnit těmto orgánům poznání skutečností důležitých pro rozhodnutí.*“¹ Z této definice plyne, že během procesu dokazování dochází k poznávání skutečností, jež se odehrály v minulosti a jež se orgány činné v trestním řízení snaží rekonstruovat co nejobjektivněji a bez důvodných pochybností tak, aby o nich mohly v budoucnu rozhodnout.

Na základě shora uvedeného nám tedy vyplývá i předmět trestního řízení, který se v celé své šíři dokazuje, a to skutek. Ačkoliv pojem skutek můžeme v trestněprávních předpisech² nalézt, jeho definici nám však nenabízí. Definice skutku nám ovšem může poskytnout odborná literatura spolu s judikaturou. Skutkem rozumíme určitou událost ve vnějším světě spočívající v jednání, které může naplnit některou ze skutkových podstat trestného činu³ (popř. více trestných činů⁴). Na druhou stranu skutkem se rozumí i takové jednání, jež nenaplnilo žádnou ze skutkových podstat trestných činů. Z toho také plyne teze, že každý trestný čin je skutkem, zatímco každý skutek trestným činem být nemusí⁵. Další definici nám poskytlo usnesení Nejvyššího soudu⁶, ve kterém je obsažena tato právní věta: „*Předmětem trestního stíhání je vždy skutek, v němž je spatřován trestný čin, přičemž podstatou skutku je trestněprávně relevantní jednání pachatele a jím zapříčiněný trestněprávně významný následek.*“ Z této definice tedy plyne, že předmětem dokazování je zejména jednání pachatele, ovšem zároveň je nezbytné neopomenout taktéž následek, který svým jednáním vyvolá a který porušuje nebo ohrožuje zájmy trestním zákoníkem

---

¹ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-230-1. s. 784.

² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

³ PŮRY, František. Skutek v trestním řízení. In: HENDRYCH, Dušan a kolektiv. *Právnícký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1., s. 986.

⁴ V případech jednočinného souběhu. Pokud tedy pachatel svým jedním jednáním naplnil více skutkových podstat trestných činů.

⁵ Tato teze plyne z ustanovení § 226 písm. b) trestního řádu, které praví, že soud zproští obžalovaného obžaloby, neboť skutek označený v žalobním návrhu není trestným činem.

⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2001 pod sp. zn. 11 Tz 129/2001 (R 41/2002 sb. rozh. tr.).

chráněné. Specifikovat předmět řízení je nezbytné pro určení rozsahu dokazování. Rozsah dokazování je upraven již v prvním odstavci § 89 trestního řádu a uvádí příklady, jaké skutečnosti jsou orgány činné v trestním řízení povinny dokazovat. Jde především o zjištění, zda se skutek, v němž je trestný čin spatřován skutečně stal a pokud ano, zda jej spáchal obviněný. Dále je nezbytné dokázat další okolnosti nezbytné k prokázání viny obviněného a pro stanovení trestu, resp. jeho výměry. Současně je třeba vymezit pojmy dokazování, s nimiž se v celé práci operuje.

Důkazem se rozumí přímý poznatek, který vznikl jako výsledek dokazování a který byl získán orgánem činným v trestním řízení o předmětu důkazu z určitého důkazního prostředku.

Předmětem důkazu je skutečnost, jež má být během dokazování zjištěna. Důkazní prostředek je nástrojem, jenž byl během fáze dokazování orgány činnými v trestním řízení použit k poznání skutečností, které jsou předmětem důkazu. Jde například o výslech osob či ohledání osob nebo věcí.

Posledním pojmem je pramen důkazu (občas také nazýván nositel důkazu). Může jím být osoba nebo věc, ze které důkaz pochází či s níž je spojen.⁷

Trestní řád pojmy důkaz, důkazní prostředek či pramen důkazu nikterak nerozlišuje a všechny tyto pojmy označuje jako důkaz. Důvodem je bezesporu úzké sepětí těchto pojmů, které v praxi nepřinášejí problémy.⁸

1.1. Právní úprava dokazování v českém trestním řízení

Základem jakékoliv právní úpravy jsou bezesporu prameny, ze kterých daná problematika vychází. V této podkapitole jsem tyto prameny rozdělil na vnitrostátní a mezinárodní. Vnitrostátní dále na úpravu obsaženou v ústavních zákonech a na úpravu v trestním řádu.

1.1.1. Mezinárodní úprava dokazování

Mezi mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána a které jsou relevantní k dokazování v trestním řízení, patří zejména Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“ nebo „Úmluva“), Úmluva proti mučení a jinému nelidskému zacházení (dále jen „Úmluva proti mučení“) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (dále jen „MPOPP“).

---

⁷ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 361.

⁸ Tamtéž, s. 362.

Díky ustanovením těchto mezinárodních smluv Česká republika převzala do svého právního řádu standardy a zásady moderního demokratického právního státu. Jednou z nejdůležitějších je právo na spravedlivý proces (v anglosaském právním prostředí též známé jako *right to a fair trial*), které je upraveno v čl. 6 EÚLP a v čl. 14 MPOPP.

Právo na spravedlivý proces v čl. 6 EÚLP zakotvuje širokou škálu zásad od presumpce nevinny po právo na ochranu obviněného, spočívající ve formálním i materiálním právu na obhajobu, nebo například právo na tlumočení a překlad všech písemností do jazyka, kterému obviněný rozumí. Nejdůležitějším právem je však právo obviněného, aby byl jeho případ řešen nestranným a nezávislým soudem.

Z úmluvy proti mučení bylo do našeho právního řádu převzato pravidlo o absolutní neúčinnosti důkazů získaných mučením, pohrůzkou mučení či jiným nelidským zacházením, které je upravené v čl. 15. Součástí právního řádu tehdejší Československé republiky se stalo novelou trestního řádu, zákonem č. 178/1990 Sb., a doplnilo § 89 v odst. 3.

1.1.2. Ústavněprávní základ dokazování v českém trestním řízení

Ústavněprávní základ pro dokazování je obsažen v ústavních zákonech, přesněji v ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) spolu s usnesením předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina“).⁹ Tento základ je založen na tezi, že během procesu dokazování dochází v určitých případech k zásahu do nezadatelných práv a svobod jednotlivců, a z toho důvodu by takové počínání ze strany státní moci mělo být ohraničeno na ústavní úrovni.

Úprava obsažená v Ústavě je ve vztahu k dokazování v trestním řízení velmi obecná, avšak její obsah je možno spatřit ve dvou ustanoveních upravujících moc soudní. Jde o čl. 95 odst. 1 a čl. 96. Tato ustanovení reflektují ústavně zaručené právo na rovnost zbraní před soudem, což je jedním ze základních práv obhajoby a zároveň i nezbytným projevem zásady kontradiktornosti v trestním řízení.

Relevantnější trestněprávní úpravu v ústavní rovině nalezneme spíše v Listině, a to v hlavě páté souhrnně nazvané Právo na soudní a jinou právní ochranu, přesněji v člancích 36 až 40. Všechny tyto články mají jedno společné, a to že vycházejí z práva na spravedlivý proces jako

---

⁹ Ačkoliv se jedná o Usnesení předsednictva ČNR, komentářová literatura jej považuje za ústavní zákon. Viz SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9, s. 53.

základního východiska trestního procesu, a tím pádem i dokazování. Toto právo je dále reflektováno zejména v člancích 39 a 40, které jsou jako jediné určeny výlučně trestnímu procesu. Nejdůležitější zásady vycházející z práva na spravedlivý proces spatřuji konkrétně například v čl. 40 odst. 4, jenž (spolu s čl. 37 odst. 1) upravuje zásadu *nemo tenetur se ipsum accusare*, dle níž nikdo není povinen obviňovat sám sebe.¹⁰ Dalším příkladem z procesněprávních zásad je zásada presumpce nevinny obsažená v čl. 40 odst. 2. K těmto zásadám blíže v dalších kapitolách.

1.1.3. Úprava dokazování v trestním řádu

Trestní řád upravuje trestní řízení v celé jeho šíři, dokazování nevyjímaje. Jeho podrobnou úpravu můžeme nalézt v části první, hlavě páté nazvané příznačně „Dokazování“. Tato hlava obsahuje § 89 až 118, které proces dokazování obecně upravují. V této hlavě nalezneme, co je předmětem dokazování, demonstrativní výčet důkazních prostředků či skromnou úpravu ohledně neúčinnosti důkazů, které trpí určitou vadou. Tímto však úprava dokazování v trestním řádu není vyčerpána. Další relevantní předpisy můžeme dohledat v úpravě různých stádií trestního řízení, která reflektuje specifika dokazování nejen během hlavního líčení konaného u soudu a v přípravném řízení, nýbrž i před samotným zahájením trestního stíhání. S ohledem na dokazování před zahájením trestního stíhání stojí za povšimnutí především tzv. operativně pátrací prostředky, které mohou být následně použity jako důkaz během hlavního líčení. Dále nesmíme zapomenout na úpravu v hlavě čtvrté, jejíž část zpracovává zajištění osob a věcí, což je pro dokazování taktéž nezbytné. Zejména sem patří domovní a osobní prohlídky či prohlídky jiných prostor spolu s odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu.

1.2. Zásady trestního řízení ohledně dokazování

Součástí jakéhokoliv právního odvětví jsou i právní zásady (někdy shodně i principy), trestní právo procesní nevyjímaje. Kühn¹¹ dokonce tvrdí, že systém (v našem případě právní odvětví) bez těchto principů by nikdy systémem být nemohl, byl by jen chaosem a entropií. Právními zásadami se tedy rozumí jisté vůdčí ideje; výchozí myšlenky určitého celku, jeho ideový

---

¹⁰ SKŘEJPEK, Michal. Nemo tenetur se ipsum accusare. In: HENDRYCH, Dušan a kolektiv. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1., s. 498.

¹¹ KÜHN, Zdeněk. Pojem a role právního principu. In: BOGUSZAK, Jiří. *Právní principy*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999. ISBN 80-901064-5-5., s. 92.

základ. Lze si pod nimi představit obecná pravidla, vyjadřující, čeho má být v právu dosaženo, popř. co má být v právu chráněno. Od těchto principů jsou odvozeny všechny právní normy, které je i dále konkretizují.

Základní zásady trestního práva procesního jsou tedy ideje, na kterých celé trestní řízení stojí. Všechny základní zásady tvoří harmonickou a ucelenou jednotu (soustavu), jsou navzájem propojeny a podmíněny. Ve svém celku vedou k dosažení úkolů trestního řízení. Řeší zejména organizaci trestního řízení a upravují činnost orgánů činných v trestním řízení.¹² Některé základní zásady trestního práva procesního jsou garantovány i předpisy ústavními a ustanoveními mezinárodních smluv (zmíněných výše), nicméně s ohledem na jejich význam najdeme jejich úpravu i v trestním řádu. Jedná se např. o zásadu presumpce neviny či zásadu práva na obhajobu. Všechny zásady trestního řízení tudíž musejí být aplikovány v souladu s ústavněprávními předpisy a s mezinárodními dokumenty, jimiž je Česká republika vázána.

Úpravu těchto zásad nalezneme v ustanoveních § 2 trestního řádu. Zákonodárce tím zamýšlel na samotném začátku trestního řádu zmínit důležitost těchto zásad a nerozdělovat je do dalších hlav např. dle stádia řízení, ve kterém se použije, nýbrž všechny sjednotit do jednoho paragrafu. Tento postup mimochodem plánuje zákonodárce i pro nový trestní řád v rámci rekodifikace trestního procesu.¹³ V následujících podkapitolách zmíním demonstrativní výčet nejdůležitějších zásad, které považuji pro dokazování v trestním řízení za rozhodující.

1.2.1. Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem

Tato zásada si zasloužila prvenství ve výčtu, jelikož ji považuji za nejdůležitější. Dotýká se totiž celého trestního řízení, ergo i dokazování. Fakt, že ji zákonodárce též zařadil na první místo mezi základní zásady, mou domněnku potvrzuje. Jedná se o jednu z ústavně zaručených zásad vycházející z čl. 2 odst. 2 Listiny („*Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví*“.) a čl. 8 odst. 2 Listiny („*Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon*“). Doplnuje hmotněprávní zásadu *nullum crimen sine lege* (upravenou v čl. 39 Listiny) v této procesní podobě. Projevuje se zde jedno z východisek právního státu, který dbá o to, aby orgány činné v trestním

---

¹² JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 116.

¹³ Odůvodnění nalezneme na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti v sekci rekodifikace trestního práva procesního. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/oduvodneni/?a=1460>

řízení postupovaly dle zákona a aby při zjišťování skutkového stavu nenadřazovaly toto zjišťování nad zákonný proces.¹⁴ Hledání „pravdy“ za každou cenu, by nepochybně právní stát oslabovalo a mohlo by vést k libovůli státní moci známé například z totalitních režimů.

Tuto zásadu můžeme rozdělit na dvě části, a to na zákaz stíhání z jiných než zákonných důvodů a zákaz stíhání způsobem jiným, než stanoví zákon. Zákaz stíhání z jiných než zákonných důvodů můžeme v trestním řádu dále spatřit v ustanovení § 160 odst. 1, které brání policejním orgánům bezdůvodně stíhat fyzické a právnické osoby, neboť pro zahájení úkonů trestního řízení musí vést odůvodněné skutečnosti o tom, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala tato osoba.¹⁵

Tato zásada je taktéž neodmyslitelně spjata s již zmíněným právem na spravedlivý proces dle čl. 6 EÚLP. Obě tyto zásady tvoří základ právního státu s ohledem na trestní řízení. Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku (dále jen „ESLP“) může přezkoumávat rozhodnutí vnitrostátních soudů, zdali jsou v souladu s Úmluvou. Zajímá se převážně o to, jestli byl vedený proces spravedlivý jako celek. Ne každé rozhodnutí, které bylo v rozporu se zásadou zákonnosti, muselo být nespravedlivé v celém kontextu procesu.

1.2.2. Zásada presumpce nevinny

Za druhou nejdůležitější zásadou upřesňující dokazování považují presumpci nevinny. A to z toho důvodu, že je obsažena přímo v mezinárodních dokumentech (jako např. v čl. 6 odst. 2 EÚLP), na ústavní úrovni (čl. 40 odst. 2 Listiny), jakož i v trestním řádu (§ 2 odst. 2). Zároveň představuje jeden z prvků práva na spravedlivý proces. Předtím než přejdu k definici této zásady, bych rád posoudil její úpravu v různých právních předpisech, zejména v Listině a trestním řádu. Znění čl. 40 odst. 2 Listiny je následující: *„Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.“* Oproti tomu ustanovení § 2 odst. 2 trestního řádu zní: *„Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.“* Znění obou předpisů upravuje v zásadě tentýž problém, ovšem v Listině jde o pozitivní formulaci z pohledu případné viny obviněného, zatímco v trestním řádu je

---

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I.: komentář (§ 1-156)*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0., s. 21.

¹⁵ DRAŠTÍK, Antonín. FENYK, Jaroslav. *Trestní řád: komentář I. díl (§ 1 až 179h)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7., s. 9.

prezentována formulace negativní.¹⁶ Tento rozdíl je dle mého mínění nepodstatný a je patrně způsoben tím, že trestní řád je předpis starší o celá tři desetiletí, přestože je oproti Listině předpisem nižší právní síly, a měl by z ní tudíž vycházet. Ministerstvo spravedlnosti chce tento princip v budoucnu sjednotit se zněním v Listině, aby konečně došlo k souladu v obou právních předpisech.¹⁷

Soudce Ústavního soudu a odborník na trestní právo Pavel Šámal¹⁸, při nezpochybnění této zásady jako jedné z nejdůležitějších zásad trestního řízení, navrhuje tuto zásadu v novém trestním řádu více rozvinout, a to tak, aby byla patrná i z ní vyvozovaná pravidla. Týká se to následujících čtyř pravidel, která jsou odvozená odbornou literaturou, avšak přímé zakotvení v platné úpravě postrádají:

- V pochybnostech ve prospěch obviněného (*in dubio pro reo*);
- Nedokázaná vina má stejný význam jako prokázaná nevina;
- Povinnost orgánů činných v trestním řízení být vůči obviněnému nestranný a nezaujatý;
- Povinnost orgánů činných v trestním řízení dokázat vinu.

1.2.3. Zásada materiální pravdy

Dle zásady materiální pravdy je soud povinen řádně zjistit skutkový stav ve věci nade vši pochybnost, aby mohl následně rozhodnout. Její úpravu nalezneme v § 2 odst. 5 trestního řádu. Toto znění stanovuje za cíl zjistit skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí soudu. Dále formuluje práva a povinnosti soudu a procesních stran, jako například povinnost státního zástupce dokazovat vinu obviněného či povinnost soudu případně doplnit dokazování v rozsahu nezbytném pro následné rozhodnutí. Právě tato vymezení nás přivádí k rozsahu dokazování. Jak je patrné, rozsah dokazování je omezen na ty skutečnosti, které jsou pro rozhodnutí ve věci významné. Dokazování nevýznamných skutečností v trestním řízení by dozajista nevedlo k objasnění předmětu řízení, nýbrž by mohlo vést k nadbytečnému shromažďování skutečností, které by v konečném důsledku mohly soud mást. Také by bezesporu proces nijak nezrychlovaly, čímž by účel trestního řízení mohly oddalovat.¹⁹

---

¹⁶ ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady dokazování v připravovaném novém trestním řádu. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-185-4., s. 54.

¹⁷ Odůvodnění nalezneme na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti v sekci rekodifikace trestního práva procesního. Dostupné z: <https://tpp.justice.cz/oduvodneni/?a=1426>

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. Základní zásady dokazování v připravovaném novém trestním řádu. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-185-4., s. 55–56.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 145.

Poslední z pravidel předcházející kapitoly souvisí s důkazním břemenem v trestním řízení²⁰, které nese státní zástupce, jenž podává obžalobu na obviněného. Obviněný (v řízení před soudem obžalovaný) sám nemusí svou nevinu žádným způsobem prokazovat. Je výslovně na státním zástupci, aby vinu za skutky vymezené v obžalobě prokázal. Avšak v trestním řízení je nezbytné, aby soud vycházel z objektivních a obsahově bezvadných faktů. Z toho důvodu se taktéž soud nesmí omezit pouze tím, co procesní strany uznávají a které skutečnosti během hlavního líčení tvrdí. I proto v této zásadě nabývá důležitosti pojem materiální pravda, jenž je opakem pojmu formální pravdy používané v procesu občanském.²¹ Soudce tedy v trestním řízení není pouhým arbitrem tvrzení stran, nýbrž je sám povinen se „objektivní pravdy“ dobrat. V návaznosti na předchozí kapitolu je nutné zmínit, že soud se nesmí spokojit s doznáním obviněného, ale je povinen tato tvrzení přezkoumat. Domnívám se, že se jedná o spojení zásad presumpce nevinu spolu se zásadou materiální pravdy, jelikož z předchozí zásady vyplývá, že je povinností orgánů činných v trestním řízení dokázat vinu obviněného, a to i přesto, že se sám obviněný dozná.

Ohledně zjištění „objektivní pravdy“, jak je zmíněno výše, je však důležité zmínit, že dobrání se skutečné objektivní pravdy v trestním řízení není ani fakticky možné. Orgány činné v trestním řízení mohou zjistit určitou podobnost skutkového stavu s tím, co se skutečně stalo. Informace, ze kterých si orgány činné v trestním řízení „skládají“ skutkový stav ve věci, jsou jim pouze zprostředkovány. Nadto tyto informace nejsou vždy, zejména s ohledem na uplynutou dobu, naprosto přesné. Vzhledem k faktické nemožnosti nejsou tedy orgány činné v trestním řízení povinny zjistit pravdu skutečnou, nýbrž se pouze dobrat co nejlíže k „objektivní pravdě“.

Tato zásada také navazuje na zmíněnou zásadu stíhání jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem. Pokud je totiž cílem této zásady zjistit skutkový stav nade vši pochybnost, je nasnadě, aby orgány činné v trestním řízení při zjišťování skutkového stavu důsledně dbaly zákonných ustanovení trestního řádu a aby je nepřekračovaly. Pokud by k takovému překročení došlo, orgány činné v trestním řízení by ke zjištění nepochybného skutkového stavu nikdy dospět nemohly.²² Tomu nasvědčuje i účel trestního řízení, ve kterém je stanoveno, že řízení musí působit k upevnování zákonitosti a k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů. Pokud

---

²⁰ Ačkoliv přední čeští trestněprávní teoretici v minulosti pojem důkazní břemeno pro trestní právo odsuzovali (viz díla Růžka, Solnaře či Prušáka) jako teorii používanou v řízení občanskoprávním, domnívám se, že ze zásad trestního práva procesního nepřímo vychází.

²¹ JELÍNEK, Jirí a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 143.

²² ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I.: komentář (§ 1-156)*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0., s. 36.

tedy státní moc, v podobě orgánů činných v trestním řízení, zákonná pravidla překračuje, nepřispívá k upevňování zákonnosti, a už vůbec nevychovává občany k jednání v mezích zákona, pokud jej sama porušuje.

1.2.4. Zásada vyhledávací

Ustanovení § 2 odst. 5 však nevymezuje pouze zásadu materiální pravdy, nýbrž i zásadu vyhledávací. Podle té jsou orgány činné v trestním řízení povinny zjišťovat právně relevantní skutečnosti a vyhledávat o nich důkazy i bez návrhu stran.²³ Z tohoto znění vyplývá, že jde o jakési pokračování zásady oficiality vyjádřené v odst. 4 téhož paragrafu. Jediný rozdíl spočívá v rozsahu této zásady, která se oproti zásadě oficiality dotýká pouze dokazování v trestním řízení. Tato zásada stanovuje orgánům činným v trestním řízení za cíl objasnit okolnosti svědčící ve prospěch, jakož i neprospěch osoby, vůči které se trestní řízení vede, a to aniž jsou vyzvány k takovému objasnění či k samotnému vyhledání důkazů.

Použití této zásady je však závislé na stádiu řízení. Zásada vyhledávací je z gescé zákonného ustanovení uplatnitelná v celé své šíři pro přípravné řízení, zatímco pro hlavní líčení ustupuje do pozadí kvůli zásadě obžalovací spolu se zásadou kontradiktornosti. V přípravném řízení tato zásada důkazní iniciativu ohledně zjištění skutkového stavu zadává především orgánům činným v trestním řízení. To však neznamená, že by obhajoba byla zbavena působení na náležitém zjištění skutkového stavu, např. vyhledáváním důkazů, podáváním návrhů k vyhledání či k provedení důkazů orgány činnými v trestním řízení.

Oproti tomu v hlavním líčení státní zástupce provádí důkazy, které podporují obžalobu, zejména s ohledem na to, že ze zásady materiální pravdy vyplývá povinnost státního zástupce prokázat vinu obžalovaného. Dalším důvodem je případná činnost obhajoby, která má právo (na rozdíl od státního zástupce, jenž má povinnost) navrhopvat a předkládat důkazy svědčící ve prospěch obžalovaného, avšak zájem obhajoby ke zproštění obžalovaného viny je vysoce pravděpodobný.

1.2.5. Zásada volného hodnocení důkazů

Zásada volného hodnocení důkazů, upravena v § 2 odst. 6 trestního řádu, uvádí, že posuzování důkazů je zcela na uvážení orgánů činných v trestním řízení dle jejich vnitřního přesvědčení a na základě uvážení všech okolností případu. Jedná se o historicky velmi důležitou

---

²³ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 146.

zásadu s ohledem na její protiklad, zákonnou teorii důkazní, která stanovovala váhu důkazů a nařizovala, jaký důkazní prostředek má být ke zjištění určitých skutečností použit. Tato teorie je spojená s inkvizičním procesem doby před trestněprávními kodifikacemi v 18. století. Znamé je bezesporu použití mučení k získání doznání „pachatele“, které bylo korunou všech důkazů.

Díky použití zásady volného hodnocení důkazů jsou tedy orgány činné v trestním řízení vázány pouze svým přesvědčením, nikoliv zákonem pro hodnocení důkazu. Jedinou výjimku z této zásady tvoří nemožnost hodnocení důkazu neúčinného, získaného zpravidla nezákonným způsobem. Takový důkaz totiž nemůže být vůbec brán v potaz pro rozhodnutí. Cílem této zásady je přimět orgány činné v trestním řízení k tomu, aby přihlédly k okolnostem každého případu samostatně, aby braly v potaz specifika jednotlivých případů. Zabraňuje tak mechanickému hodnocení.²⁴

Z této zásady však nevyplývá libovůle orgánů činných v trestním řízení během hodnocení důkazů, jelikož ty jsou povinny svá rozhodnutí (v návaznosti na vyhodnocených důkazech) řádně odůvodnit, a to s ohledem na potenciální přezkum takového rozhodnutí.

1.2.6. Zásada bezprostřednosti

Zásada bezprostřednosti je zakotvena v trestním řádu v ustanovení § 2 odst. 12, které tvrdí, že *při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlédnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny*. Tato zásada vyplývá nejen z trestního řádu, ale i z čl. 6 odst. 3, písm. c), d) EÚLP, jelikož se jedná o jeden z dílčích prvků práva na spravedlivý proces. Tato zásada také vystihuje fakt, že základním těžištěm pro dokazování v trestním řízení má být hlavní líčení, nikoliv neveřejné přípravné řízení. K této změně došlo novelizací trestního řádu zákonem č. 292/1993 Sb., který tohoto cíle skutečně dosáhl jako první polistopadová novelizace.²⁵

Dle Šámala²⁶ jsou obsahem této zásady dva požadavky:

- Soud má rozhodovat pouze na základě důkazů před ním provedených, z čehož plyne požadavek seznámení se s důkazy bezprostředně. Zmíněná bezprostřednost je nezbytná

---

²⁴ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I.: komentář (§ 1-156)*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0., s. 40.

²⁵ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7687-7., s. 55.

²⁶ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I.: komentář (§ 1-156)*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0., s. 52–53.

pro to, aby se soud s důkazy seznámil přímo a aby si tím mohl utvořit celkový obraz o projednávaných skutečnostech. Z tohoto požadavku vyplývá, že hlavní líčení musí probíhat za nezměněné přítomnosti osob v senátu, či při pokračování v hlavním líčení, jež bylo odročeno, seznámí předseda senátu přítomné s průběhem hlavního líčení z minulosti.

- Druhým požadavkem je povinnost soudu čerpat poznatky z důkazního pramene nejbližšího předmětným skutečností. Vzhledem k tomuto požadavku je zřejmé, že soud se nesmí spokojit s libovolnými důkazy, naopak se musí snažit obstarat bezprostřední materiál, který tak bude spolehlivější a sníží riziko nepřesnosti. Jedná se zejména o ty případy, kdy je nezbytné vyslechnout svědka původního, nikoliv svědka z „druhé ruky“.

Na základě této zásady je vystaveno celé hlavní líčení, a to zejména v ustanovení § 220 odst. 2, z něhož vyplývá, že soud smí při svém rozhodování přihlížet jen k těm skutečnostem, jež byly v hlavním líčení probrány, a opírat se jen o důkazy předložené stranami, případně doplněné soudem. Z tohoto důvodu nemůže například soud brát v potaz výsledky svědků nebo znalců z přípravného řízení, pokud tyto osoby nebyly vyslechnuty v hlavním líčení, popřípadě nebyl tento důkaz u soudu nikterak proveden.

Z této zásady se ovšem připouštějí určité výjimky. Zejména se to týká projednání případu trestním příkazem dle § 314e trestního řádu, jelikož při rozhodnutí trestním příkazem samosoudce rozhoduje bez projednání věci v hlavním líčení, pokud se domnívá, že opatřené důkazy v přípravném řízení prokazují skutkový stav nade vši pochybnost. Dalšími výjimkami jsou dohoda o vině a trestu mezi státním zástupcem a obviněným dle § 175a trestního řádu, možnost provedení důkazu jiným orgánem na základě dožádání dle § 54 trestního řádu, možnost provedení důkazu i mimo hlavní líčení (nebo veřejné zasedání), přičemž během hlavního líčení se o tomto provedení přečte protokol, podle § 183a odst. 1 a 3 trestního řádu nebo upuštění od dokazování skutečností, na kterých není mezi státním zástupcem a obviněným sporu, během zjednodušeného hlavního líčení podle § 314d odst. 2 trestního řádu.²⁷

---

²⁷ JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-230-1., s. 589.

1.2.7. Zásada ústnosti

Zásadu ústnosti nalezneme v § 2 odst. 11, ale taktéž v čl. 96 odst. 2 Ústavy. Tato zásada ustavuje povinnost soudu rozhodovat na základě ústně provedených důkazů, a to zejména ústním výslechem svědků, znalců a obžalovaného před soudem. Svým způsobem tedy naplňuje předešlé zásady, jelikož při ústním projednávání se soud co nejlépe seznamuje s důležitými skutečnostmi pro své rozhodnutí nade vší pochybnost. Jedná se tedy o naplnění zásady materiální pravdy. Taktéž se během ústního jednání soud seznamuje s důkazy bezprostředně, a umožňuje mu tudíž udělat si co nejlepší obraz skutkového stavu, což dává nejlepší předpoklad pro naplnění zásady bezprostřednosti.

I z této zásady však existují výjimky. Jedná se o výjimky uvedené v předchozí podkapitole o výjimkách ze zásady bezprostřednosti, jako například rozhodnutí ve věci trestním příkazem, což poukazuje na úzké sepětí těchto zásad, a to zejména v hlavním líčení. Ve veřejném a vazebním zasedání dochází pouze k drobným omezením této zásady, dotýkajícím se převážně veřejného zasedání ohledně odvolání obžalovaného. V neveřejném zasedání se tato zásada neuplatní, což vychází ze znění ustanovení § 243 trestního řádu, podle kterého je případné provedení důkazů omezeno na přečtení protokolů či jiných písemností.

1.3. Dělení důkazů

Na samém počátku práce byl vymezen pojem důkaz, ovšem nebyl dále rozvinut ani řádně roztržiděn. Před samotným rozdělením se hodí zmínit ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu, které říká: *„Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“* Z tohoto ustanovení je pro kategorizaci důkazů důležitá již první věta, která zmiňuje demonstrativní, neuzavřený výčet důkazních prostředků a z nich vycházejících důkazů. Právní úprava žádné rozdělení důkazů neupravuje, musíme se tedy spokojit s právní naukou a aplikační praxí, které důkazy rozdělují. Toto rozdělení usnadňuje rozhodnutí o vině a trestu, neboť je pro soud méně obtížné posoudit jejich důležitost.

Důkazy můžeme rozdělit do třech kategorií, z nichž každá obsahuje dvojici sobě protichůdných aspektů dle předchozích kritérií, a to²⁸:

- *Dle vztahu k předmětu obvinění*
- *Dle vztahu pramene zpráv o dokazované skutečnosti k této skutečnosti*
- *Dle vztahu k dokazované skutečnosti (podle poměru závěru, který orgán činný v trestním řízení z něj vyvozuje)*

Ad 1) Dle vztahu k předmětu obvinění rozlišujeme důkazy usvědčující a ospravedlňující. Usvědčujícími důkazy jsou skutečnosti v neprospěch obviněného, tj. zpravidla prokazující jeho vinu. Ospravedlňujícími jsou zase skutečnosti svědčící v jeho prospěch. Tyto skutečnosti vinu obviněného vyvrací či alespoň zmírňují. Poznání, zda se jedná o důkaz usvědčující, nebo ospravedlňující nebývá během fáze opatřování důkazů jednoznačné, jelikož některé důkazy mohou v jistých částech být pro obviněného prospěšné, zatímco v jiných částech mu přitěžují. Z těchto důvodů dochází ke zjištění přesného rozdělení až během konečné fáze dokazování – hodnocení důkazů.

Ad 2) Dle vztahu pramene zpráv o dokazované skutečnosti k této skutečnosti dělíme důkazy na bezprostřední (původní) a odvozené. Toto dělení se odvíjí od pramene důkazu. Záleží na tom, zda se jedná o pramen důkazu, který předmětnou skutečnost prokazuje bezprostředně, či zda je od takového pramenu důkazu odvozen. Bezprostředním důkazem se tedy myslí takový důkaz, který se získává z pramenu důkazu bezprostředního, tedy takového, který se se skutečností seznámil sám o sobě. Do této kategorie spadá například výpověď očitého svědka nebo originál listiny. Odvozeným důkazem se zase myslí takový důkaz, který byl získán z pramene důkazu prostředního (tzv. z druhé ruky). Pod tím si můžeme představit výpověď osoby, jež předmětné skutečnosti sama svými smysly nevnímala, nýbrž se tyto skutečnosti dozvěděla od očitého svědka. Podobný status má i opis originálu listiny. Základní nevýhodou odvozených důkazů bývá jejich zkreslenost a neúplnost zjištěných skutečností. Na základě zásady bezprostřednosti by si měl orgán činný v trestním řízení opatřit převážně důkazy původní. Použití odvozených důkazů není ovšem naukou ani praxí považováno za méně důležité, zejména s ohledem na možnou absenci důkazů původních (například při smrti očitého svědka nebo zničení originálu listiny).

---

²⁸ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 382–384.

Ad 3) Důkazy rozlišujeme též dle vztahu k dokazované skutečnosti, a to na důkazy přímé a nepřímé. Přímým důkazem se rozumí ten, který dokazovanou skutečnost přímo potvrzuje nebo vyvrací, tzn. vytváří o takové skutečnosti jasný obraz. Přímým důkazem je například výpověď svědka, který viděl obviněného spáchat trestný čin. Nepřímým důkazem je zase takový důkaz, který nedokazuje předmětnou skutečnost, ale lze z něj usuzovat, že k dokazované skutečnosti mohlo dojít. Jedná se tedy o jakousi indicii, že k dokazované skutečnosti došlo tak, jak strana řízení uvádí. Příkladem nepřímého důkazu může být výpověď svědka, jenž spatřil obviněného v předmětnou dobu na místě činu, nicméně už neviděl obviněného trestný čin spáchat. Orgány činné v trestním řízení by se při obstarávání důkazů měly snažit předkládat převážně důkazy přímé. To nebývá vždy snadné, avšak dokazování je v opačném případě značně složitější, neboť na základě soudní praxe a v návaznosti na zásadu presumpce nevinny v podobě *in dubio pro reo* k usvědčení obviněného nestačí jediný nepřímý důkaz. Je nutné jich nashromáždit více ve vzájemné spojitosti, tj. předložit sérii nepřímých důkazů tvořící tzv. řetězec vzájemně propojených článků. Z daného spojení musí vyplývat jediný závěr, tj. řetězec těchto důkazů musí být uzavřen a musí vylučovat jakoukoliv jinou možnost.²⁹

Na základě výše uvedeného dělení důkazů dle jejich vztahů je důležité zmínit, že tato dělení se mohou vzájemně překrývat a doplňovat. Přímý důkaz může být zároveň důkazem bezprostředním, ale taktéž odvozeným, usvědčujícím či ospravedlňujícím. Často však bývá přímý důkaz i bezprostředním a nepřímý odvozeným. Z toho důvodu nezřídka dochází k záměně těchto pojmů. Jelínek³⁰ ve své monografii uvádí příklady přímého odvozeného důkazu a nepřímého bezprostředního důkazu. Výpověď svědka, který od poškozeného před jeho smrtí zaslechl, že jej střílela osoba A, je důkazem přímým, avšak odvozeným. Nástroj, který byl použit ke spáchání trestného činu se stopami otisku prstů osoby A, je zase důkazem nepřímým, avšak původním.

1.4. Fáze dokazování a jejich specifika v různých stádiích řízení

Dokazování sice probíhá celým trestním řízením, nicméně v různých jeho fázích s sebou nese svá specifika. Ta vycházejí ze zásad, kterými se každé stádium řízení řídí, jako například zásada vyhledávací platí pro přípravné řízení a zásada bezprostřednosti a ústnosti pro řízení před soudem.

---

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR pod sp. zn. 7 Tz 84/69 (R 38/1970 Sb. rozh. tr.) ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu ČSSR pod sp. zn. 1 To 49/70 (R 29/1971 Sb. rozh. tr.)

³⁰ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 386.

1.4.1. Stádia trestního řízení

V rámci trestního řízení probíhá jednak přípravné řízení, jednak hlavní líčení před soudem. Přípravné řízení se dále skládá z fáze prověřování a vyšetřování.

Prověřováním se myslí první část přípravného řízení, jejíž rozsah je vymezen v § 158 odst. 3 trestního řádu. V rámci této fáze přípravného řízení se objasňují a prověřují skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Zmíněné ustanovení obsahuje demonstrativní výčet oprávnění policejního orgánu, díky nimž může policejní orgán např. vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob, vyžadovat odborná vyjádření či znalecké posudky nebo provádět ohledání věcí a místa činu. V této fázi dochází zejména ke shromažďování podkladů, které mohou být následně použity v dalších fázích řízení. Je také nezbytné zmínit, že se jedná o fázi před samotným zahájením trestního stíhání, a z toho důvodu je použití získaných důkazů v této fázi pro hlavní líčení omezeno. Z hlediska dokazování jde tedy především o opatření a zajištění důkazů. K jejich provedení však dochází pouze u tzv. neodkladných a neopakovatelných úkonů, které je nezbytné provést co nejdříve, jelikož by budoucí hodnota takto získaného důkazu nebyla valná, nebo by dokonce takový důkaz mohl zaniknout. Takové důkazy mohou být použity během hlavního líčení, a proto jsou na zmíněný proces dokazování kladeny vyšší nároky. Např. během výslechu svědka nebo rekognice prováděné jako neodkladný či neopakovatelný úkon dle § 158a trestního řádu je povinná účast soudce, který dohlíží na zákonnost provedení.

Vyšetřování je částí přípravného řízení, která začíná podáním usnesení o zahájení trestního stíhání ze strany policejního orgánu. Toto rozhodnutí policejního orgánu je klíčové pro vymezení předmětu řízení – skutku, neboť obžaloba může být podána jen pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání. V návaznosti na zásadu vyhledávací, která je základem pro přípravné řízení, je policejní orgán povinen z vlastní iniciativy vyhledávat, a za určitých podmínek i provádět, důkazy svědčící ve prospěch i neprospěch obviněného. Základem má tedy být vyhledání důkazů pro státního zástupce v takovém rozsahu, aby mohl podat obžalobu, případně rozhodnout jiným zákonným způsobem. V této fázi tedy policejní orgán spolu se státním zástupcem zejména vyhledává a zajišťuje důkazy. Provádění důkazů je omezeno určitými podmínkami a je přenecháno hlavnímu líčení před soudem.

Fakultativní fází trestního řízení je předběžné projednání obžaloby, jež může před zahájením hlavního líčení nařídít předseda senátu, pokud pro to shledá důvod uvedený v § 186 trestního řádu. Z hlediska dokazování však nejde o důležitou část trestního řízení, poněvadž v této

fázi zpravidla k dokazování nedochází. Soud však může vyslechnout osoby, pokud se domnívá, že pro posouzení, zda má nařízení hlavního líčení smysl, potřebuje některé skutečnosti objasnit, zpravidla ty skutečnosti, ke kterým nemohl v trestním spisu dospět.

Ústřední částí trestního řízení je hlavní líčení vedené před soudem. Jedná se o nejdůležitější část i pro dokazování se zřetelem ke konečnému rozhodnutí ve věci, pro něž je dokazování podkladem. Dokazování v hlavním líčení spočívá nejen v provádění důkazů získaných v přípravném řízení, ale též i v obstarávání a následném provádění důkazů, které je nezbytné pro rozhodnutí, k nimž se dospělo až během hlavního líčení. Provádění důkazů je založeno na zásadě bezprostřednosti. Oproti přípravnému řízení je hlavní líčení vystavěno na základě kontradiktornosti, z toho důvodu není opatřování a zajišťování důkazů jen výsadou orgánů činných v trestním řízení, ale taktéž obžalovaného a jeho obhájce. Provádění důkazů je ponecháno především soudu, nicméně předseda senátu může k provedení důkazu udělit souhlas i procesním stranám.

1.4.2. Fáze dokazování

V jednotlivých fázích dokazování jako postupu k poznání skutečností nezbytných pro rozhodnutí se projevují zejména orgány činné v trestním řízení. Ty mají za úkol pomocí těchto postupů zjistit skutkový stav věci nade vší pochybnost. Tyto fáze od sebe nebývají striktně rozčleněny, naopak se nezřídka prolínají a vzájemně spolu souvisí. Nauka se k fázím dokazování staví bez výhrady stejně již celou řadu let a rozděluje je následovně³¹:

- a) Vyhledávání důkazů
- b) Provedení a procesní zajištění důkazů
- c) Prověrka důkazů
- d) Vyhodnocení důkazů

Vyhledáváním důkazů se míní činnost založená na zásadě vyhledávací, jež spočívá v pečlivém zjišťování skutečností, zda a jak došlo ke spáchání trestného činu a zda jej spáchal

---

³¹ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7687-7., s. 152–154., JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 388–390. nebo ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I.: komentář (§ 1-156)*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0., s. 1342–1343. Ke stejnému závěru docházel již Růžek nebo Mathern.

obviněný. Musí však přihlédnout ke skutečnostem svědčícím i o nevině obviněného. Vzhledem k tomu, že k této fázi dochází především v přípravném řízení, vyhledávání důkazů je doménou orgánů činných v trestním řízení. Nicméně ani jiné subjekty trestního řízení nejsou z této fáze vyloučeny, ať už důkazy vyhledává obhajoba, nebo např. zmocněnec poškozeného. Ustanovení § 89 odst. 2 stanovuje, že: „... Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“ Je však nezbytné doplnit, že orgány činné v trestním řízení nejsou povinny takový důkaz provést a být jím pro své rozhodnutí vázány, musí však své rozhodnutí náležitě odůvodnit, např. pro jeho nadbytečnost.

Provedení a procesní zajištění důkazů je založeno na zásadě bezprostřednosti a ústnosti a v návaznosti na novelizace trestního řádu po roce 1989 se přesunulo z přípravného řízení do řízení před soudem. Do této fáze můžeme zařadit procesní úkony, díky kterým orgány činné v trestním řízení získávají z pramene důkazu informace o skutečnostech, které jsou významné pro rozhodnutí. Provádění důkazů je zajištěno pomocí důkazních prostředků. Způsob jejich provedení je upraven u každého z nejvýznamnějších důkazních prostředků samostatně a také v oddílu o důkazních prostředcích obecně. Provedení každého důkazu musí být taky náležitě zajištěno, a to protokolací či jiným obdobným způsobem, například fotodokumentací.

Prověra důkazů představuje důležitou fází dokazování, k níž by mělo docházet v celém procesu dokazování. Důkaz se prověřuje z různých úhlů. Zjišťuje se kvalita pramene důkazu s ohledem na jeho věrohodnost či úplnost. Také se důkaz porovnává s jinými pro objasnění možných rozporů či pro možnou spojitost, a tudíž potvrzení skutečností z jiného důkazu. V průběhu této fáze se rozpoznávají případné vady důkazů, které se případně odstraňují, je-li to možné.

Vyhodnocení důkazů je finální fází celého procesu dokazování, která přísluší pouze orgánům činným v trestním řízení a která vychází ze zásady volného hodnocení důkazů. Výsledkem této fáze je zjištění materiální pravdy orgány činnými v trestním řízení v rozsahu nezbytném pro jejich rozhodnutí. V rámci této fáze by mělo dojít k posouzení nejen relevance důkazů pro rozhodnutí, ale taktéž *posouzení jejich zákonnosti, závažnosti a pravdivosti*³². V tomto ohledu zastává jiný názor Repík, který tvrdí, že „[f]áze hodnocení důkazu přirozeně nemůže být

---

³² FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7687-7., s. 154.

*předmětem hodnocení zákonnosti dokazování, protože prověrka zákonnosti je naopak sama součástí hodnocení důkazu*³³. Domnívám se, že posouzení zákonnosti důkazu patří do fáze prověrky důkazů, jak tvrdí Repík výše, neboť v této fázi by mělo dojít ke zjištění jeho případných vad. Nicméně nesouhlasím s tím, že fáze prověrky důkazu je součástí fáze jeho hodnocení. Ve fázi hodnocení by dle mého názoru mělo docházet k hodnocení důkazů z hlediska jejich poměření pro rozhodnutí, tj. je zapotřebí poměřit vzájemně důkazy z hlediska jejich pravdivosti a významnosti. Důkazy trpící závažnou vadou, která byla zjištěna ve fázi prověrky, by již neměly být brány vůbec v potaz jako základ pro rozhodnutí.

---

³³ REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září, s. 125-154. ISSN 1210-6348., s. 126.

2. Nepřípustnost a neúčinnost důkazů

Než přejdeme k vymezení účinnosti důkazu, je nezbytné vyložit pojmy s touto problematikou spojené. Zaprvé bych rád zmínil rozlišení mezi pojmy zákonnost, přípustnost a účinnost důkazů, jež bývají občas zaměňovány. V rámci hodnocení důkazů jako finální fáze procesu dokazování dochází k posouzení jejich zákonnosti orgány činnými v trestním řízení. Při posouzení se zkoumá, zda byl důkaz obstarán či proveden v mezích zákona a jestli nebylo v jakékoliv fázi dokazování zákona porušeno. Nepřípustnost důkazů je v této trojici nejobecnějším pojmem, neboť zahrnuje problémy vzniklé nejen procesním dokazováním, nýbrž i ty vzniklé během procesu dokazování mimo procesní režim. Takové důkazy by nemohly být z hlediska zákonnosti přezkoumatelné, tudíž se hodnotí jejich přípustnost.³⁴ Pregnantně to formuluje Mathern, když tvrdí, že „[n]ezákonný důkaz je vždy nepřípustný. Neplatí to však opačně.“³⁵ Nepřípustným důkazem je tedy důkaz trpící nedostatečnou přípustností, tzn. ten, jenž z určitého důvodu nemůže být přijatelným jako podklad pro rozhodnutí ve věci. Neúčinností důkazů se zase rozumí případ, kdy důkaz trpí závažnou vadou způsobenou při jeho obstarávání, a to na základě porušení zákona. Z toho vyplývá, že nezákonnost důkazu je východiskem jeho neúčinnosti. Zaoralová ve své monografii³⁶ tuto trojici podřazuje pod podle jejího názoru nejširší pojem, kterým je procesní použitelnost důkazu. Následkem procesní nepoužitelnosti důkazu je, že důkaz nemůže být v trestním řízení použit. K těmto pojům je dobré doplnit tzv. neexistenci důkazu. Na nepoužitelný důkaz v trestním řízení se sice z právního hlediska musí hledět, jako kdyby vůbec nebyl, a nelze jej dále v řízení použít, přesto však v realitě existuje.

2.1. Nepřípustnost důkazu

Neúčinnost důkazů vyžaduje ještě jednu odbočku, a to pojednání o přípustnosti důkazů, tedy pojmu širším. Jak již bylo zmíněno výše, nepřípustnost zahrnuje ve své podstatě i nezákonnost důkazu, poněvadž je nepředstavitelné, aby nezákonně získaný důkaz byl přípustný. Nepřípustnost však nevyplývá pouze z porušení předpisů o dokazování. Jde i o případy, kdy opatření důkazu zákon nepředpokládá, jako například důkaz získaný na základě vyšetření na detektoru lži³⁷. Dále

---

³⁴ ZAORALOVÁ, Petra. *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018. 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0., s. 41.

³⁵ MATHERN, Vladimír. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. Bratislava: Obzor. 1984. 229 s. ISBN 65-019-84., s. 105.

³⁶ ZAORALOVÁ, Petra. *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018. 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0., s. 45.

³⁷ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 1992 pod sp. zn. 6 To 12/92 (R 8/1993 sb. rozh. tr.).

jde také o případy, kdy je postup k opatření důkazu zcela v pořádku, avšak pramen důkazu není přípustný. Jedná se například o záznam o odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, jenž byl však procesně povolen v jiném trestním řízení, a tím pádem v dalším trestní řízení je nepřípustným. Z jiných případů uveďme třeba oznámení o trestném činu učiněné dle § 158 odst. 1 trestního řádu.³⁸ S odkazem na opatřování důkazů ve fázi prověřování jsou nepřípustné důkazy získané z úkonů před zahájením trestního stíhání, pakliže nepředstavují neodkladné či neopakovatelné úkony.³⁹

Taktéž nemůže být přípustný důkaz, jenž byl čerpán z podpůrných operativně pátracích prostředků, které jsou upraveny v zákoně o policii v § 72 a násl. Rozdíl mezi použitím podpůrných operativně pátracích prostředků dle zákona o policii a operativně pátracími prostředky dle trestního řádu (§158b a násl.) spočívá v jejich použitelnosti před soudem. Použitelné mohou být pouze operativně pátrací prostředky upravené tr. řádem, neboť trestní řád zaručuje vyšší procesní kvalitu takových prostředků.⁴⁰ To však neznamená, že podpůrné operativně pátrací prostředky postrádají smysl v prověřování trestné činnosti, jelikož mohou sloužit jako základ pro další šetření a dokazování. Ústavní soud se taktéž v podobné věci vyjádřil, když v rozhodnutí ze dne 29. 2. 2008 pod sp. zn. I. ÚS 3038/07 došel k závěru o použitelnosti tzv. zpravodajských odposlechnů⁴¹ jako důkazů v trestním řízení. Vzhledem k tomu, že pro takové odposlechy jsou daleko nižší záruky ústavní ochrany soukromí občanů, nemůžou být důkazy pramenící z těchto odposlechnů použity v trestním řízení. „*Trestní řád přitom tam, kde upravuje důkazní použití informací získaných prolomením svobody soukromí (zejm. § 88 a 158d tr. ř.), mlčí o možnosti použít jako důkazu odposlechnů získaných na základě jiných zákonů. Není přitom žádných pochyb, že nemůže být aplikována generální klauzule o použitelnosti důkazů, která je obsažená v ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř. (...) Takový výkladový a aplikační postup by zcela eliminoval a učinil nadbytečnými záruky obsažené ve speciálních ustanoveních trestního řádu, upravujících jakým (jediným možným) způsobem musí orgány činné v trestním řízení postupovat, aby tou kterou formou tajného sledování získaly procesně použitelný důkaz.*“ Ústavní soud také zmínil, že použití takto získaných důkazů

---

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 5. 1993, sp. zn. 6 Tz 46/93 (R 46/1993 sb. rozh. tr.).

³⁹ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7687-7., s. 173.

⁴⁰ ZAORALOVÁ, Petra. *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018. 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0., s. 58.

⁴¹ Jedná se o odposlechy zpravodajských služeb sloužící k bezpečnosti České republiky. Jejich úpravu nalezneme v § 7 až 12 a 15 zákona č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství, či § 8 až 12 a 14 zákona č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě.

by bylo flagrantním popřením principů právního státu, pokud by stát obcházel ústavně zaručená práva občanů obsažená v trestním řádu použitím zpravodajských zákonů. „*Veřejný zájem (jakkoli cenný), uplatňovaný obcházením trestního řádu, by mohl posloužit k faktickému popření těchto hodnot. Trestní řád stanoví, jakým (jedině možným) způsobem lze dospět k závěru o vině či nevině obviněného a jak lze získávat potřebné důkazy, přičemž jeho ustanovení musí vyhovovat nárokům plynoucím z požadavku co nejšetrnějšího zásahu do základních práv jednotlivých osob v různých procesních postaveních.*“

Podobnou otázkou přípustnosti důkazu se teorie i praxe zabývá v probíhající⁴² kauze soudce Elischera. Ivan Elischer je soudcem Vrchního soudu, kde působí jako předseda senátu. Ten byl policejním orgánem obviněn z přijímání úplatků, za které zmírňoval rozsudky soudů první instance. Otázka přípustnosti důkazu se v jeho případě dotýkala odposlouchávaných hovorů, k nimž došlo během jeho výkonu vazby ve vazební věznici Pankrác. Odposlech telefonních hovorů vězeňskou službou a jejich záznam je povolen v § 13a odst. 5 zákona o výkonu vazby⁴³, kromě hovorů obviněného se svým obhájcem. Je však záznam hovoru provedený vězeňskou službou přípustným důkazem během trestního řízení?

K této otázce se vyjádřila státní zástupkyně Vrchního státního zastupitelství Lenka Šimková, která se domnívá, že přípustným důkazem jsou. Ačkoliv tento postup není upraven trestním řádem, tak odkazuje na zákon o výkonu vazby, který proceduru připouští, a na doktrínu obecné použitelnosti důkazu v § 89 odst. 2. „*Pořízením záznamu telefonátů odsouzené osoby nedošlo k žádnému svévolnému nahrávání soukromých rozhovorů bez vědomí jejich účastníků, což by bylo třeba kategoricky označit jako hrubý zásah do jejich soukromí, jsou-li vězněné osoby předem seznamovány s faktem, že jejich hovory budou nejen odposlouchávány, ale i nahrávány a příslušné poučení osoby omezené na svobodě je zachyceno písemně i v podobě přetlumočené do jazyka, jemuž rozumí, a její srozumění je stvrzováno podpisem, proto i když dochází k zásahu do jejich práva na soukromí, je na nich samotných, jak intenzivní tento zásah bude, jsou-li o něm předem zpraveny.*“⁴⁴ S tímto výkladem přípustnosti se však neztotožňuje Jelínek, který naopak tvrdí, že „*[o]dposlech telekomunikačního provozu podle jiného předpisu než trestního řádu je operativně*

---

⁴² Stav ke dni 29. 3. 2020 (pozn. autora).

⁴³ Zákon č. 293/1993 Sb. o výkonu vazby.

⁴⁴ DIMUN, Petr. Případ Elischer: Odposlechy Vězeňské služby jako důkaz? Proč ne, domnívá se státní zastupitelství. *Česká Justice* [online]. 4.12.2018 [cit. 2018-12-11]. Dostupné z: http://www.ceska-justice.cz/2018/12/pripad-elischer-odposlechy-vezenske-sluzby-jako-dukaz-proc-ne-domniva-se-statni-zastupitelstvi/?fbclid=IwAR0NuUP0Vw-qg7YOy6A7IcZd_RJXN-waM4IyfnSII9UntREmVS_mXSU_7g

*pátrací metodou. Záznam o odposlechu v těchto případech nelze použít jako důkaz v trestním řízení. Má pouze operativní hodnotu a může sloužit pouze jako východisko pro další šetření.*⁴⁵ K tomuto stanovisku se také přikláním, a to s odkazem na výše uvedený náleží Ústavního soudu⁴⁶. Ústavní soud rozhodl, že odposlechy zpravodajských služeb nemohou být použity jako důkaz v trestním řízení. Jsem toho názoru, že žádné odposlechy upraveny mimo trestní řád, tedy i odposlechy vězeňské služby, by neměly být použitelné v trestním řízení, neboť jak uvedl i Ústavní soud, šlo by o jasné obcházení trestního řádu a práv obviněných, v něm obsažených. Také by takové důkazy mohly být nadužívány orgány činnými v trestním řízení, které by při prokazování viny tyto sice zákonné, ale dle mého názoru nepřijatelné důkazy mohly používat bez jakýchkoliv omezení.

2.2. Neúčinnost důkazu

Z hlediska porušení předpisů o dokazování způsobující neúčinnost důkazů nauka rozlišuje dva druhy neúčinnosti: absolutní a relativní. Toto rozdělení nespočívá v odlišném nezákonném postupu. Pro oba případy platí, že aby byl důkaz neúčinný, musí jít o vadu závažnou. Rozdílem je pouze možnost budoucího zhojení této vady, aby mohl být následně v trestním řízení tento důkaz použit. Vada, která není závažná, nemá za následek neúčinnost důkazu, třebaže vznikla na základě porušení zákona. Nauka s pojmem závažná či podstatná vada sice operuje, nicméně právní úprava v trestním řádu ohledně vad řízení je velmi roztržštěná. Podstatné vady dokazování totiž upraveny nejsou, přitom trestní řád s tímto pojmem pracuje v jiných ustanoveních. Za podstatnou vadu má Jelínek⁴⁷ takovou, která má vliv na správnost rozhodnutí. Tento názor vychází ze znění ustanovení § 258 odst. 1, písm. a) trestního řádu, který uvádí, že „[o]dvolací soud zruší napadený rozsudek pro podstatné vady řízení, které rozsudku předcházelo, zejména proto, že v tomto řízení byla porušena ustanovení, jimiž se má zabezpečit objasnění věci nebo právo obhajoby, jestliže mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku.“ V ustanovení § 188 odst. 1, písm. e) se zase setkáváme s pojmem závažná vada, kdy „[s]oud po předběžném projednání obžaloby vrátí věc státnímu zástupci k došetření, je-li toho třeba k odstranění závažných procesních vad přípravného řízení, které nelze napravit v řízení před soudem, nebo k objasnění základních

---

⁴⁵ DIMUN, Petr. Případ Elischer: Odposlechy Vězeňské služby jako důkaz? Proč ne, domnívá se státní zastupitelství. *Česká Justice* [online]. 4.12.2018 [cit. 2018-12-11]. Dostupné z: http://www.ceska-justice.cz/2018/12/pripad-elischer-odposlechy-vezenske-sluzby-jako-dukaz-proc-ne-domniva-se-statni-zastupitelstvi/?fbclid=IwAR0NuUP0Vw-qg7YOy6A7IcZd_RJXN-waM4IyfnSI9UntREmVS_rnXSU_7g

⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07.

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 370.

skutkových okolností, bez kterých není možné v hlavním líčení ve věci rozhodnout, a v řízení před soudem by takové došetření bylo v porovnání s možnostmi opatřit takový důkaz v přípravném řízení spojeno s výraznými obtížemi nebo by zřejmě bylo na újmu rychlosti řízení.“ Oba tyto pojmy tedy můžeme používat totožně, jelikož je zřejmé, že podstatná či závažná vada má za následek vrácení věci z důvodu ovlivnění správnosti výsledků, kterých se tyto vady dotýkají.

Důvodů pro neúčinnost důkazů v důsledku závažné vady v řízení je vícero. Předně jde o rozpor se zásadou materiální pravdy. V takovém případě vady odporují náležitému zjištění skutkového stavu nade vší pochybnost. Zastávám Repíkův⁴⁸ názor, jenž tvrdí, že: *„Snaha zjistit objektivní pravdu za každou cenu nutně končí v jejím hrubém zkreslování. Tento poznatek si lidstvo vykoupilo staletými trpkými zkušenostmi.“* Také se domnívám, že zjišťování „pravdy“ tzv. za každou cenu je v rozporu s nejdůležitější zásadou, a to zásadou stíhání jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem. Následná konvalidace závažných pochybení při obstarávání důkazů ze strany soudu by totiž pouze podněcovala policejní orgány k porušování zákonnosti v řízení a měla by za následek rezignování na zásady právního státu, chránícího práva svých občanů.

2.2.1. Absolutní neúčinnost důkazu

Absolutní neúčinnost důkazu vzniká v případech, kdy dojde k závažné vadě v procesu dokazování, která nemůže být v budoucnu zhojena. Jedná se o případy závažných vad, v jejichž důsledku by použití takového důkazu bylo v rozporu s právem na spravedlivý proces a zmíněnou zásadu stíhání jen zákonným způsobem. V současné právní úpravě je zakotven pouze jediný případ neúčinnosti důkazu, jde o ustanovení § 89 odst. 3 trestního řádu, které stanovuje, že důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být v řízení použit. Jeho použití je možné pouze proti tomu, kdo se takového donucení či hrozby donucení sám dopustil. Dle teorie⁴⁹ nezákonné donucení spočívá zejména ve fyzickém násilí majícím za následek získání důkazu proti vůli osoby, vůči níž donucení směřuje. Hrozba donucení zase spočívá zejména v psychickém nátlaku, jehož intenzita musí být způsobila ovlivnit získání důkazu. Nezákonné donucení má za následek právě absolutní neúčinnost takto opatřeného důkazu.

---

⁴⁸ REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září, s. 125-154. ISSN 1210-6348., s. 131.

⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I.: komentář (§ 1-156)*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0., s. 1348.

2.2.2. Relativní neúčinnost důkazu

Relativní neúčinnost důkazů stejně jako neúčinnost absolutní vychází ze závažné vady v procesu dokazování. Na rozdíl od absolutní neúčinnosti však nevyklučuje takto vadně získaný důkaz bez dalšího, ale připouští jeho použitelnost při následném zhojení této závažné vady. Právní úpravu relativní neúčinnosti v trestním řádu nenalezneme vůbec, s tímto pojmem však pracuje nauka, jež uvádí určité příklady relativní neúčinnosti důkazu. Oproti absolutní neúčinnosti důkazu jde o méně frekventovanou formu neúčinnosti, spočívající zejména v nedostatku souhlasu či oprávnění osoby nebo orgánu. Jako příklad bývá uvedeno porušení ustanovení § 99 odst. 2 trestního řádu, podle nějž nesmí být vyslýchán svědek, pokud by svou výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by byl příslušným orgánem této povinnosti zproštěn. Pokud by byl vyslechnut bez souhlasu příslušného orgánu, je takto získaný důkaz neúčinným, jelikož jde o podstatnou vadu řízení. Následně ovšem může být vyslýchaná osoba zproštěna povinnosti mlčenlivosti, a tím pádem dojde ke zhojení podstatné vady a důkaz bude pro předmětné trestní řízení účinný.

2.3. Kritéria zákonnosti důkazů

Jak již bylo uvedeno, neúčinnost důkazu je důsledkem porušení předpisů o dokazování, tzn. vadným opatřením či provedením důkazu, jež má za následek jeho nezákonnost. Pro rozdělení takových případů mající za následek nezákonnost důkazů použijí Repíkův⁵⁰ uznávaný článek, na kterém staví celá soudobá česká nauka ohledně této problematiky⁵¹. Pro zákonnost důkazů podává zmíněný článek výčet následujících kritérií:

1. *Zda byl důkaz opatřen z pramene, který stanoví, popřípadě alespoň připouští zákon.*
2. *Zda byl důkaz opatřen a proveden procesním subjektem k tomu zákonem oprávněným.*
3. *Zda byl důkaz opatřen a proveden v tom procesním stadiu, v němž je příslušný procesní subjekt podle zákona oprávněn opatřovat a provádět důkazy v procesním smyslu, tj.*

---

⁵⁰ REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září, s. 125-154. ISSN 1210-6348.

⁵¹ Teze tohoto článku přebírají i současní autoři, např. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 372–373, FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7687-7., s. 173–174 nebo NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1524-1., s. 43.

takové důkazy, které mohou být podkladem pro rozhodnutí v trestním stíhání, zejména pro rozhodnutí soudu.

4. *Zda opatřený a provedený důkaz se týká předmětu dokazování v daném procesu, tj. zda se týká skutku, o němž se řízení vede, popřípadě otázek, o nichž lze a je třeba podle zákona v souvislosti s tímto skutkem v řízení rozhodovat.*
5. *Zda byl důkaz opatřen a proveden způsobem, který stanoví, popřípadě připouští zákon.*

2.3.1. Kritérium zákonného důkazního prostředku

První hledisko zákonnosti dokazování dbá na to, aby byl důkaz opatřen z pramene, který zákon stanoví či alespoň připouští. Nejprve je toto hledisko nutné rozebrat pojmoslovně, a to z toho důvodu, že Repík zde určité pojmy zaměňuje a jejich používání není konzistentní. Klíčem k nezákonnosti je dle tohoto kritéria pojem pramenu důkazu, který Repík dle mého názoru používá chybně. Jak jsem již na samém začátku práce uvedl, pramenem důkazu se rozumí osoba či věc, ze které důkaz vychází, zatímco nástroj, jenž byl orgány činnými v trestním řízení použit k poznání skutečností, jež jsou předmětem důkazu, je důkazním prostředkem. Ačkoliv tedy Repík používá pojem pramenu důkazu, ve skutečnosti hovoří o důkazním prostředku, jak je z kontextu celého článku patrné.

Ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu poskytuje demonstrativní výčet důkazních prostředků, když říká, že „[z]a důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci (...)“. Jako příklady dále uvádí výpověď obviněného, výpověď svědka, znalecký posudek či ohledání. Mezi další důkazní prostředky výslovně neuvedené ve výše zmíněném ustanovení, avšak upravené v trestním řádu, patří odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle § 88, konfrontace dle § 104a, rekognice dle § 104b či vyšetřovací pokus dle § 104c.

Existují však i další důkazní prostředky výslovně neupravené v trestním řádu, avšak v praxi pravidelně používané. Jde například o mikrostopy, analýzu DNA či metodu pachové identifikace (v praxi také označované jako pachové stopy). Použitelnost těchto důkazních prostředků je odvozena od mnohaleté judikatury⁵², různých zákonných předpisů⁵³, ale i interních normativních právních aktů⁵⁴.

---

⁵² Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1098/15, Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 4 Tdo 700/2017, Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 30/10, Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. II. ÚS 2369/08.

⁵³ Např. Zákon č. 273/2008 Sb., o policii. Přesněji v ustanovení § 65.

⁵⁴ Jde o závazné pokyny uvnitř Policie ČR, zejména závazné pokyny policejního prezidenta, např. pokyn č. 313/2017.

Tento přístup české právní úpravy spočívající v demonstrativním výčtu důkazních prostředků Repík⁵⁵ neuznává. Domnívá se, že taková úprava není v souladu se základními zásadami trestního procesu. Především stojí v rozporu se zásadou stíhání jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem dle čl. 8 odst. 2 Listiny a § 2 odst. 1 tr. řádu., neboť úprava některých důkazních prostředků není vůbec uvedena zejména ani v zákonném předpisu, a ještě podstatněji ani v judikatuře. Naopak je toho názoru⁵⁶, že taxativní výčet důkazních prostředků by byl z hlediska právní jistoty vhodnější, a teprve pokud by veškeré důkazní prostředky byly obsaženy v trestním řádu, byl by naplněn požadavek zákonnosti. Ten není naplněn, pokud celková forma, způsob jejich opatření, provedení a zajištění nejsou upraveny přímo v trestním řádu. Důvody pro použití demonstrativního výčtu jsou založeny na základě potřeby flexibility při používání nových vědeckých, technologických a kriminalistických postupů, což nemusí nová legislativa vždy spolehlivě a včasně reflektovat. S tímto se však Repík neztotožňuje, když tvrdí, že „*zákon se mění častěji a rychleji než po desetiletí používané důkazní prostředky.*“ Přes veškerou polemiku však sám uznává, že mezi oběma přístupy ve stanovení výčtu důkazních prostředků není žádný velký rozdíl⁵⁷. Já se domnívám, že současná právní úprava nepředstavuje velký problém, a to zejména s ohledem na fakt, že od publikace Repíkova článku uplynulo již téměř čtyřicet let a právní úprava se od té doby změnila. Také si myslím, že přístup taxativního výčtu vždy svazuje ruce zákonodárci, poněvadž existuje možnost, že nějaký případ opomene. To u demonstrativního výčtu nehrozí, jelikož tyto legislativní mezery může doplnit judikatura soudů. Domnívám se však, že hojně používaný důkazní prostředek, kterým například metoda identifikace pachových stop bezesporu je, by měl být uveden alespoň v demonstrativním výčtu, a to přímo v trestním řádu.

Za zmínku stojí, že navrhované znění nového trestního řádu nepočítá s taxativním výčtem důkazních prostředků, nýbrž přebírá úpravu současného tr. řádu. Navrhované znění § e1 odst. 2 „*Důkazním prostředkem je procesní činnost orgánu činného v trestním řízení nebo k tomu oprávněné strany, která slouží k poznání skutečnosti, jež má být dokazováním zjištěna. Může jít zejména o výsledky, rekonstrukci, konfrontaci, ohledání, provedení vyšetřovacího pokusu, rekonstrukci,*

---

⁵⁵ REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září, s. 125-154. ISSN 1210-6348., s. 133.

⁵⁶ A není sám. Tento názor zastává i Jelínek. JELÍNEK, Jiří. Dokazování z hlediska budoucí právní úpravy českého trestního řádu. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, 536 s. ISBN 978-80-7502-287-5., s. 19.

⁵⁷ REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září, s. 125-154. ISSN 1210-6348., s. 134.

prověrku na místě, čtení znaleckého posudku nebo jiné listiny, přehrání obrazového a zvukového záznamu nebo provedení pachové zkoušky.⁵⁸“

2.3.2. Kritérium zákonného subjektu

Druhé kritérium zákonnosti je splněno podle toho hlediska, zdali byl důkaz opatřen a proveden zákonem oprávněným procesním subjektem. V obecné rovině je subjektem jakéhokoliv řízení ten, kdo je schopen procesními úkony, k nimž je oprávněn, ovlivňovat průběh řízení. Procesními subjekty v trestním řízení se rozumí orgány činné v trestním řízení, procesní strany či další osoby vykonávající vliv na jeho průběh. Ačkoliv na první pohled zmíněné hledisko s sebou nenese žádné problémy, vyskytují se zde v rovině příslušnosti orgánů činných v trestním řízení. Podle ustanovení § 12 odst. 1 se jimi myslí soudy, státní zastupitelství a policejní orgány.

Policejním orgánem se dle ustanovení § 12 odst. 2 rozumí útvary Policie České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, pověřené orgány Vězeňské služby, Celní orgány, Vojenské policie, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Vojenského zpravodajství. Příslušnost policejních orgánů není upravena přímo v trestním řádu, nýbrž v jednotlivých zákonech⁵⁹ či interních předpisech. Interním předpisem je upravena příslušnost útvarů Policie ČR, a to v závazném pokynu policejního prezidenta č. 30/2009. Problematika příslušnosti mezi policejními orgány navzájem je upravena v § 158 odst. 11 a 12 tr. řádu, dle kterého je spory o příslušnost oprávněn řešit státní zástupce, jehož stanovisko ve věci je závazné.

Věcná a místní příslušnost státního zastupitelství v obecné rovině kopíruje věcnou a místní příslušnost soudů⁶⁰, a tedy pro ni platí ustanovení § 16 a násl. trestního řádu. Příslušnost jednotlivých státních zástupců je rozdílná s ohledem na fázi řízení. V přípravném řízení je úprava příslušnosti obsažena v § 12 a násl. jednacího řádu státního zastupitelství⁶¹, zatímco v hlavním líčení je příslušnost státního zástupce odvozena od § 7 odst. 2 zákona o státním zastupitelství.

Příslušnost soudu je upravena nejjasněji, a to ve zmíněném ustanovení § 16 a násl. tr. řádu. Výslovně jsou řešeny i případy, kdy řízení probíhalo u nepřislušného soudu⁶². Pokud taková situace

---

⁵⁸ Paragrafované znění navrhovaného trestního řádu. *Trestní právo procesní: Rekodifikace trestního práva procesního* [online]. 2018 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.tpp.justice.cz/>

⁵⁹ Například zákon č. 17/2012 Sb., o celní správě České republiky, zákon č. 341/2011, o Generální inspekci bezpečnostních sborů, či zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a Justiční stráž České republiky.

⁶⁰ § 7 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

⁶¹ Vyhláška ministerstva spravedlnosti ze dne 7. ledna 1994, o jednacím řádu státního zastupitelství.

⁶² Zejména § 188 odst. 1, písm. a), § 257 odst. 1, písm. a).

nastane, podá soud žádost nejbližše společně nadřízenému soudu, který při zjištění nepřislušnosti věc přikáže soudu příslušnému.

Problém v otázce nepřislušnosti vyvstal i během mediálně exponované kauzy Davida Ratha, které se budu podrobněji věnovat v následující kapitole. Sám Rath namítal nepřislušnost Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem, když se měla trestná činnost odehrávat na území Středočeského kraje a hlavního města Prahy. Věc byla totiž postoupena Krajskému státnímu zastupitelství v Praze až po zahájení trestního stíhání, ačkoliv nejdůležitější důkazy byly obstarány na základě povolení Okresního soudu v Ústí nad Labem, který svou příslušnost odvozoval od příslušnosti Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem dle § 26 odst. 1 tr. řádu. Ústavní soud se dne 17. 9. 2012 pod sp. zn. I. ÚS 2632/12 vyjádřil ke stížnosti Davida Ratha odůvodněním, že *„provedení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, bylo v předmětné věci soustředěno nikoli na území Ústeckého, nýbrž Středočeského kraje, příp. hlavního města Prahy. Pro uvedené jeví se postup státního zastupitelství ohledně místní příslušnosti účelový, porušující předmětná právní ustanovení. Zrcadlí-li postup státního zastupitelství v dané věci obecněji zaužívanou praxi, jedná se o závažný signál porušování principů právního státu, a to zejména maxim plynoucích z čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny.“* Ústavní soud vhodně odmítl zmíněnou stížnost a nezrušil rozhodnutí o vazbě Davida Ratha. Zmínil ovšem jasná kritéria pro budoucí řešení této otázky v přípravném řízení. To se jevílo přiléhavě, pokud se jedná o závažný signál o porušování principů právního státu.

Pokud je zjištěna nepřislušnost státního zastupitelství v přípravném řízení a věc je přikázána jinému příslušnému státnímu zastupitelství, mění se automaticky příslušnost soudu. S tímto nesouhlasí Koudelka⁶³, který se domnívá, že jde o značný zásah do ústavně zaručených práv obviněných, neboť se týká ústavního principu zákonného soudce. V případě delegace jinému státnímu zástupci je obviněnému automaticky odňat i jeho zákonný soudce. S touto myšlenkou nelze než souhlasit a lze si představit lepší úpravu. Po přikázání jinému státnímu zastupitelství by mohl zůstat příslušným původní soudce za předpokladu, že ve věci již vydal jakékoliv rozhodnutí. Koudelka dále svůj názor opírá o tvrzení, že státní zastupitelství jako strana v řízení má tedy pravomoc, která nepřisluší obviněnému, a tudíž jde o porušení tzv. rovnosti zbraní. Odkazuje se taktéž na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v dané problematice. Zde však s autorem

---

⁶³ KOUDELKA, Zdeněk. Zákonná příslušnost státního zástupce jako právní hodnota. *Bulletin advokacie*. 2013, 12, s. 35-39. ISSN 1210-6348., s. 35.

nesouhlasím a domnívám se, že trestní řád naprosto jasně stanovuje, že státní zástupce je stranou v řízení před soudem, tzn. až během hlavního líčení⁶⁴. V přípravném řízení však stranou není, a proto pokud se daná problematika týká příslušnosti během přípravného řízení, je argumentace porušením rovnosti zbraní lichá.

K celkovému shrnutí je třeba připomenout, že úprava opatření a provedení důkazu nepřislušným subjektem není v trestním řádu ani v jiném zákonném předpise explicitně upravena. Repík se domnívá, že ačkoliv neexistuje přesná úprava účinnosti provedených důkazů nepřislušným subjektem, je zpravidla v praxi možné takový důkaz použít. Mám za to, že pokud byl důkaz během hlavního líčení proveden nepřislušným soudem, měl by být takový důkaz neúčinný. Příslušný soud by po přikázání věci měl takový důkaz provést znovu, jeho dřívější provedení by neměl brát vůbec v potaz. Judikatura v této oblasti také není hojná, a proto by se hodila přesnější úprava v novém trestním řádu.

2.3.3. Kritérium zákonného procesního stádia

Dokazování v trestním řízení probíhá během celého procesu od přípravného řízení až po meritorní rozhodnutí. Za počátek můžeme tedy brát záznam o zahájení úkonů trestního řízení dle § 158 odst. 3 tr. řádu, který je v praxi nejčastějším počátkem přípravného řízení, a tudíž i trestního řízení jako celku. V některých případech však přípravné řízení začíná provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů, která provádí policejní orgán. Mělo by však jít pouze o alternativní, vzácně využívanou možnost, a to zejména s ohledem na zásahy do ústavně zaručených práv obviněných, kteří proti takovým úkonům nedisponují žádným opravným prostředkem.⁶⁵

Dokazování v přípravném řízení se může lišit od formy přípravného řízení, které můžeme rozdělit na standardní, zkrácené a rozšířené. Pro zkrácené přípravné řízení platí, že podezřelý byl přistižen při činu (§ 179a odst. 1 písm. a)) nebo v průběhu prověřování byly zjištěny skutečnosti odůvodňující trestní stíhání a jeví se jako pravděpodobné postavit podezřelého do dvou týdnů⁶⁶ před soud (§ 179a odst. 1 písm. b)). Vzhledem k určitým omezením v dokazování se může konat pouze o trestných činech, pro které je věcně příslušný okresní soud. V průběhu zkráceného přípravného řízení se primárně konají úkony uvedené v § 158 odst. 3 tr. řádu, a jak také vyplývá

---

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel. Komentář k § 12 odst. 6 [Výklad některých pojmů]. In: ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I.: komentář (§ 1-156)*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0., s. 255.

⁶⁵ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1780/07.

⁶⁶ Lhůta dle ustanovení § 179b odst. 4 tr. řádu

z ustanovení § 179a odst. 1 písm. a), je policejní orgán oprávněn zadržet podezřelou osobu za podmínek § 76 tr. řádu.⁶⁷

Rozdíl mezi standardním a rozšířeným přípravným řízením není velký. U obou se konají úkony uvedené v § 158 odst. 3 a 5 a taktéž neodkladné a neopakovatelné úkony. V rozšířeném přípravném řízení je však prodloužena lhůta, do kdy má být obviněný postaven před soud. Další rozdíl spočívá v tom, že rozšířené přípravné řízení se týká pouze nejzávažnější kriminality, u níž se předpokládá dokazování širší.

Důležitým mezníkem během přípravného řízení je zahájení trestního stíhání, které zpravidla usnesením zahajuje policejní orgán. Jedná se o mezník, který rozděluje přípravné řízení na fázi před zahájením, známou jako fáze prověřování, a na fázi po zahájení trestního stíhání, známou jako vyšetřování. Ve fázi prověřování policejní orgán objasňuje a prověřuje skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin. Zejména opatřuje podklady a zajišťuje případné stopy trestného činu. Základním oprávněním policejního orgánu je vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob, jejichž obsah je sepsán ve formě úředního záznamu. Může však i provádět neodkladné a neopakovatelné úkony či zajišťovací úkony dle hlavy čtvrté trestního řádu. Zahájením trestního stíhání začíná fáze vyšetřování, jejíž rozsah je vymezen v § 164 tr. řádu. V této fázi se naplno uplatní procesní role státního zástupce jako *domina litis*, tedy pána řízení, který dozoruje zákonnost procesu a který svými pokyny ovlivňuje práci policejního orgánu. Ten, proti komu bylo zahájeno trestní stíhání, se nazývá obviněným, jenž v této fázi nabývá všech práv souvisejících s touto pozicí. Tato práva jsou uvedena v § 33 tr. řádu, vymezujícím právo na obhajobu, tedy především právo mít obhájce, radit se s ním a hájit se všemi dostupnými prostředky trestním řádem garantovanými. Pokud státní zástupce na základě zjištěných skutečností shledá, že obviněný spáchal trestný čin, pro který byl stíhán, podá obžalobu k příslušnému soudu. Soud má možnost obžalobu předběžně projednat, vrátit státnímu zástupci k došetření nebo nařídít hlavní líčení.

V návaznosti na novelu trestního řádu⁶⁸ a s ohledem na zásadu bezprostřednosti by nejdůležitějším stádiem pro dokazování mělo být řízení před soudem, během něhož by měly být provedeny veškeré důkazy zajištěné v dřívějších fázích řízení. Za dokazování během hlavního líčení odpovídá předseda senátu, jenž provádí veškeré důkazy za součinnosti procesních stran.

---

⁶⁷ FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7687-7., s. 333.

⁶⁸ Novela trestního řádu, ke které došlo zákonem č. 265/2001 Sb.

Dokazování probíhá zejména výsledkem obžalovaného, svědků, příp. soudních znalců. Obžalovaný má během dokazování právo vyjádřit se k jakémukoliv prováděnému důkazu. Dále také může spolu se státním zástupcem navrhnout provedení jednotlivého důkazu.

Účinnost důkazu závisí na fázi trestního řízení do té míry, že pokud je proveden ve fázi jiné, je absolutně neúčinným, neboť taková vada není zhojitelná. Jde především o případy důkazů provedených před zahájením trestního stíhání, aniž by šlo o neodkladný či neopakovatelný úkon. Tímto problémem se zabýval Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 28. 1. 1999 pod sp. zn. 3 Tr 4/99. *„Nejde-li o neodkladný či neopakovatelný úkon podle § 160 odst. 4 TrŘ, je výpověď svědka opatřená vyšetřovatelem před zahájením trestního stíhání důkazem absolutně neúčinným (nicotným). Na takovou nezákonně opatřenou výpověď je třeba hledět, jako by neexistovala, takže se nesmí dostat do procesu ani zprostředkovaně, tedy ani tím, že vyšetřovatel bude v dalším řízení vyslechnut jako svědek k jejímu obsahu, popř. k tomu, co mu o něm vyslychaná osoba sdělila před nebo po podání této výpovědi (tzv. „mimo protokol“).“* Jak jsem zmínil výše, zahájení trestního stíhání je mezníkem v trestním řízení, neboť od té doby obviněný disponuje širokou paletou práv, díky kterým se může účinně bránit. Zmíněný rozsudek brání svévoli policejního orgánu, který by prováděním důkazů mimo určenou fázi trestního řízení, tato práva obviněného mohl jednoduše obcházet.

2.3.4. Kritérium zákonného předmětu důkazu a řízení

Toto kritérium je úzce spojené s předmětem trestního řízení, a to skutkem. Ten jsme si vymezili v první kapitole jako trestněprávně relevantní jednání pachatele a jím zapříčiněný trestněprávně významný následek. Jednání, které judikatura nazývá skutkem, musí být vymezeno po celou dobu trestního stíhání, a to již v usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 tr. řádu. Je zřejmé, že použitelné jsou tudíž pouze takové důkazy, které byly zákonně provedeny a které se týkají skutku uvedeného v usnesení o zahájení trestního stíhání. Pokud by policejní orgán prováděl důkazy k objasnění jiného skutku, pro který by však doposud nebylo zahájeno trestní stíhání, jsou všechny takto vadně provedené důkazy neúčinné. Kdyby bylo zahájeno nové trestní stíhání pro tento jiný skutek, byly by tyto dříve provedené důkazy procesně nepoužitelné. Je tedy patrné, že i obviněného nebo svědka lze vyslyšet pouze ke skutku, pro který bylo zahájeno trestní stíhání. Vyhledávat a obstarávat důkazy pro jiný skutek proti obviněnému by bylo proti ustanovení § 160 odst. 5 tr. řádu, neboť jestliže by policejní orgán zjistil, že se obviněný dopustil skutku dalšího, je povinen zahájit trestní stíhání pro tento nový skutek a až následně provádět důkazy

k jeho objasnění.⁶⁹ K tomuto problému se vyjadřovala i judikatura obecných soudů, přesněji v usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24. 3. 1998 pod sp. zn. 13 To 138/98⁷⁰. „*Jeli na základě svědeckých výpovědí sděleno obviněnému obvinění pro další trestný čin spáchaný jiným skutkem (§ 160 odst. 1, 5 tr. ř.), je třeba k tomuto novému skutku svědky znova vyslechnout, protože ta část jejich původní výpovědi týkající se tohoto nového skutku není procesně použitelným důkazem.*“

2.3.4.1. „Kauza Rittig“

Další problém v české praxi vznikl v mediálně známé kauze Ivo Rittiga a dalších, ve věci vyzrazení utajované zprávy Bezpečnostní informační služby. Soud se v něm zabýval důkazem získaným na základě prostorového odposlechu, jenž byl však procesně povolen v jiném trestním řízení. Je tedy důkaz pořízený prostorovým odposlechem v jiné věci použitelný? Pro odpověď na tuto otázku je důležité nejprve vymezit prostorový odposlech. Tento termín trestní řád nikterak nedefinuje. Jelínek uvádí, že jde o „*utajené získávání informací pomocí speciálních, pro tyto účely sestavených technických prostředků a zařízení zaznamenávajících obraz, zvuk, přesný pohyb i činnost sledovaných osob v reálném čase a prostoru.*“⁷¹ Prakticky představuje sledování obrazu nebo zvuku prováděné v soukromí či na veřejném místě. Jejich úpravu v trestním řádu můžeme tedy podřadit pod ustanovení § 158b, spolu s ustanovením § 158d tr. řádu. Obecně vydává povolení k takovým úkonům státní zástupce, pokud však má tento úkon zasáhnout do nedotknutelnosti obydlí, listovního tajemství a dalších za použití technických prostředků, lze tyto úkony uskutečnit pouze po předchozím povolení soudce (§ 158d odst. 3). V daném případě namítal obhájce obžalovaného nepoužitelnost důkazu získaného prostorovým odposlechem, neboť jeho povolení bylo uděleno v jiné věci.

Vrchní soud se jako soud odvolací danou námitkou zabýval a přisvědčil názoru obhajoby, vycházející z ustanovení § 158d odst. 10 tr. řádu. Toto ustanovení povoluje použití důkazu získaného sledováním osob a věcí (v našem případě prostorovým odposlechem) v jiné věci jen tehdy, pokud jde o sledování dle odst. 2 (na základě povolení státního zástupce) a pokud je v této

---

⁶⁹ JELÍNEK, Jirí a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 376.

⁷⁰ Publikováno jako R 62/1999 Sb. rozh. tr. In: JELÍNEK, Jirí a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 377. (zde pouze nepřesně uvedeno jako R 66/1999 Sb. rozh. tr., pozn. autora).

⁷¹ JELÍNEK, Jirí. K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu. *Bulletin Advokacie*. 2018, (7-8), s. 13-19. ISSN 1210-6348., s. 14.

věci vedeno řízení pro úmyslný trestný čin, popř. s tím souhlasí osoba, vůči níž byly tyto úkony provedeny. Vzhledem k tomu, že důkaz získaný na základě prostorového odposlechu byl pořízen v apartmá hotelu, bylo prostorovým odposlechem zasaženo do nedotknutelnosti obydlí. Z toho důvodu zde hovoříme o sledování osob a věcí dle § 158d odst. 3, pro které však neplatí režim stanovený v § 158d odst. 10, a tudíž nemůže být použito v jiné věci. Vrchní soud se přímo odkázal na komentářovou literaturu⁷², z níž citoval: „značně široká použitelnost záznamu pořízeného při sledování podle odst. 2 kontrastuje s naprostou nepoužitelností záznamu pořízeného při sledování podle odst. 3 v jiné trestní věci, což se jeví být nedůvodně restriktivní, zvláště při vědomí skutečnosti, že jinak přísněji regulovaný odposlech a záznam telekomunikačního provozu podle § 88 a § 88a použitelnost v jiných věcech umožňuje. Nelze tedy např. vyloučit, že pokud bude nasazen prostorový odposlech stran korupční trestné činnosti a na místě bude spáchán např. závažný trestný čin, nebude možno ve vztahu k ní pořízený záznam využít.“

Proti tomuto rozhodnutí však 2. 5. 2018 podal ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona v neprospěch obviněných. Rozporoval zde zejména nepoužitelnost zmíněného důkazu a chybný výklad ustanovení § 158d tr. řádu Vrchním soudem. Dle jeho názoru je odkaz obsažený v odst. 10 třeba vnímat ne jako odkaz na povolení státním zástupcem, nýbrž jako odkaz na sledování, při kterém mají být pořizovány zvukové, obrazové nebo jiné záznamy, neboť právě použitelnost takového záznamu v jiné trestní věci dané ustanovení řeší. Také se domníval, že by se na použitelnost tohoto důkazu měla uplatnit obecná přípustnost důkazů podle § 89 odst. 2.

Nejvyšší soud však usnesením ze dne 26. 9. 2018 pod sp. zn. 3 Tz 8/2018 tuto stížnost zamítl. Přisvědčil argumentaci Vrchního soudu a shledal námitky stěžovatele za nedůvodné. K námitce nesprávného výkladu ustanovení § 158d se vyjádřil tak, že se plně ztotožňuje s výkladem komentářové literatury, o kterou se opíral i Vrchní soud. K námitce použití obecné přípustnosti důkazů dle § 89 odst. 2 tr. řádu se se stěžovatelovou námitkou znovu neztotožnil, když poukázal na to, že ustanovení § 158d je speciálním ustanovením vůči obecnému ustanovení § 89 odst. 2, a má tudíž přednost, zároveň se jeho použití jeví jako přiléhavější s ohledem na značný zásah do soukromí sledovaných osob.

Důkaz získaný na základě prostorového odposlechu, který byl procesně povolen v jiném řízení, dle mého názoru na základě ustanovení § 158d odst. 10 v této věci není použitelný. Plně

---

⁷²DRAŠTÍK, Antonín. FENYK, Jaroslav. *Trestní řád: komentář I. díl (§ 1 až 179h)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7., s. 1198–1199.

souhlasím s argumentací Vrchního i Nejvyššího soudu, které se ve svých vyjádřeních opírají o bezchybnou argumentaci v komentářové literatuře, která na daný problém výstižně reaguje.

Na okraj stojí za zmínku i názorový obrat státního zástupce Jana Lata působícího na Nejvyšším státním zastupitelství. Ačkoliv je autorem příspěvku v komentářové literatuře⁷³ na téma sledování osob a věcí dle § 158d tr. řádu, a byl tedy názoru, že v jiné trestní věci nelze použít důkaz z prostorového odposlechu povoleného dle § 158d odst. 3 tr. řádu, svůj názor přehodnotil a v dopise adresovaném dozoru státním zástupci ze dne 15. 3. 2019 píše, že „[k]líčovým argumentem, který mě nutí revidovat můj názor, že použitelnost pořízeného záznamu v jiné trestní věci upravené v § 158d odst. 10 TR se vztahuje jen ke sledování povoleného státním zástupcem a nikoliv soudcem ve smyslu § 158d odst. 3 TR, je doktrína obecné použitelnosti důkazů zakotvená v § 89 odst. 2 TR, na kterou rovněž poukazujete a kterou jsem ve svém komentářovém výkladu nezohlednil. Pokud by se totiž § 158d odst. 10 TR vztahoval pouze ke sledování povoleného státním zástupcem, pak by sledování povolené soudcem bylo použitelné bez dalšího omezení. Tuto variantu však pokládám za nesprávnou, neboť pokud by zákonodárce upravil podmínky pro použitelnost záznamů pořízených při sledování povoleném („pouze“) státním zástupcem, pak je nelogické, aby na použitelnost záznamu ze sledování, jímž je výrazněji zasahováno do soukromí osob, a k němuž je proto požadováno předchozí povolení soudce, nebyly kladeny žádné upřesňující podmínky. Shodují se tedy s Vámi, že odkaz na odstavec 2 uvedený v § 158d odst. 10 TR se vztahuje k pořizování záznamu, přičemž takové záznamy jsou použitelné v jiné trestní věci za podmínek uvedených v odstavci 10, ať již bylo sledování povoleno státním zástupcem nebo soudcem.“ Obhájce obviněného⁷⁴ však s tímto názorovým obratem nesouhlasí a domnívá se, že úprava v trestním řádu je jednoznačná a že státní zástupce Lata tím chce pouze pomoci obžalobě. Takový myšlenkový zvrát není dle mého názoru úplně vhodný, a to z více důvodů. Jednak proto, že spoluautor odborně uznávané komentářové literatury by neměl ze dne na den měnit názory, především pokud je daný výklad příznivější státnímu zastupitelství. Takové kroky nebudí důvěru laické veřejnosti v justici. Jednak změněnou argumentaci nepokládám za trefnou danému problému. Domnívám se, že

---

⁷³ LATA, Jan. Komentář k § 158d [Sledování osob a věcí]. In: DRAŠTÍK, Antonín. FENYK, Jaroslav. *Trestní řád: komentář I. díl (§ 1 až 179h)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7., s. 1198-1199.

⁷⁴ ŠRÁMEK, Dušan. Advokát Rampula: Státní zástupce Lata chtěl chybnou změnou stanoviska k použitelnosti odposlechů pomoci obžalobě. *Česká justice* [online]. 2019, 6.4.2019 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/04/advokat-rampula-statni-zastupce-lata-chtel-chybnou-zmenou-stanoviska-k-pouzitelnosti-odposlechu-pomoci-obzalobe/>

distinkce zákonodárce, uvedená v § 158d odst. 10 tr. řádu, má své opodstatnění. Zejména pokud je sledování uvnitř obydlí jako zásah do soukromí osob závažnější, což v návaznosti na nedotknutelnost obydlí dle odst. 3 bezpochyby je. Toto rozlišení zákonodárce tedy není náhodné a má své opodstatnění. Shodují se také s názorem Nejvyššího soudu, který označil ustanovení § 158d za speciální vůči ustanovení § 89 odst. 2, a proto má vůči němu přednost. Nemohu se také nevyjádřit k námitce, dle níž by bylo sledování povolené soudcem, kdyby se odst. 10 týkal pouze sledování státním zástupcem, použitelné bez dalšího omezení. Zastávám naprosto opačný názor. Jestliže v odst. 10 jako použitelný zákonodárce výslovně zmiňuje pouze záznam ze sledování povoleného státním zástupcem, tak právě užití záznamu ze sledování povoleného soudcem je omezeno, a tudíž jeho použití bez dalšího nepřichází v úvahu.

2.3.5. Kritérium zákonného opatření a provedení důkazu

Jako poslední se Repík vyjadřoval k hledisku zákonnosti opatření a provedení důkazu. Trestní řád explicitně upravuje provádění jednotlivých důkazních prostředků, a to v hlavě páté. Mezi § 89 až § 118 upravuje některé důkazní prostředky a v § 89 odst. 2 obecnou přípustnost důkazů. Obsahuje taktéž jediný obecný zákaz provádění jakéhokoliv důkazního prostředku v odst. 3 téhož paragrafu, pokud byl získán násilím či hrozbou takového donucení. Jeho použití je možné pouze proti osobě, která takové donucení nebo jeho hrozbu použila. Jedná se sice o obecný zákaz, přesto se však primárně vztahuje na výslech obviněného, o čemž svědčí tuzemská i zahraniční judikatura⁷⁵.

V ostatních případech je zákonnost opatření a provedení důkazu upravena u každého důkazního prostředku zvlášť. Dále taktéž u neodkladných a neopakovatelných úkonů dle § 158a tr. řádu, ve kterém je výslovně zmíněno provedení rekognice a výslechu svědka, nebo u operativně pátracích prostředků: předstíraného převodu dle §158c, sledování osob a věcí dle §158d a použití agenta dle §158e. Nelze opomenout úpravu provedení důkazních prostředků z hlavy čtvrté, jako například domovní prohlídka dle § 82 a násl. nebo odposlech a záznam telekomunikačního provozu dle § 88 a násl. tr. řádu. Tato provedení se váží výhradně k přípravnému řízení. V hlavním líčení je provedení důkazů upraveno v § 207 a násl. tr. řádu a provádí je takřka výlučně předseda senátu.

---

⁷⁵ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. II. ÚS 291/2000, Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 1998, sp. zn. I. ÚS 484/97, Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. 6. 2010 ve věci *Gäfgen proti Německu*.

Míra porušení se u jednotlivých provádění může značně lišit, což v praxi přináší největší problémy ze všech uvedených kritérií. Každé porušení je nutné analyzovat diferenciovaně a pro každý případ zcela individuálně. Není ani snadné určit z velmi obecné úpravy jednotlivých důkazních prostředků, zda je určitý postup v souladu se zákonem, nebo zda jej porušuje. Pokud však takové porušení je v provedení shledáno, je nezbytné určit charakter vady. Pro neúčinnost vadně provedeného důkazu je nezbytná podstatná vada, jíž je třeba posoudit z hlediska její zhojitelnosti a následně rozhodnout, zdali jde o neúčinnost relativní, či absolutní. Judikatura však v minulosti vyvodila několik příkladů vadně provedených důkazů. Pro ilustraci uvádím některé z nich⁷⁶:

- *obstarání důkazu při provádění nezákonné domovní prohlídky nebo odposlechu telefonického rozhovoru*⁷⁷;
- *výslech obviněného v době, kdy nemá obhájce, ačkoliv jde o případ nutné obhajoby a výslech není úkonem, jehož provedení nelze odložit*⁷⁸;
- *výslech svědka bez náležitého poučení o právu odepřít výpověď a o zákazu výslechu*⁷⁹;
- *výpověď znalce podávajícího znalecký posudek v postavení svědka*⁸⁰.

2.4. Shrnutí *de lege lata* a návrhy *de lege ferenda* s ohledem na koncepci připravovaného trestního řádu

V první kapitole jsem nejprve vymezil důkazní pojmy jako důkaz, důkazní prostředek či pramen důkazu tak, jak je definuje česká trestněprávní teorie. V současném trestním řádu přesné vymezení těchto pojmů nenajdeme, neboť všechny tyto pojmy jsou označeny za důkaz. V praxi tento fakt sice nepřináší úskalí, bylo by však vhodné pro jednoznačný výklad tyto pojmy rozlišovat. Kvituji, že v návrhu nového trestního řádu jsou tyto pojmy přesně definovány a rozděleny v § e1 [Vymezení pojmů dokazování], což zajišťuje jejich výklad bez zbytečných pochybností.

---

⁷⁶ Podrobněji se problémem zabývá ZAORALOVÁ, Petra. *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018. 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0., s. 50-52.

⁷⁷ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 783/2010.

⁷⁸ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 1989, sp. zn. 7 To 1/89.

⁷⁹ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 2. 1980, sp. zn. 11 To 62/79, Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 4. 1984, sp. zn. 3 Tz 8/84.

⁸⁰ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu SSR ze dne 3. 6. 1976, sp. zn. 4 Tz 98/76.

(1) *Pramenem důkazu je osoba nebo věc, která je nositelem nebo nosičem informace o skutečnosti, která má být dokazováním zjištěna.*

(2) *Důkazním prostředkem je procesní činnost orgánu činného v trestním řízení nebo k tomu oprávněné strany, která slouží k poznání skutečnosti, jež má být dokazováním zjištěna. Může jít zejména o výslech, rekognici, konfrontaci, ohledání, provedení vyšetřovacího pokusu, rekonstrukci, prověrku na místě, čtení znaleckého posudku nebo jiné listiny, přehrání obrazového a zvukového záznamu nebo provedení pachové zkoušky.*

(3) *Důkazem je přímý poznatek získaný z provedeného důkazního prostředku o předmětu dokazování. Může jít zejména o obsah výpovědi vyslychané osoby, obsah znaleckého posudku a odpověď znalce na položené otázky, obsah jiné listiny, výsledek získaný rekognicí, konfrontací, ohledáním, vyšetřovacím pokusem, rekonstrukcí nebo prověrkou na místě.⁸¹*

Jak jsem již dříve uvedl, platná právní úprava neobsahuje obecná pravidla nepřipustnosti a neúčinnosti důkazu, jedinou výjimkou je ustanovení § 89 odst. 3 tr. řádu, které zakazuje použití důkazu, který byl získán nezákonným donucením či pod jeho hrozbou. Takový důkaz může být použit pouze proti tomu, kdo se takového donucení či hrozby donucení dopustil. Po důkladné analýze v předešlých kapitolách se domnívám, že toto jediné pravidlo nestačí. Nejprve by bylo vhodné vymezit nepřipustnost a neúčinnost důkazu dle kritérií, jež jsem vymezil v předešlých podkapitolách⁸². Neúčinnost ve smyslu nepoužitelnosti důkazu z důvodu podstatné vady v procesu způsobené nezákonným postupem v procesu dokazování. O nepřipustnosti pak uvažuji jako o širším pojmu, který by jako takový měl zahrnovat nejen nepoužitelnost důkazu ve smyslu porušení procesních předpisů, ale i nepoužitelnost důkazu z důvodu nepřipustného pramene důkazu nebo nepřipustného důkazního prostředku pro nemožnost ověřit si výsledky postupu dostupnými vědeckými metodami, jako např. při použití detektoru lži. Obdobný postup navrhuje i Zaoralová⁸³.

Návrh nového trestního řádu počítá s rozšířením důvodů nepoužitelnosti důkazu, s čímž se dá jediné souhlasit. Návrh § e2 [Připustnost důkazu] zní následovně:

---

⁸¹ § e1 návrhu nového trestního řádu. In: *Trestní právo procesní: Rekodifikace trestního práva procesního* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 2018 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.tpp.justice.cz/>

⁸² Viz podkapitoly 2.1. Nepřipustnost důkazů a 2.2. Neúčinnost důkazů.

⁸³ ZAORALOVÁ, Petra. *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018. 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0., s. 64.

- (1) *Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k náležitému objasnění věci, není-li to vyloučeno pro nezákonnost nebo nepřipustnost důkazu.*
- (2) *Jako důkaz nesmí být v trestním řízení použit poznatek získaný na základě pramene důkazu nebo důkazního prostředku, za účelem jehož opatření nebo při jehož provádění byla osoba, vůči které úkon směřoval, vystavena*
- *mučení nebo jinému nelidskému a krutému zacházení,*
  - *nezákonnému použití násilí nebo vyhrožování, nebo*
  - *jinému nedovolenému ovlivnění, zejména nedovoleným příslibům, uvádění klamavých a nepravdivých skutečností nebo použití omamných a psychotropních prostředků způsobilych ovlivnit schopnost jejího myšlení nebo její svobodnou vůli.*
- (3) *Jako důkaz nesmí být v trestním řízení použit ani poznatek získaný na základě pramene důkazu nebo důkazního prostředku, za účelem jehož opatření nebo při jehož provádění byl porušen zákaz donucování k sebeobviňování osoby, vůči které úkon směřoval.*
- (4) *Důkaz získaný způsobem uvedeným v odstavcích 2 a 3 nesmí být v trestním řízení použit, s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takový nedovolený způsob k získání důkazu použila, nebo pokud z něj vyplývají poznatky svědčící o nevině obviněného a vada nemá vliv na pravdivost a věrohodnost důkazu.⁸⁴*

Tento návrh hodnotím veskrze pozitivně. Jeho autoři využívají platné úpravy dokazování a vhodně ji doplňují výčtem podstatných vad v řízení. Přesto mi chybí úprava nepřipustnosti důkazu vzhledem k nepřipustnému pramenu důkazu, a především k nepřipustnému důkaznímu prostředku, jako již zmíněné vyšetření na detektoru lži, které je sice v současné době nepoužitelné na základě judikatury Nejvyššího soudu⁸⁵. Přesto by však přišla vhod zákonná úprava, a to v obecné rovině (např. demonstrativním výčtu), kterou by až následně doplňovala soudní judikatura.

Nejvíce však v novém paragrafovaném návrhu postrádám jakoukoliv úpravu neúčinnosti důkazu, což je s podivem, neboť v předešlé verzi paragrafovaného návrhu upraven byl. Tehdejší návrh § e2 odst. 3, který veskrze vhodně upravoval absolutní neúčinnost důkazu, zněl takto: „*Jako důkaz v trestním řízení nemůže být použit poznatek získaný procesním dokazováním, pokud při jeho obstarávání nebo provádění došlo k porušení právního předpisu, které mělo povahu podstatné*

---

⁸⁴ § e2 návrhu nového trestního řádu. In: *Trestní právo procesní: Rekodifikace trestního práva procesního* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 2018 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.tpp.justice.cz/>

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 1992, sp. zn. 6 To 12/92.

vady řízení. Takový důkaz je třeba považovat za absolutně neúčinný, což znamená, že k němu nelze přihlížet a musí být vyloučen z hodnocení při zjišťování skutkového stavu věci.“⁸⁶

Jeví se nešťastným, že byl zmíněný odstavec z návrhu vypuštěn. Domnívám se, že jakákoliv přesná úprava výše zmíněných pojmů v novém trestním řádu jen prospěje právní jistotě a legitimnímu očekávání adresátů této normy, a proto považuji opětovné zakomponování tohoto odstavce do návrhu nového trestního řádu za příhodné. Dle mého názoru též schází úprava relativní neúčinnosti důkazu a podobně jako Jelínek⁸⁷ postrádám ustanovení kritérií zákonnosti důkazů dle Repíkova článku⁸⁸, které jsem rozvedl v předešlé podkapitole.

---

⁸⁶ Již neaktuální návrh § e2 v navrhovaném trestním řádu. Jeho znění však můžeme najít v monografii, která jej zachytila. ZAORALOVÁ, Petra. *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018. 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0., s. 68–69.

⁸⁷ JELÍNEK, Jiří. Dokazování z hlediska budoucí právní úpravy českého trestního řádu. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, 536 s. ISBN 978-80-7502-287-5., s. 20.

⁸⁸ REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září, s. 125-154. ISSN 1210-6348.

3. Doktrína plodů z otráveného stromu

„Fruit of the poisonous tree doctrine“, neboli doktrína plodů z otráveného stromu je právní zásadou na jejímž základě jsou řešeny problémy vyplývající z neúčinnosti důkazu ve Spojených státech amerických. Koncept této teorie spočívá na premise, že soud nesmí připustit důkaz, jenž byl získán v návaznosti na nezákonný postup orgánů činných v trestním řízení,⁸⁹ tzn. pokud jen informace vedoucí k obstarání důkazu byla získána způsobem, který je v rozporu se zákonem, je i tento navazující důkaz nezákonný. Nezákonnost tohoto důkazu, ačkoliv byl obstarán v naprostém souladu se zákonem, vzniká automaticky onou nezákonností při obstarávání původního důkazu či informace. Plody z otráveného stromu jsou tudíž vždy otrávené.

Základem této teorie je čtvrtý dodatek americké Ústavy, který v překladu zní⁹⁰: „*Právo Lidu na zachování bezpečí osob, domovů, písemností a majetku nesmí být porušováno nepřiměřenými prohlídkami a konfiskacemi a nesmí být vydán rovněž žádný soudní příkaz; jedině pokud se opírá o důvodné podezření doložené přísahou nebo místopřisežným prohlášením a pokud obsahuje přesné určení místa, které má být prohledáno, přesný popis osob, které mají být vzaty do vazby, a věci, jež mají být zabaveny.*“ Ačkoliv byl tento ústavní dodatek přijat již v roce 1791, tato navazující teorie byla rozvinuta až rozhodnutími Nejvyššího soudu USA, který roku 1914 v případě *Weeks v. United States*⁹¹ rozhodl, že nezákonně získané důkazy federálními agenty v rozporu se čtvrtým dodatkem jsou u soudu vyloučeny. Tím vzniklo tzv. vylučovací pravidlo⁹², které takto získané důkazy automaticky procesně vyloučilo, nicméně až do roku 1961 pouze na federální úrovni. Teprve tehdy Nejvyšší soud USA rozhodl ve věci *Mapp v. Ohio*⁹³ tak, že rozšířil toto pravidlo na všech padesát států Unie.

Šedesátá léta dvacátého století byla celkově během předsednictví soudce Earla Warrena velmi plodná na kruciólní rozhodnutí ohledně doktríny plodů z otráveného stromu a vylučovacího pravidla. Například ve věci *Wong Sun v. United States*⁹⁴ z roku 1963 Nejvyšší soud rozhodl, že důkazy získané na základě nezákonné prohlídky bez soudního příkazu vůči drobnému dealerovi

---

⁸⁹ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1524-1., s. 9

⁹⁰ Originál čtvrtého dodatku v anglickém jazyce: „*The right of the People to be secure in their persons, houses, papers and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no warrants shall issue, but upon probable cause supported by oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized.*“

⁹¹ *Weeks v. United States* 232 U.S. 383 (1914)

⁹² V anglickém jazyce jde o tzv. *exclusionary rule*

⁹³ *Mapp v. Ohio* 367 U.S. 643 (1961)

⁹⁴ *Wong Sun v. United States* 371 U.S. 471 (1963)

drog jsou spolu s informacemi vedoucími k dopadení dodavatele drog neúčinné stejně jako doznání dodavatele, neboť ten neměl žádnou možnost obrany proti nezákonné prohlídce na jejímž základě byl odhalen.

Asi nejznámějším případem z tohoto období je však *Miranda v. Arizona*⁹⁵ z roku 1966. V této kauze byla obviněnému odepřena práva na obhajobu, a to jmenovitě právo nevypovídat, právo na obhájce a na poradu s ním. Tato práva mu byla policejními orgány zatajena. Nejvyšší soud rozhodl, že všechny důkazy získané výsledkem obviněného bez přítomnosti obhájce jsou neúčinné a vytvořil katalog práv obviněného, které musí policejní orgán před zatčením či výsledkem obviněnému sdělit pod sankcí neplatnosti takového úkonu při jejich nesdělení⁹⁶.

V následujících letech však došlo i k určitému omezení této doktríny, a to například v případě *United States v. Leon* z roku 1984⁹⁷. V této věci Nejvyšší soud rozhodl tak, že doktrína plodů z otráveného stromu vznikla proto, aby zamezila libovůli státního aparátu, nikoliv aby bezhlavě sankcionovala veškeré pochybení policejních složek. Proto v tomto případě ponechal v účinnosti důkaz získaný na základě vadného příkazu k prohlídce, jelikož policie v tomto případě jednala v dobré víře, snažila se obstarat veškeré důkazy zákonným způsobem a ani se nesnažila zákon nikterak obcházet.

Při detailním rozboru této doktríny je zřejmé, že vychází z koncepce zákonného procesu, který má odrazovat státní aparát prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení (zpravidla zejména policejních orgánů) od zjevně úmyslného překračování zákona při obstarávání důkazního materiálu. Lze tedy říci, že zákonný proces je na základě této doktríny zcela nadřazen odsouzení pachatele za jakýchkoliv podmínek. Kladem je tedy zajisté právní jistota občanů, že v případě trestního stíhání budou chráněna jejich práva, jelikož při porušení zákona orgány činnými v trestním řízení se důkazy stávají automaticky neúčinnými. Záporom je beze sporu to, že pachatel trestného činu může při nezákonném postupu státních orgánů uniknout trestu.

3.1. Doktrína v české nauce

Česká nauka ve věci doktríny plodů z otráveného stromu, potažmo vylučovacího pravidla není tak obsáhlá jako ta americká. Místní právní kultura a historický vývoj se výrazně liší od těch ve Spojených státech, kde daleko více rezonovala práva obviněného a zákonný proces platí za

---

⁹⁵ *Miranda v. Arizona* 384 U.S. 436 (1966)

⁹⁶ Tato práva obviněného se od zmíněného rozhodnutí nazývají *Miranda rights*

⁹⁷ *United States v. Leon* 468 U. S. 897 (1984)

hodnotu, kterou nelze pro odsouzení pachatele překročit. Tuzemských autorů, kteří by se zabývali touto doktrínou, bylo do nedávna také poskrovnu.

V českém prostředí nepanuje úplná shoda ohledně teorií, ze kterých tuzemská nauka v této oblasti čerpá. Všichni autoři sice souhlasí s tím, že jedním z východisek je teorie konfliktu zájmů a hodnot důkazů, nicméně liší se v pojetí dalších východisek. Tlapák Navrátilová⁹⁸ uvádí, že dalším východiskem je test proporcionality. Nett má za to, že jako reprezentativní pro českou teorii je přístup v díle Růžka⁹⁹ a Repíka¹⁰⁰, kteří doktrínu plodů z otráveného stromu odmítají a tvrdí, že důkazy odvozené od původních neúčinných jsou účinné (za předpokladu, že byly obstarány zákonným způsobem). Nett proto vyvozuje: „*Teorie i praxe českého trestního procesu se spíše kloní k závěru, že plody z otráveného stromu jsou zdravé.*“¹⁰¹ V současném trestněprávním diskurzu se většina autorů od Růžkových myšlenek odklání, jmenovitě třeba Herczeg¹⁰², největší český proponent doktríny plodů z otráveného stromu. Mezi další odpůrce Růžkovy teorie patří Šámal¹⁰³ či Musil¹⁰⁴, kteří shodně tvrdí, že tento přístup navádí orgány činné v trestním řízení k tomu, aby přestupovaly zákon při zjišťování a obstarávání důkazů, neboť pokud původní důkaz bude prohlášen za neúčinný, tak navazující důkazy nikoliv. Tyto navazující důkazy pak bez problémů slouží k usvědčení obviněného.

Teorie konfliktu zájmů a hodnoty důkazu nazírá na účinnost navazujících důkazů prizmatem jejich závažnosti, pravdivosti a zákonnosti. Hlediska závažnosti je zapotřebí brát popořadě, závažnost je prvním krokem při zjištění, zdali je navazující důkaz účinný. Pokud tomu tak není, je orgány činnými v trestním řízení z fáze hodnocení důkazů vyloučen. Dalším hlediskem je zákonnost důkazu hodnocená dle výše uvedených Repíkových kritérií. Z toho vyplývá, že ne každá procesní vada má za následek neúčinnost takového důkazu, musí jít o vadu závažnou, mající

---

⁹⁸ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. Doktrína plodů z otráveného stromu v kontextu nezákonných odposlechů. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, 536 s. ISBN 978-80-7502-287-5., s. 228–229.

⁹⁹ Tento Růžkův názor cituje NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1524-1., s. 44–45.

¹⁰⁰ REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září, s. 125-154. ISSN 1210-6348., s. 139.

¹⁰¹ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1524-1., s. 45

¹⁰² HERCZEG, Jiří. Plody z otráveného stromu a ústavněprávní limity získávání informací v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 3, s. 65-70. ISSN 1213-5313., a HERCZEG, Jiří. Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2010, č. 1-2, s. 35-43. ISSN 1210-6348.

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999. ISBN 80-85963-89-2., s. 303–304.

¹⁰⁴ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: Beck, 2007. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7179-572-8., s. 412.

za následek absolutní neúčinnost takového důkazu. Posledním hlediskem je pravdivost navazujícího důkazu. Pokud tedy navazující důkaz splňuje obě předešlá hlediska, může být připuštěn k fázi hodnocení důkazů, aby mohla být jeho věrohodnost přezkoumána. Konflikt zájmů a hodnot v této teorii představuje na jedné straně zájem společnosti na odhalení a potrestání pachatelů jednotlivých trestných činů, na straně druhé zájem společnosti spočívající v ochraně oprávněných zájmů obviněných a jejich procesních práv. Pro posouzení nám dle Netta¹⁰⁵ mají sloužit tři kritéria: povaha a závažnost trestné činnosti; povaha práva, které bylo vůči obviněnému porušeno; stupeň takového porušení. Nett se také vyjadřuje k prvnímu kritériu, tedy k závažnosti trestné činnosti. Uvádí, že čím vyšší závažnost trestné činnosti, tím vyšší může být závažnost porušení práva vůči obviněnému, aby důkaz zůstal přípustný. Naopak při nízké závažnosti trestné činnosti by mělo každé porušení práva vůči obviněnému mít za následek nepřipustnost důkazu navazujícího na takové porušení. Tato přímá úměra mezi závažností a neúčinností důkazů dle mého představuje největší problém této teorie.

Vysoká závažnost trestné činnosti jde ruku v ruce s vysokými tresty, adekvátními takovým činům. Z tohoto důvodu je zapotřebí mnohem vyšší opatrnosti při jejich odhalování, neboť jakékoliv pochybení může mít za následek vysoký trest odnětí svobody pro obviněného, který nikoliv nezbytně musel být i pachatelem trestné činnosti. To vše s ohledem na fakt, že absolutní trest byl v Československu zrušen až v květnu 1990. Naopak se domnívám, že čím vyšší závažnost trestné činnosti, tím vyšší by měla být ochrana obviněných, zejména protože právě v těchto případech zpravidla nastává porušení předpisů o dokazování ze strany policejních orgánů. Zde patří podotknout, že jediným vylučovacím pravidlem v trestním řádu je § 89 odst. 3, který zakazuje mučení a jiné nelidské zacházení vůči obviněnému pod sankcí absolutní neúčinnosti takto získaného důkazu. V návaznosti si tedy představme situaci, v níž policista během výslechu bude mučit obviněného, který se během mučení dozná a prozradí další informace. Doznání sice bude neúčinné, pokud ale na základě dalších informací policie, již zcela zákonně, obstará navazující důkazy vedoucí k odsouzení, můžeme dle této teorie potvrdit zákonnost navazujících důkazů, a tudíž i odsouzení bude zcela v souladu s právními předpisy. S tímto přístupem však nesouhlasím. Nechrání dostatečně obviněné vůči případné svévoli státu prostřednictvím policejních orgánů, jelikož pouze neúčinnost navazujících důkazů může zajistit práva obviněných, a to alespoň v případě mučení či nelidského zacházení. Je ospravedlnitelné mučení obviněné osoby z vraždy

---

¹⁰⁵ NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1524-1., s. 44.

dítěte? A hraje vůbec roli, zdali obviněný byl i skutečným pachatelem? Pokud za jakýchkoliv okolností dojde k mučení vůči osobě podezřelé ze spáchání trestného činu, je takový postup v tak hrubém rozporu se zásadou spravedlivého procesu, že mučení skutečně vinného člověka se jeví i horším než mučení člověka nevinného. Tento přístup trefně hodnotí článek s názvem: „*Být mučen by bylo hrozné, ale být mučen a zároveň být někým, koho není špatné mučit, by bylo ještě horší.*“^{106 107}

V ostatních aspektech s touto teorií v zásadě souhlasím. Je výhodnější pohlížet na každý případ odlišně a poměřovat porušení práv se snahou státu odhalit trestnou činnost a odsoudit její pachatele. Pokud bychom totiž aplikovali doktrínu plodů z otráveného stromu na každý případ, bude navazující důkaz vždy neúčinným. Ať už by tedy šlo o vadu spíše formálního charakteru, či významné porušení lidských práv, její aplikace bude totožná, což není z pohledu trestní politiky výhodné. Domnívám se, že aplikace teorie konfliktu zájmů je vhodná, ovšem pouze za předpokladu, že bude jejím prostřednictvím důsledně používáno doktríny plodů z otráveného stromu a že se doktrína nepoužije pouze v návaznosti na pochybení formálního charakteru s nízkým stupněm narušení dotčeného práva.

Další teorií je zmíněný test proporcionality, užívaný zejména v ústavním právu. Tento test může být nápomocný při kolizi dvou chráněných práv, zpravidla mezi konkurujícími si subjektivními právy v lidskoprávní oblasti. V trestním právu potom porovnává míru zásahu do práv osob a možnost splnění daného účelu¹⁰⁸. Je v něm zohledněna i závažnost trestného činu. Kritéria testu proporcionality jsou tři: vhodnost zásahu (hodnotí se převážně způsobilost dosáhnout cíle); potřebnost zásahu (zvažuje se zejména nutnost zásahu a jeho subsidiarita, čili míra zásahu do práv); přiměřenost v užším smyslu (otázkou je zde poměr újmy na právech s veřejným zájmem). Tuto teorii podporuje judikatura Ústavního soudu jako například náleze Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2006 pod sp. zn. I. ÚS 631/05 nebo náleze ze dne 20. 9. 2006 pod sp. zn. I. ÚS 202/06 (ačkoliv předcházející řízení bylo občanskoprávní, může být tato argumentace bez dalšího použita i v trestním řízení). Co se závažnosti trestného činu v rámci poměrování míry zásahu do práv

---

¹⁰⁶ Originální název článku v anglickém jazyce: „*To be tortured would be terrible; but to be tortured and also to be someone it was not wrong to torture would be even worse.*“

¹⁰⁷ YERBURY, Agatha. „To be tortured would be terrible; but to be tortured and also to be someone it was not wrong to torture would be even worse“. Discuss. *UCL Jurisprudence Review*. 2007, č. 13, s. 119-134. ISSN 1462-8171., s. 119.

¹⁰⁸ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. Doktrína plodů z otráveného stromu v kontextu nezákonných odposlechů. In: JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, 536 s. ISBN 978-80-7502-287-5., s. 229–230.

obviněných týče, je patrné, že se ani toto paradigma v mnohém neliší od teorie konfliktu zájmu a hodnoty důkazů, neboť argumentace je u této teorie obdobná. Jsem dokonce toho názoru, že ze své podstaty jde o totožnou teorii k řešení doktríny plodů z otráveného stromu, neboť v obou případech se poměřují dva zájmy – odsouzení pachatele trestného činu a ochrana oprávněných zájmů, práv a svobod občanů.

Třetí východisko v české teorii je založeno na myšlenkách Růžka a Repíka, kteří shodně uvádí, že důkazy získané na základě neúčinných důkazů jsou účinné. Růžek pro tuto svou teorii uvádí příklad, kdy byl „obviněný násilím donucen k výpovědi a na základě jeho údajů byly nalezeny a opatřeny věcné či jiné důkazy, výpověď je sice neúčinná, ale tyto další důkazy, pokud jinak byly opatřeny a provedeny zákonným způsobem, účinné jsou. Neúčinnost výpovědi má jen ten důsledek, že nelze přihlížet k tomu, že tyto další důkazy byly opatřeny na jejím základě. Faktické účinky nezákonného, a proto právně neúčinného důkazu nelze vždy smazat ze světa, když bez něho by popřípadě nebyly v řízení opatřeny další důkazy a jiné důkazy, zejména výpovědi týchž osob by popř. měly jiný obsah atd.¹⁰⁹“ Jako soudobé kritiky této teorie jsem výše uvedl Šámala, jenž se domnívá, že tento koncept ve své podstatě navádí orgány činné v trestním řízení k používání nezákonných metod při obstarávání důkazů vůči obviněným, neboť „když se jim podaří dostat ‚doznání‘ či výpověď z obviněného, který až dosud zapíral, nebo když se jim podaří nezákonně vniknout do bytu obviněného a získat tam další důkazy proti němu, hrozí sice, že bude později takový původní úkon prohlášen za neúčinný a v praxi jen výjimečně i za nezákonný, ale to již nebude mít podstatný význam, neboť další důkazy na základě tohoto původního neúčinného a nezákonného úkonu ‚usvědčí‘ obviněného a potvrdí ‚objektivní pravdu‘“¹¹⁰. Dalším odpůrcem Růžkovy teorie je Herczeg¹¹¹, který reaguje na judikaturu evropského soudu pro lidská práva, když konstatuje, že nezákonné projevy orgánů činných v trestním řízení nelze prominout pouhým konstatováním jejich nezákonnosti, jelikož trestní řízení jako celek nemůže být spravedlivé, a je tudíž v rozporu se zásadou spravedlivého procesu. Důkazní situace musí odpovídat tzv. *status quo ante* čili je nutné obnovit stav před porušením práv a svobod obviněného, k čemuž by na základě

---

¹⁰⁹ Růžka cituje REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září, s. 125-154. ISSN 1210-6348., s. 139.

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999. ISBN 80-85963-89-2., s. 303–304.

¹¹¹ HERCZEG, Jiří. Plody z otráveného stromu a ústavněprávní limity získávání informací v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 3, s. 65-70. ISSN 1213-5313., s. 69.

použití navazujících důkazů (získaných na základě nezákonně provedených původních důkazů) nemohlo dojít. Herczeg také dále uvádí, že neúčinnost, a tedy vyloučení navazujícího důkazu

1. *Zaručuje věrohodnost a pravdivost důkazu.*
2. *Působí preventivně proti porušování zákona orgány činnými v trestním řízení.*
3. *Zaručuje, že do základních práv se zasahuje jen na základě a v mezích zákona.*
4. *Legitimizuje právo státu stíhat a potrestat pachatele trestných činů.*¹¹²

Tyto záruky dle mého názoru přiléhavě odráží, oč by mělo státu v trestním řízení jít především, tedy o zákonnost celého procesu jako východiska zásady spravedlivého procesu, šetření práv obviněných, dodržení zásady materiální pravdy. Neúčinnost důkazu je sice občas chápána jako určité omezení zásady materiální pravdy, nicméně pokud je důkaz získán na základě porušení zákona (i když pouze zprostředkovaně), je jeho věrohodnost spolu s pravdivostí značně snížena. Výše zmíněné záruky a zásady trestního řízení nás nenechávají na pochybách, že jedině neúčinnost navazujících důkazů může zajistit spravedlivost procesu jako celku, poněvadž nalezení „pravdy“ za každou cenu nemůže ospravedlnit morální škody, které přestoupením zákona na řízení ulpěly. Naprosto se tedy shodují s Herczegovými myšlenkami a mám za to, že i historická zkušenost ukázala, že trestní řízení v České republice by se nemělo ubírat cestou naprostého odmítání doktríny plodů z otráveného stromu. Veškeré kroky, které jsou schopny postupně omezit zákonné záruky a práva obviněných v trestním procesu, by měly být striktně odmítnuty. Na závěr si dovoluji citovat obdobné shrnutí právě ze strany Herczega *„Naopak je třeba důsledně čelit pokusům o nenápadnou demontáž základních práv a svobod, byť jen cestou postupné eroze některých dílčích principů, na nichž tato práva a svobody spočívají. Taková eroze může dříve nebo později pohltit celou generacemi budovanou stavbu právní kultury, což by konec konců znamenalo vítězství těch, proti nimž mělo být účelově využito právě oné demontáže.“*¹¹³

Česká nauka tedy přebírá doktrínu plodů z otráveného stromu, ovšem nikoliv bezvýhradně. Tento přístup výtečně vystihuje názor Musila, který tvrdí, že: *„Lze se setkat se simplifikujícím tvrzením, že plody z otráveného stromu jsou vždy otrávené. Takto absolutně formulovaný úsudek, bez jakékoliv specifikace, je však prakticky bezcenný, už jen proto, že pomyslný stupeň ‚toxicity‘ vadných postupů se pohybuje na spojitě škále, od naprosté neškodnosti až po totální a*

---

¹¹² Tamtéž. s. 70.

¹¹³ Tamtéž. s. 70.

*bezpodmínečné znehodnocení důkazu.*¹¹⁴ I její největší tuzemští podporovatelé mají své výhrady, spojené zejména s odlišnou právní kulturou, a tím pádem odlišným trestním řízením v angloamerických systémech. Většina současných teoretiků však podporuje její použití, což je rozhodně velká změna oproti dřívějšímu odmítání největšími československými „procesualisty“. Současný trend spočívá v použití teorie konfliktu zájmů (jejíž součástí je tzv. test proporcionality), ke které se přiklání prakticky všichni soudobí autoři, především ti, kteří kritizují přístupy Růžka a Repíka. Výhodou této teorie je pružnost řešení každého případu, neboť nestanovuje jasně dané pravidlo použití doktríny, naopak nabádá na každý případ nahlížet individuálně. Tento posun však lze spatřovat nejen na poli teoretickém, nýbrž i praktickém. Judikatura obecných soudů, zejména Ústavního soudu, doktrínu plodů z otráveného stromu výslovně uvádí ve svých odůvodněních a používá ji, byť omezeně, jako inspiraci pro svá rozhodnutí.

3.2. Použití doktríny v české judikatuře

Judikatura českých soudů je v postoji k přijetí doktríny plodů z otráveného stromu zcela nepřekvapivě totožná s tuzemskou teorií, tedy nejednotná. Dřívější judikatura se vůči této doktríně striktně vymezuje, přinejmenším více než ta současná. Současná judikatura se v některých případech inspiruje, nicméně plody z otráveného stromu nepovažuje za otrávené ve všech případech. Tuto podkapitolu bych rád rozdělil na tři části. První bude pojednávat o judikatuře Ústavního soudu, zatímco druhá o judikatuře obecných soudů, jejíž součástí bude i mediálně propíraná kauza bývalého hejtmana Davida Ratha.

3.2.1. Ústavní soud

Judikatura Ústavního soudu české republiky je ve věci doktríny plodů z otráveného stromu relativně konzistentní: tuto doktrínu až na nečekané výjimky v zásadě odmítá. Přezkum rozhodnutí obecných soudů Ústavním soudem se zaměřuje pouze na porušení ústavně zaručených práv a svobod jednotlivců uvedených v Listině, přesněji ze článku 36 a násl. zaručujících právo na spravedlivý proces. Ve svém nálezu ze dne 20. 6. 1995 pod sp. zn. III. ÚS 84/94 Ústavní soud dospěl k názoru, že *„v řízení před obecnými soudy nebyly dodrženy principy řádného procesu a právního státu, nezabýval se, a protože není součástí soustavy obecných soudů a jeho úkolem není skutkové a právní objasnění věcí, patřících do pravomoci obecných soudů, ani se nemohl zabývat,*

---

¹¹⁴ MUSIL, Jan. Několik otazníků nad judikaturou Ústavního soudu ČR v době postmoderny (na příkladu prohlídky jiných prostor a pozemků). *Kriminalistika*. 2011, č. 1, s. 1-33. ISSN 1210-9150., s. 26.

ústavností posuzovaných rozhodnutí z hlediska ústavních subjektivních hmotných práv.“ Tento postoj dále rozvedl v dalších nálezech a usneseních, jako např. v usnesení ze dne 4. 5. 2005 pod sp. zn. II. ÚS 681/04 či v nálezu ze dne 31. 1. 2002 pod sp. zn. III. ÚS 532/01. V těchto rozhodnutích Ústavní soud vymezil svou působnost, jasně totiž stanovil, že je dle čl. 83 Ústavy soudem ochrany ústavnosti, nikoliv soudem další instance, a proto mu nepřísluší skutkové a právní posouzení v napadených věcech, jelikož tato pravomoc přísluší právě soudům obecným. V otázce účinnosti či neúčinnosti důkazů má soud za to, že problematika vychází plně ze zásady volného hodnocení důkazů. Pokud tedy jádro stížnosti tkví v nesprávném hodnocení důkazů, nemá pravomoc o těchto otázkách rozhodovat. Může však zkoumat soulad rozhodnutí obecných soudů s ústavním pořádkem České republiky, a to zejména soulad v otázkách subjektivních práv stěžovatelů, tak aby byl proces jako celek spravedlivý.

První judikát zaobírající se ryze plody z otráveného stromu byl náleze ze dne 27. 3. 2003 pod sp. zn. IV. ÚS 757/2000. Ačkoliv tento náleze výslovně použil doktrínu plodů z otráveného stromu jako podklad pro své rozhodnutí, nezabýval se otázkami dokazování a neúčinných důkazů, nýbrž nezákonným usnesením obecných soudů o prodloužení vazby. *„Byla-li rozhodnutí o prodloužení vazby vydána v rozporu se zákonem, tato nezákonnost se přenáší i na navazující usnesení o zamítnutí žádosti o propuštění z vazby, i když posuzována izolovaně (tj. bez ohledu na rozhodnutí o prodloužení vazby, v nichž měla objektivně svůj základ) sama o sobě v souladu s trestním řádem byla (...) Nezákonnost prvních usnesení se z povahy věci přenáší i na usnesení druhá (jako ‚...jed na plody z otráveného stromu‘).*“ Jednalo se tedy o první zásadní použití doktríny v judikatuře Ústavního soudu, bohužel však nepředstavovalo nikterak přelomové rozhodnutí, jež by se týkalo neúčinných důkazů, či dokonce důkazů na ně navazujících. V otázce neúčinných důkazů Ústavní soud vytvořil pravidlo kauzálnosti, když v nálezu ze dne 8. 3. 2012 pod sp. zn. III. ÚS 2260/2010-2¹¹⁵, jenž se zabýval zákonností prohlídky jiných prostor a pozemků, uvádí: *„I kdyby bylo zjištěno, že některý důkaz byl v trestním řízení získán nezákonným, nebo dokonce protiústavním postupem, znamenalo by to toliko to, že tento konkrétní vadně provedený důkaz je v daném řízení nepoužitelný a nelze k němu při dokazování viny přihlídnout. Je-li však*

---

¹¹⁵ Dle mého názoru je dobré zmínit, že šlo o prohlídku provedenou se souhlasem státního zástupce dle tehdy platné právní úpravy §83a trestního řádu, která byla následně částečně zrušena Ústavním soudem v nálezu Pl. ÚS 3/09, což stěžovatel namítal. Ve zmíněném nálezu plénum Ústavního soudu rozhodlo tzv. do budoucna (*pro futuro*), tedy částečně zrušil ustanovení §83a trestního řádu, nicméně s platností až od vyhlášení nálezu, nikoliv retroaktivně pro případy v souladu s tehdejší platnou právní úpravou.

pachatelova vina spolehlivě prokázána též jinými důkazy, které nemají původ v nezákonném postupu, nic nebrání tomu opřít odsuzující rozsudek o tyto jiné důkazy. Jinými slovy řečeno, výskyt nezákonného důkazu nevede k nepoužitelnosti všech ostatních (jiných) důkazů. Ani tak rigorózní důkazní teorie, jako je doktrína ovoce z otráveného stromu (fruits of poisonous tree doctrine), nezastává názor, že výskyt nezákonného důkazu způsobuje nepoužitelnost všech důkazů opatřených v daném řízení. Nepoužitelnost se týká toliko těch důkazů, jež jsou od nezákonného důkazu kauzálně odvozeny.“ V tomto nálezu Ústavní soud zřetelně odmítl doktrínu plodů z otráveného stromu a stanovil meze, dle kterých se v následujících rozhodnutích řídil. Předně jde o zmíněné pravidlo kauzality, dle kterého jsou nepoužitelné pouze takové důkazy, jež jsou od nezákonného důkazu v příčinné souvislosti. Dále stanovil, že pokud je vina obviněného prokázána důkazy, které byly provedeny zákonným způsobem, postačí i tyto důkazy k jeho odsouzení.

Na výše uvedené rozhodnutí Ústavní soud navázal a dále jej rozvedl v několika dalších rozhodnutích¹¹⁶. K otázce nezákonně provedené rekognice¹¹⁷ se vyjádřil v nálezu ze dne 23. 10. 2014 pod sp. zn. I. ÚS 1677/13, ve kterém přisvědčil námitkám stěžovatele, „*podle kterých je výslech svědka vycházející z důkazně nepoužitelné a v rozporu se zákonem provedené rekognice nepoužitelným důkazem. Nikoliv však v tom směru, že by byl výslech svědka, kterému předcházela procesně špatně provedená rekognice, nepoužitelný jako celek, ale pouze pokud jde o ty pasáže výpovědi svědka, které jsou zcela jednoznačně kauzálně spjaty s procesně nepoužitelnou rekognicí.*“ Dále v nálezu ze dne 21. 5. 2014 pod sp. zn. III. ÚS 761/14¹¹⁸, který řešil otázku domovní prohlídky (v tomto případě s ohledem na neodkladnost a neopakovatelnost tohoto úkonu), rozvedl teorii kauzálnosti. V tomto případě stěžovatel namítal, že usvědčující důkaz byl získán během domovní prohlídky cizího bytu a že neodkladnost úkonu nebyla řádně odůvodněna. Ústavní soud však rozhodl, že právo na spravedlivý proces vůči stěžovateli nebylo porušeno tím, že důkaz byl obstarán během domovní prohlídky cizího člověka, neboť tato otázka podléhá volnému

---

¹¹⁶ Srov. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1677/13, nález sp. zn. III. ÚS 587/14, usnesení sp. zn. III. ÚS 3318/09, nález sp. zn. III. ÚS 761/14, usnesení sp. zn. I. ÚS 3513/14, usnesení sp. zn. IV. ÚS 3766/12, usnesení sp. zn. IV. ÚS 2058/13.

¹¹⁷ K nezákonně provedené rekognici a navazujícím důkazům se vyjádřil Ústavní soud už dříve. Srov. nález ze dne 27. 5. 2003 pod sp. zn. III. ÚS 623/2000 „*Byly-li rekognice v dané trestní věci stíženy podstatnými a neodstranitelnými vadami, za které považuje Ústavní soud zjištěná pochybení (tj. nerespektování požadavku na druhovou shodu ve speciální úpravě zevnějšku rekognované osoby a osob příbranych), je nepoužitelnost (neúčinnost) takového důkazu nabílední. Bude-li přesto použit k rozhodujícímu důkazu o vině, jedná se o právní vady dosahující do ústavní roviny, nehledě na samu problematičnost závěrů o vině stěžovatele z takových rekognic plynoucích.*“ (Tučně zvýrazněno autorem práce.) V tomto nálezu se až překvapivě Ústavní soud přiklonil k doktríně plodů z otráveného stromu.

¹¹⁸ Tento nález byl potvrzen usnesením Ústavního soudu ze dne 8. 1. 2016 pod sp. zn. I. ÚS 3513/14

hodnocení důkazů a je na obecných soudech, zdali tento důkaz vezmou v potaz pro své rozhodnutí. Dalším případem je náleze ze dne 7. 5. 2014 pod sp. zn. III. ÚS 587/14, ve kterém se Ústavní soud vyjádřil k námitce stěžovatele, dle níž byl usvědčující důkaz získán porušením práva na sebeobviňování. Orgány činné v trestním řízení se dle stěžovatele dopustily tohoto provinění vůči spoluobviněnému, když od něj požadovaly vydání věci pod pohrůžkou peněžité pokuty. Stěžovatel tedy na základě tvrzeného porušení navrhoval, aby byl zmíněný důkaz vyloučen jako absolutně neúčinný. Ústavní soud však stížnost zamítl s odůvodněním, že „[a]ni rigorózní interpretace doktríny „ovoce z otráveného stromu“ (fruits of poisonous tree doctrine) nevede k závěru, že jakékoli pochybení při opatřování důkazu automaticky způsobuje nepoužitelnost důkazu. Vždy je třeba mj. konkrétně posuzovat, jak intenzivní bylo dané pochybení a zda vůbec bylo způsobilé proces provádění důkazu ovlivnit.“ Poslední věta výňatku z odůvodnění nejlépe ilustruje přístup Ústavního soudu v otázkách doktríny plodů z otráveného stromu, tedy nevoli zaujmout jednoznačný a obecný postoj k dané problematice. Z rozsáhlé judikatury vyplývá, že každý případ by měl být rozhodován diferenciovaně s ohledem na vážnost jednotlivých pochybení, neboť každé porušení zákonnosti při obstarávání důkazů nemá za následek nespravedlnost celého procesu.

Na okraj si dovoluji zmínit i jeden z překvapivých nálezů Ústavního soudu ze dne 15. 7. 2010 pod sp. zn. II. ÚS 1414/07-2, který navazuje na výše zmíněný náleze¹¹⁹, jenž částečně zrušil ustanovení § 83a trestního řádu¹²⁰. Stěžovatelka se domnívala, že prohlídka sice proběhla v souladu s tehdejší platnou úpravou, nicméně ta byla následně zrušena, a tím pádem by měl i odsuzující rozsudek být zrušen. Ústavní soud jí dal zcela překvapivě za pravdu, neboť stížnost uznal jako důvodnou a předchozí rozhodnutí zrušil. „Proto Ústavní soud, aniž by se zabýval ostatními námitkami stěžovatelky, ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená rozhodnutí obecných soudů podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Bude věcí obecných soudů, aby s ohledem na výše citované závěry nálezu sp. zn. Pl. ÚS 3/09 znovu rozhodly o vině a příj. i trestu stěžovatelky (a spoluobžalovaného), a to aniž by při hodnocení důkazů přihlížely k závěrům vyplývajícím z předmětné prohlídky jiných prostor a pozemků, neboť způsob provedení tohoto důkazu ztratil v důsledku derogace příslušné právní úpravy tr. řádu zákonnou oporu, a je tedy jako důkaz získaný nezákonným způsobem absolutně

---

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 3/09

¹²⁰ Ke zrušení došlo, neboť Ústavní soud neshodil s rozdílným přístupem k domovní prohlídce a prohlídce jiných prostor. V druhém případě totiž stačilo povolení státního zástupce, zatímco v prvním případě je zapotřebí souhlasu soudece. Ústavní soud dospěl k názoru, že tato distinkce je protiústavní.

neúčinný a v trestním řízení nepoužitelný.“ S tímto rozhodnutím však zcela nesouhlasí Musil¹²¹, který se domnívá, že nález vychází z doktríny plodů z otráveného stromu, a to ještě na tento případ nevhodně použité. Dále je toho názoru, že vady v postupu nemají vždy stejnou sílu, a proto by soud měl ke každému případu přistupovat jednotlivě. Větší problém však spatřuje ve zpětné účinnosti tohoto rozhodnutí, neboť prohlídka byla zpětně prohlášena za neúčinnou, ačkoliv byla provedena v naprostém souladu s tehdejší platnou právní úpravou. „*Takový závěr o neúčinnosti důkazu v trestním řízení nelze podle mého názoru přijmout a doufám, že se jej nepodaří prosadit. Změna nebo zrušení procesních předpisů, k nimž dojde přijetím pozdějšího zákona nebo rozhodnutím Ústavního soudu, nemohou mít zpětnou účinnost a nemohou se uplatnit při hodnocení přípustnosti důkazů, provedených dříve v souladu s tehdy platnou právní úpravou. Pokud by taková pravá retroaktivita byla připuštěna, došlo by k naprosté nestabilitě pravomocných rozhodnutí v trestních věcech, mající nedozírné následky pro právní jistotu a pro chod trestní justice.*“¹²² Musím zde zcela souhlasit s Musilem, neboť nejenže v tomto případě druhý senát Ústavního soudu svým aktivismem rozhodl v rozporu s názorem pléna, ale zároveň zvolil retroaktivní přístup, který představuje v jakékoli podobě, byť s dobrými úmysly, obrovský zásah do právní jistoty občanů (a v tomto případě i obecných soudů). I kdyby druhý senát nejednal v rozporu s názorem pléna a rozhodl by, že protiústavní úprava má přednost před retroaktivním rozhodnutím, tak se domnívám, že v tomto případě je zákaz retroaktivity vyšší hodnotou. Vzhledem k tomu, že ale nešlo o obecný názor Ústavního soudu, nemusíme se touto otázkou zabývat. Tuto krizi však zažehnilo plénum Ústavního soudu ve stanovisku ze dne 14. 12. 2010 pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10, ve kterém vymezilo účinky nálezu Pl. ÚS 3/09 tak, že se odvíjejí *ex nunc*, tedy až po jeho vyhlášení, nikoliv zpětně. Pro případy před jeho vyhlášením nedostatek souhlasu soudce k prohlídce jiných prostor nezakládá porušení ústavně zaručených práv.

3.2.2. Obecné soudy

V judikatuře obecných soudů zcela nepřekvapivě ční sjednocující judikatura Nejvyššího soudu. Ta se odvíjí od judikatury Ústavního soudu, a je tedy zřejmé, že doktrínu plodů z otráveného stromu nepřebírá. Argumentaci Ústavního soudu přebíral Nejvyšší soud např. v usnesení ze dne 18. 2. 2015 pod sp. zn. 3 Tdo 1621/2014: „*Český trestní proces doktrínu ,plodů z otráveného*

---

¹²¹ MUSIL, Jan. Několik otazníků nad judikaturou Ústavního soudu ČR v době postmoderny (na příkladu prohlídky jiných prostor a pozemků). *Kriminalistika*. 2011, č. 1, s. 1-33. ISSN 1210-9150., s. 26.

¹²² Tamtéž, s. 32.

stromu', která je rozvíjena v některých odlišných právních systémech (např. USA), nepřevzal. Její tuzemskou aplikovatelnost zpochybnil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 8. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2260/10, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 50/2012 Sb. V jeho odůvodnění se mimo jiné podává, že pokud je eventuálně zjištěno, že některý důkaz byl v trestním řízení opatřen nezákonným způsobem, znamená to pouze tolik, že tento konkrétní důkaz je v daném řízení nepoužitelný a nelze k němu při dokazování viny přihlížet. Je-li však vina pachatele spolehlivě prokázána také jinými důkazy, které přímo nemají původ v nezákonném postupu, nic nebrání tomu odsuzující rozsudek o tyto jiné důkazy opřít. Jinými slovy, výskyt nezákonného důkazu nevede k nepoužitelnosti důkazů ostatních.¹²³

Druhým nejdůležitějším rozhodnutím ohledně doktríny plodů z otráveného stromu je usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2013 pod sp. zn. 6 Tdo 84/2013, ve kterém argumentuje, že doktrínu není možné v trestním řízení použít, neboť její právní základ v trestním řádu neexistuje. „Český trestní proces nepřevzal doktrínu plodů z otráveného stromu, která vznikla a je rozvíjena v USA, zejména pak v podobě simplifikujícího tvrzení, že plody z otráveného stromu jsou vždy otrávené. Podklad pro právní závěr, že důsledkem vadného postupu orgánů činných v trestním řízení nastalého v procesu dokazování je vždy absolutní neúčinnost, a tím v trestním řízení nastalá nepoužitelnost důkazů, nelze v příslušných ustanoveních trestního řádu upravujících dokazování v trestním řízení (hlava pátá trestního řádu) nalézt.“ Je dobré zmínit, že se zde taktéž Nejvyšší soud vyjádřil k teorii konfliktu zájmů, kterou podpořil.

Na tato rozhodnutí navazuje celá řada dalších verdiktů Nejvyššího soudu¹²⁴. Za zmínku však stojí usnesení ze dne 24. 6. 2015, pod sp. zn. 11 Tdo 122/2015, v němž Nejvyšší soud nejenže odmítl doktrínu plodů z otráveného stromu, ale též potvrdil rozhodovací praxi Ústavního soudu. Navazující důkaz se podle usnesení stává nepoužitelným pouze tehdy, je-li od původního nezákonného důkazu kauzálně odvozen. „Stejně tak nelze na základě této doktríny učinit závěr, že výskyt nezákonného důkazu způsobuje nepoužitelnost všech důkazů opatřených v daném řízení. Tato nepoužitelnost se může týkat pouze těch důkazů, které jsou od nezákonného důkazu kauzálně odvozeny (viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 761/14 ze dne 21. 5. 2014, nález sp. zn. III. ÚS 587/14 ze dne 7. 5. 2014, usnesení sp. zn. IV. ÚS 2058/13 ze dne 15. 10. 2013, apod.) (...) Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pokud by soud při projednávání konkrétního případu dospěl

¹²³ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 11 Tdo 122/2015

¹²⁴ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 949/2018, usnesení sp. zn. 7 Tdo 1605/2017, usnesení sp. zn. 11 Tdo 103/2018, usnesení sp. zn. 4 Tdo 376/2017, usnesení sp. zn. 3 Tdo 1372/2017, usnesení sp. zn. 11 Tdo 122/2015.

k rozhodnutí o kasaci napadených rozhodnutí, musel by doložit, že mezi důkazem vadným (získaným nezákonným postupem) a důkazem z něj odvozeným existuje jednoznačná a bezprostřední kauzální souvislost.“

Na závěr nelze opomenout též rozhodovací činnost obecných soudů v tzv. kauze Rath, díky níž se mohla seznámit s doktrínou plodů z otráveného stromu nejen odborná veřejnost. Spor tehdejšího hejtmána, poslance a bývalého ministra zdravotnictví Davida Ratha probíhal ve věci přijetí několika milionového úplatku. Tato kauza je důležitá z více hledisek. Jedním z nich je fakt, že David Rath byl během zadržení policií poslancem Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Z toho důvodu se řešila otázka jeho vydání Poslaneckou sněmovnou. Druhým hlediskem, které musel řešit až Ústavní soud, byla délka vazby a její tvrzená protizákonnost. Hlavní důvod, který zde zhodnotím zevrubněji, je obhajobou tvrzená nepoužitelnost nařízených odposlechů a nepoužitelnost dalších navazujících důkazů.

David Rath byl jako jeden ze spoluobžalovaných uznán vinným rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 23. 7. 2015 pod sp. zn. 4 T 5/2015, proti kterému se odvolal k Vrchnímu soudu. Jak bylo zmíněno výše, v odvolání zpochybňoval zejména místní nepříslušnost Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Ústí nad Labem během přípravného řízení. Na základě nepříslušnosti státního zastupitelství byl v přípravném řízení příslušný jiný soudce, než dle jeho názoru měl být. Proto byl nezákonně odňat svému zákonnému soudci, a tudíž veškeré navazující důkazy prohlásil za nezákonné a v trestním řízení nepoužitelné.¹²⁵ To se týkalo odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu, provedené domovní prohlídky a dalších. Ústavní soud řešící dřívější ústavní stížnost obžalovaných sice usnesením ze dne 17. 9. 2012 pod sp. zn. I. ÚS 2632/2012 tuto stížnost odmítl, nicméně v odůvodnění přisvědčil stěžovatelovým námitkám v otázce místní nepříslušnosti Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem.¹²⁶

Vrchní soud v Praze dne 17. 10. 2016 rozhodl usnesením pod sp. zn. 6 To 106/2015 o odvolání obžalovaných a státního zástupce tak, že zrušil původní rozsudek a vrátil věc Krajskému

---

¹²⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 10. 2016, sp. zn. 6 To 106/2015, odůvodnění bod 19

¹²⁶ *Obiter dictum* Ústavního soudu v usnesení ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. I. ÚS 2632/2012: „Ústavní soud přisvědčuje stanovisku stěžovatele, dle něhož v dostatečném předstihu před datem 14. května 2012, tedy před jeho zadržením Policií v obci R., okres P., mělo Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem povinnost postoupit věc místně příslušnému dozorujícímu státnímu zástupci, resp. vyloučit vlastní místní příslušnost k výkonu dozoru. Zejména nasazení operativně pátrací techniky, provedení odposlechů telefonních hovorů, povolení sledování, které se týkalo nemovitostí výhradně na území Středočeského kraje a Prahy, čili provedení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, bylo v předmětné věci soustředěno nikoli na území Ústeckého, nýbrž Středočeského kraje, příp. hlavního města Prahy. Pro uvedené jeví se postup státního zastupitelství ohledně místní příslušnosti účelový, porušující předmětná právní ustanovení.“

soudu v Praze k novému projednání. Toto rozhodnutí vyvolalo velké pozdvižení v řadách právnické veřejnosti, a to zejména s ohledem na jeho odůvodnění, ve kterém označil odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu za nezákonné. Taktéž však shledal, že důkazy získané na základě nezákonně provedených odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu jsou neúčinné, a to dle aplikace doktríny plodů z otráveného stromu. Doktrínu aplikuje na základě názorů Herczega¹²⁷, což by samo o sobě nebylo zvláštní, pokud by nějakým způsobem vyhodnotil text zmíněného článku a právně jej rozvedl. To však soud neprovedl a pouze citovaný článek v bodech 114–132 odůvodnění výslovně přepsal. Jediné zhodnocení, proč doktrínu v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu a Ústavního soudu použil, poskytl soud v následném bodě odůvodnění¹²⁸, ve kterém rozporoval, zdali by se orgány činné v trestním řízení dozvěděly o důležitých informacích či důkazech, pokud by nepoužily procesně vadného odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu.

Proti výše uvedenému usnesení Vrchního soudu v Praze podal ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona v neprospěch obžalovaných. Namítal v něm především proti použití doktríny plodů z otráveného stromu, kterou české soudy již v minulosti odmítly, tvrdíce, že český trestní proces tuto doktrínu nepřevzal. Dále se ministr spravedlnosti vyjádřil k jednotlivým příkazům k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, ale zejména k závěrům Vrchního soudu o nezákonnosti některých povolení a následné nepoužitelnosti důkazů získaných na základě těchto vadně provedených důkazních prostředků. Stížností se zabýval Nejvyšší soud, který rozsudkem ze dne 7. 6. 2017 pod sp. zn. 6 Tz 3/2017 rozhodl tak, že pravomocným usnesením Vrchního soudu byl porušen zákon ve prospěch obžalovaných. V odůvodnění uznal příkazy k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu za procesně bezvadné, neboť v nich neshledal nesoulad se zákonem. Co je však důležitější, vyjádřil se i k použití doktríny plodů z otráveného stromu, když ve svém *obiter dictum*¹²⁹ výslovně uvedl: „*Nejvyšší soud tedy konstatuje, že česká trestní teorie ani praxe doposud nepřevzala angloamerickou doktrínu plodů z otráveného stromu (...) Nelze ovšem vyloučit, že v některých případech se může na základě*

---

¹²⁷ HERCZEG, Jiří. Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2010, č. 1-2, s. 35-43. ISSN 1210-6348., s. 38–47.

¹²⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 10. 2016, sp. zn. 6 To 106/2015, odůvodnění bod 133. „*v daném případě bude třeba při novém rozhodnutí soudu pečlivě zvažovat, ke kterému z důkazů je možno v rámci meritorního rozhodování přihlídnout a který je třeba odmítnout právě ze shora naznačených důvodů. Jinými slovy bude třeba se zabývat se (sic) tím, zda konkrétní důkaz, resp. informaci z něj by bylo možno obstarat i bez skutečností zjištěných z odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu a ze sledování osob a věcí, tj. procesně souladným způsobem.*“

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017, odůvodnění bod 123.

„kontinentálního“ formálně-materiálního přístupu k hodnocení zákonnosti důkazů dojit ke stejným závěrům jako na podkladě této angloamerické doktríny. Podstatné nicméně je přistupovat k hodnocení zákonnosti důkazů vždy diferencovaně s ohledem na konkrétní povahu a závažnost vady nastalé v procesu dokazování a nečinít paušální závěry, že celý důkaz získaný nebo odvozený z procesně nepřipustně provedeného úkonu je ‚otrávený‘.“

Nejvyšší soud tedy výtečně shrnul přechozí tuzemskou judikaturu, která doktrínu veskrze odmítá. Pro další případy její využití nicméně předem neodmítá, nýbrž zohledňuje, že vady v procesu mohou být rozdílné závažnosti a povahy, a tak je k nim třeba přistupovat. Také se v dalším bodě svého odůvodnění vyjádřil k použití názorů z Herczegova článku, neboť se domníval, že Vrchní soud nesprávně vyložil zmíněnou stať, jež se výslovně zabývala nepoužitelností důkazů na základě § 89 odst. 3 trestního řádu, tedy jediné vylučovací normy českého trestního procesu. *„Soud druhého stupně ve svém usnesení tudíž v rozporu s dosavadní českou trestní teorií a praxí učinil závěr o tom, že na posouzení použitelnosti důkazů získaných na základě (podle jeho názoru) nezákonných úkonů je nutné použít doktrínu plodů z otráveného stromu, přičemž tento svůj názor opřel o jediný odborný článek z Bulletinu advokacie (...), především nutno zdůraznit, že tento odvolacím soudem aplikovaný odborný názor je na posuzovaný případ nepřiléhavý, jelikož se zabýval ‚otráveností‘ důkazů získaných na základě vynuceného doznání. Takový zákaz použití důkazu je totiž jako jediný výslovně formulován trestním řádem v § 89 odst. 3 tr. ř., zatímco v případě jiných porušení procesních ustanovení o dokazování je nutno následnou použitelnost důkazů hodnotit vždy s ohledem na konkrétní okolnosti posuzovaného případu.“*

Nejvyšší soud v závěrečném shrnutí rozsudku ještě odůvodnil, z jakých důvodů příkazy k odposlechům a záznamu telekomunikačního provozu nepovažuje za nezákonné. Příkazy, které byly vydány Okresním soudem v Ústí nad Labem, obsahovaly veškeré zákonem předepsané náležitosti z § 88 odst. 1 a 2. Vadu, kterou Vrchní soud spatřoval v nedostatečném explicitním odůvodnění doby trvání odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, nepovažoval za závažnou. Považoval ji toliko za formální nedostatek, který však ve světle kontinentálního formálně-materiálního pojetí přístupu k hodnocení důkazů, nemohl mít za následek jejich nezákonnost, a to zejména proto, že existovaly objektivní důvody pro nařízení odposlechu z operativně pátrací činnosti policejních orgánů.

Vzhledem k tomu, že Nejvyšší soud shledal, že byl porušen zákon ve prospěch obžalovaných, nemá dle trestního řádu¹³⁰ možnost napadené pravomocné rozhodnutí zrušit. Má však možnost vydat tzv. akademické rozhodnutí, v němž může vyložit vlastní názor na výklad objektivního práva. Akademické rozhodnutí však není způsobilé vyvolávat právní následky v rovině subjektivních práv konkrétních osob. Tuto možnost Nejvyšší soud má, pouze pokud by shledal, že byl zákon porušen v neprospěch obviněných. Na základě tohoto rozsudku tedy pravomocné usnesení Vrchního soudu v Praze zůstává v platnosti. Krajský soud v Praze byl tedy jako soud prvního instancí povinen přihlédnout k názoru Vrchního soudu v Praze ze zmíněného usnesení, a to na základě § 264 odst. 1 tr. řádu., nicméně nebyl povinen držet se názoru Vrchního soudu, co se týče hodnocení důkazů¹³¹.

Krajský soud po vrácení svého předešlého rozsudku odvolacím soudem rozhodl dne 27. 6. 2018, že Davida Ratha a další spoluobžalované uznal vinnými z trestných činů, pro které byli obžalováni¹³². Davidu Rathovi uložil trest odnětí svobody ve výši sedmi let a šesti měsíců, spolu s trestem propadnutí majetku a propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty v celkové výši dvaadvacet milionů korun českých. Proti tomuto rozhodnutí se odvolali jak obžalovaný, tak státní zástupce¹³³. Vrchní soud dne 26. 6. 2019 rozhodl rozsudkem tak, že zrušil výrok o vině obžalovaného ve většině bodů, které byly opřeny o nařízené odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu, které i podruhé označil za nezákonné. Obžalovaného tedy uznal vinným pouze z jediného bodu obžaloby, neboť důkazy v tomto bodu nebyly získány na základě odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu, a uložil mu trest odnětí svobody v délce sedmi let. Předseda senátu Vrchního soudu uvedl¹³⁴, že rozhodnutí Krajského soudu trpělo vadou, neboť použití odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu bylo v rozporu se zákonem a v rozporu s předchozím usnesením Vrchního soudu¹³⁵. Nic na tom nemohl změnit ani rozsudek Nejvyššího

---

¹³⁰ Jde o ustanovení § 268 odst. 2 tr. řádu ve spojení s ustanovením § 269 odst. 1.

¹³¹ Srov. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1., s. 655.

¹³² U Davida Ratha šlo o trestné činy Přijetí úplatku dle § 331 odst. 1 alinea 1, odst. 4 písm. b) tr. zákoníku, Zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě dle § 256 odst. 1, odst. 2 písm. a), b), c), odst. 3 tr. zákoníku a Poškození finančních zájmů Evropské unie dle § 260 odst. 1, odst. 4 písm. a), odst. 5.

¹³³ Státní zástupce se odvolal pouze do výroku o trestu, neboť nesouhlasil s trestem propadnutí majetku v celkové výši dvacet dva miliony korun, jelikož navrhoval trest propadnutí veškerého majetku obžalovaného.

¹³⁴ KEDROŇ, Radek. Veřejnost to těžko pochopí, říká soudce Zelenka k tomu, proč jeho senát zprostil Ratha většiny obžaloby. *Český rozhlas: iRozhlas.cz* [online]. 26.6.2019 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kauza-rath-vrchni-soud-odposlechy-pavel-zelenka-david-rath-korupce_1906261709_ogo

¹³⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 10. 2016, sp. zn. 6 To 106/2015.

soudu¹³⁶ týkající se stížnosti pro porušení zákona podané ministrem spravedlnosti v neprospěch obviněných, neboť ten dle jeho slov působí pouze *pro futuro*, ovšem nevyvolává právní následky v rovině subjektivních práv obviněných. Odvolává se na náleze Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001 pod sp. zn. Pl. ÚS 15/01, který zrušil tehdejší ustanovení § 272 trestního řádu. Ústavní soud se domníval, že tehdejší právní úprava byla v rozporu se zásadou rovnosti účastníků, zásadou kontradiktornosti a přeneseně i „rovností zbraní“. To proto, že stížnost proti porušení zákona náleží pouze ministru spravedlnosti a obhajoba takovým opravným prostředkem nedisponuje. Státu by totiž nemělo náležet vyšší množství opravných prostředků. „*V rozhodované věci zrušením § 272 trestního řádu se ruší toliko kasační a apelační pravomoc Nejvyššího soudu v řízení o stížnosti pro porušení zákona podané v neprospěch obviněného, neruší se ale řízení jako takové, tj. neruší se možnost přijmout v dané věci akademický výrok za účelem sjednocování judikatury pro futuro (§ 268 odst. 2 trestního řádu).*“¹³⁷ Pokud tedy Nejvyšší soud v akademickém výroku uznal použití odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu za zákonné, neplatí to pro již probíhající řízení, nýbrž až pro všechna budoucí řízení. Z toho důvodu byl povinen Krajský soud uznat právní názor Vrchního soudu, a nikoliv Nejvyššího soudu, ač ten je mu v soudní soustavě nadřazen. Tento názor předsedy senátu Vrchního soudu sdílí i Jelínek či Wagnerová, kteří shodně tvrdí, že pravomocné rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky, které by mohly zhoršit postavení obviněného.¹³⁸ Jelínek dále uvádí, že není příznivcem nadměrného používání odposlechů a záznamů telekomunikačního provozu, jelikož se orgány činné v trestním řízení příliš spoléhají na tento důkazní prostředek a opomínají důkazní prostředky jiné. Jako v tomto případě se pak při zjištění nezákonnosti použitých odposlechů dostávají do důkazní nouze.

Ačkoliv byl David Rath nakonec pravomocně odsouzen za své korupční jednání a odpývá si trest odnětí svobody, není tato kauza zcela u konce. David Rath totiž podal prostřednictvím Krajského soudu dovolání k Nejvyššímu soudu, který se tímto mimořádným opravným prostředkem ještě bude zabývat. Práva podat tento mimořádný opravný prostředek využil i nejvyšší

---

¹³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017.

¹³⁷ Na tento náleze reaguje usnesením Ústavní soud dne 16. 5. 2017, sp. zn. I. ÚS 1284/17. Toto usnesení výslovně zmiňuje i Nejvyšší soud v odůvodnění vícekrát zmíněného rozsudku řešící stížnost pro porušení zákona.

¹³⁸ ONDŘEJ, Golis. Správně, ale obtížně srozumitelné, říkají o rozsudku nad Rathem profesor Jelínek a Eliška Wagnerová. *Český rozhlas: iRozhlas.cz* [online]. 28.6.2019 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kaucha-rath-david-rath-korupce-vrchni-soud-odposlechy-rozsudek-eliska-wagnerova_1906280725_ogo

státní zástupce, a tak tato dlouhotrvající právně zapeklitá a zajímavá kauza není do dnešního dne¹³⁹ ukončena.

---

¹³⁹ Stav ke dni 24. 3. 2020, pozn. autora.

4. Judikatura ESLP ve vztahu k neúčinným důkazům

Činnost soudů ve věci neúčinnosti důkazů je nejen český, nýbrž i světový fenomén. Velmi činný je v této otázce Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku, opírající se při svém rozhodování o Evropskou úmluvu o lidských právech (dále jen „Úmluva“ či „EÚLP“)¹⁴⁰, jejímiž signatáři jsou veškeré země Rady Evropy. V této kapitole si nedávám za cíl vyčerpávajícím způsobem představit jeho veškerou judikaturu, ale předložím pouze pár nejzajímavějších rozhodnutí, které tento soud za dobu své historie řešil.

Mezi zásadní porušení při obstarávání důkazů policejními orgány bývají jednání, která jsou v rozporu s čl. 3 a 6 Úmluvy, týkající se práv obviněných na spravedlivý proces, resp. zákaz mučení.

Článek 3 zakazující mučení zní následovně: „*Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.*“

Článek 6 je mnohem obecnější a nevztahuje se pouze na trestní řízení. Stanovuje základy práva na spravedlivý proces, a to následovně:

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;

---

¹⁴⁰ Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

- b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;*
- c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;*
- d) vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;*
- e) mít bezplatnou pomoc tlumočníka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.“*

4.1. Gäfgen proti Německu

Pravděpodobně nejznámějším evropským případem, který se zásadně zaobíral účinností důkazů ve spojení s doktrínou plodů z otráveného stromu je případ Magnuse Gäfgena. Základem tohoto případu je rozhodnutí ESLP, ke kterému se navrhovatel obrátil v návaznosti na předcházející řízení u vnitrostátních soudů. Tato řízení napadl u Evropského soudu pro lidská práva, kdy v nich namítal porušení čl. 3 a čl. 6 EÚLP. Než však přejdeme k samotnému rozhodnutí štrasburského soudu, je třeba nastínit i řízení jemu předcházející.

4.1.1. Vnitrostátní řízení proti Magnusi Gäfgenovi

Události tohoto případu se započaly v roce 2002, kdy tehdy sedmadvacitiletý student práv Magnus Gäfgen 27. 9. vloudil do svého bytu ve Frankfurtu nad Mohanem jedenáctiletého bratra své přítelkyně Jakoba von Metzlera pod záminkou zapomenutého kabátu jeho sestry, aby Jakoba obratem usmrtil uškrcením. Je nasnadě zmínit, že Jakob pocházel z bohaté bankéřské rodiny von Metzlerových. Po jeho vraždě odvezl Gäfgen tělo asi hodinu cesty od Frankfurtu do obce Birstein, kde ostatky ukryl pod molo nedalekého rybníka. Následně Gäfgen požadoval po jeho rodičích jeden milion eur jako výkupné, a to přesto, že Jakoba již dříve ve svém bytě usmrtil. Jakobovi rodiče kontaktovali policii a výkupné dle domluvy zanechali na odlehlé tramvajové zastávce, kde si je okolo jedné hodiny ranní 30. 9. Gäfgen vyzvedl. Od této chvíle ho policie bedlivě sledovala a během odpoledne téhož dne i zadržela na frankfurtském letišti, odkud plánoval vycestovat do ciziny.

Policie jej pak převezla do budovy policejního ředitelství, kde byl obviněn z únosu Jakoba a instruován o svých právech, zejména práva nevypovídat a práva na obhajobu. Policisté následně prohledali byt obviněného, kde našli polovinu výkupného v hotovosti a poznámky ohledně

plánovaného únosu. Při výslechu obviněného bylo z jeho strany naznačeno, že chlapec byl unesen někým jiným a že je držen v chatce poblíž rybníka. V brzkých ranních hodinách následujícího dne Wolfgang Daschner, tehdejší zástupce ředitele frankfurtské policie, ze strachu o Jakobův život nařídil svému podřízenému, vyšetřovateli Ortwinu Ennigkeitovi, aby Gäfgenovi pohrozil mučením, pokud dobrovolně nevyjeví lokalitu domnělého úkrytu. Vyšetřovatel Ennigkeit tedy pohrozil Gäfgenovi tím, že pokud neprozradí, kde se chlapec nachází, bude podroben mučení, a to speciálně vycvičeným specialistou, po jehož mučení nebudou na těle vyslýchaného zanechány žádné stopy. Dále mu pohrozil, že jej nechá v cele s dvěma muži, kteří jej sexuálně zneužijí. Ennigkeit jej také několikrát udeřil pěstí do hrudníku a trásl s ním takovým způsobem, že se Gäfgen opakovaně udeřil hlavou o zeď.

Ze strachu ze zmíněných praktik, kterými mu bylo pohroženo, se Magnus Gäfgen doznal a sdělil policistům polohu chlapcova těla. Poté byl odvezen k rybníku poblíž Birsteinu, kde policistům ukázal na molo jako na místo, kde se nachází Jakobovy ostatky. To vše bylo policisty zdokumentováno za pomoci videokamery. Policie tedy našla tělo oběti pod zmíněným molem. Policisté místo kriminalisticky prozkoumali a našli stopy pneumatik, které náležely autu Magnuse Gäfgena. Při návratu na policejní stanici bylo obviněnému umožněno poradit se se svým obhájcem, jenž neměl možnost zúčastnit se postupu policejního orgánu u rybníka. Během následujících výslechů policejními orgány ze dne 4. 10. 2002, prokurátorem ve dnech 4., 14. a 17. 10. 2002 a soudcem okresního soudu dne 30. 1. 2003 se obviněný doznal k únosu a vraždě Jakoba von Metzlera.

Během řízení u krajského¹⁴¹ soudu ve Frankfurtu podal obžalovaný ústy svého obhájce námitku proti účinnosti získaných důkazů, jelikož výslech provedený dne 1. 10. 2002

---

¹⁴¹ Jedná se o *Oberlandesgericht Frankfurt am Main*, čili překladem vyšší krajský, případně zemský soud. Pro zjednodušení však uvádím pouze krajský soud.

vyšetřovatelem Ennigkeitem byl v rozporu s § 136a¹⁴² trestního řádu (dále jen „StPO“) ¹⁴³, spolu s článkem 3 EÚLP a navrhoval zastavení řízení. Ve své druhé námitce se opíral o tvrzení, že pro hrozbu mučení a sexuálního zneužití ve spojitosti s nelidským zacházením během výslechu by veškeré důkazy takto získané měly být neúčinné, a to zejména nález chlapcova těla, díky kterému mohl být dále usvědčen. Na základě nálezu ostatků, ke kterým byl ze strany policejního orgánu donucen, byly zjištěny další, navazující důkazy, které by dle názoru jeho obhájce měly být taktéž neúčinné, a to s ohledem na doktrínu plodů z otráveného stromu.

Soud vzal za prokázané, že během zmíněného výslechu byl obžalovaný vystaven hrozbě mučení, nicméně hrozbu sexuálního zneužití neshledal jako potvrzenou. Na základě prokázaných skutečností shledal, že jednáním vyšetřovatele byl porušen zákon v neprospěch obžalovaného, nejen v namítaných předpisech jeho obhájcem, nýbrž i čl. 1 a čl. 104 německé ústavy (dále jen „GG“) ¹⁴⁴. Přes tato porušení ústavních práv obžalovaného však soud neshledal, že by měla mít za následek zastavení řízení. První námitku tedy zamítl. Základním důvodem pro toto rozhodnutí byla zejména vážnost vznesených obvinění. Oproti té, dle úvahy soudu, zásah státní moci do práv obžalovaného takové vážné míry nedosahoval. Druhou námitku ovšem uznal za opodstatněnou a za základní fakt zde zmínil nedostatečné poučení ze strany policejního orgánu. Policejní orgán poučil tehdy zadrženého Magnuse Gäfgena o jeho právu nevypovídat, po inkriminovaném výslechu jej však dále nepoučil o tom, že všechna jeho přiznání po tomto výslechu, který byl proveden v rozporu se zákonem, jsou neúčinná, jelikož byla pronesena v přímém důsledku hrozby mučení ze strany policie, a tedy vůči němu neúčinná. Navzdory tomu však navazující důkazy, právě tedy i nalezené tělo oběti, uznal jako účinné. To zdůvodnil proporcionalitou mezi základními právy

---

¹⁴² § 136a „(1) Die Freiheit der Willensentschließung und der Willensbetätigung des Beschuldigten darf nicht beeinträchtigt werden durch Mißhandlung, durch Ermüdung, durch körperlichen Eingriff, durch Verabreichung von Mitteln, durch Quälerei, durch Täuschung oder durch Hypnose. Zwang darf nur angewandt werden, soweit das Strafverfahrensrecht dies zuläßt. Die Drohung mit einer nach seinen Vorschriften unzulässigen Maßnahme und das Versprechen eines gesetzlich nicht vorgesehenen Vorteils sind verboten. (2) Maßnahmen, die das Erinnerungsvermögen oder die Einsichtsfähigkeit des Beschuldigten beeinträchtigen, sind nicht gestattet. (3) Das Verbot der Absätze 1 und 2 gilt ohne Rücksicht auf die Einwilligung des Beschuldigten. Aussagen, die unter Verletzung dieses Verbots zustande gekommen sind, dürfen auch dann nicht verwertet werden, wenn der Beschuldigte der Verwertung zustimmt.“ v českém překladu § 136a: „(1) Svoboda vůle rozhodovat se a jednat ze strany obviněného nesmí být narušena špatným zacházením, vynucenou únavou, fyzickým zásahem, poskytnutím omamných či psychotropních látek, mučením, podvodným či klamavým jednáním nebo hypnózou. Donucení lze použít pouze v rozsahu povoleném tímto zákonem. Hrozit opatřeními, které jsou podle tohoto předpisu nezákonné, spolu s příslibem výhody, kterou zákon nestanoví, jsou zakázány. (2) Opatření, která ovlivňují paměťové nebo rozpoznávací schopnosti obviněného nejsou povolena. (3) Zákaz uvedený v odstavcích 1 a 2 platí bez ohledu na souhlas obviněného. Prohlášení, která byla učiněna v rozporu s tímto zákazem, nemohou být použita, i když obviněný s použitím souhlasí.“

¹⁴³ Strafprozessordnung – německý trestní řád BGBl. S. 1074/1987.

¹⁴⁴ Grundgesetz – německá Ústava, BGBl. S. 1/1949.

zadrženého a závažností obvinění proti němu vznesených, kdy v případě, že by tyto důkazy byly soudem prohlášeny za neúčinné, by došlo k neúměrnému zvýhodnění práv potenciálního pachatele takto závažného činu.

Vzhledem k tomu, že námitky obhájce obžalovaného byly zamítnuty, mohlo řízení pokračovat. Během jednání před soudem byly zmíněné důkazy vzaty v potaz a Magnus Gäfgen se pod tíhou důkazů a dle jeho slov i tíhou vlastního svědomí, doznal ke všemu, co mu bylo kladeno za vinu.

4.1.2. Řízení proti policistům

Na základě výslechu proti tehdy zadrženému Magnusi Gäfgenovi ze dne 1. 10. 2002, kdy zástupce policejního prezidenta frankfurtské policie Wolfgang Daschner nařídil svému podřízenému, vyšetřovateli Ortwinu Ennigkeitovi, aby pohrozil zadrženému mučením, ve snaze o záchranu života uneseného chlapce, neboť vyšetřovatelé v té době nevěděli, že chlapec byl již po smrti, bylo proti oběma zmíněným policistům vedeno trestní řízení vzhledem k překročení pravomocí a porušení zákona během jejich služby. Vyšetřovatel Ennigkeit byl 20. 12. 2004 shledán vinným z překročení pravomocí, čehož se dopustil jako policista při výkonu státní moci. Byl mu uložen peněžitý trest ve výměře šedesát eur denně po šedesát dnů, jenž byl však podmíněně odložen na nespecifikovanou zkušební dobu. Téhož dne byl shledán vinným i jeho nadřízený Wolfgang Daschner jako návodce ke spáchání výše zmíněného trestného činu a byl mu uložen peněžitý trest ve výši sto dvacet eur denně po devadesát dnů, který byl taktéž podmíněně odložen.

Během tohoto procesu vypovídal již odsouzený Magnus Gäfgen. Soud ve svém rozhodnutí odmítl tvrzení, že policisté jednali v krajní nouzi, neboť se důvodně obávali o zdraví a život jedenáctiletého Jakoba. Tato tvrzení byla odmítnuta s ohledem na porušení základních lidských práv, neboť metoda výslechu byla v naprostém rozporu s čl. 1 odst. 1¹⁴⁵ a čl. 104 odst. 1 věta druhá GG¹⁴⁶, jakožto v rozporu s respektem k lidské důstojnosti a s čl. 3 EÚLP, jakožto v rozporu se zákazem mučení. Ochrana lidské důstojnosti a zákaz mučení jsou dle úvahy soudu absolutními

---

¹⁴⁵ Art 1 (1) „Die Würde des Menschen ist unantastbar. Sie zu achten und zu schützen ist Verpflichtung aller staatlichen Gewalt.“ v českém překladu tedy: „Lidská důstojnost je nedotknutelná. Respektovat a chránit ji je povinností jakékoliv složky státní moci.“

¹⁴⁶ Art 104 (1) „Die Freiheit der Person kann nur auf Grund eines förmlichen Gesetzes und nur unter Beachtung der darin vorgeschriebenen Formen beschränkt werden. Festgehaltene Personen dürfen weder seelisch noch körperlich mißhandelt werden.“ V českém překladu druhá věta zní takto: „Zadržené osoby nesmí být vystaveny jakékoliv formě nelidského zacházení.“

imperativy, proti kterým není žádná výjimka přípustná. Německá veřejnost přijala toto „šalamounské“ rozhodnutí s nebývalým povděkem. Na jedné straně byla vyjádřena podpora ochraně absolutních lidských práv ve formě potrestání policistů, kteří se těchto přestoupení dopustili, jelikož soud jasně vymezil hranice přípustných metod policie. Na druhé straně však stál naprosto mírný trest za takováto porušení, zapříčiněný pohnutkami, jež k tomu policisty vedly. Náladu v tehdejší Spolkové republice ilustruje výrok prof. Christiana Pfeiffera (tehdejšího ředitele Kriminologického institutu Severního Porýní-Vestfálska): „*Soud jednoznačně konstatoval, že mučení je v Německu vyloučené. A současně nepřímě řekl, že pan Daschner je slušný člověk, který chtěl pouze to nejlepší. Na jeho příkladu musíme ukázat, že takhle to nejde. Ale osobně ho odsoudit nechceme.*“¹⁴⁷

4.1.3. Rozhodnutí ESLP

Již odsouzený Magnus Gäfgen (v této podkapitole dále jen jako „stěžovatel“) se po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků obrátil k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve své stížnosti poukazoval zejména na výslech ze dne 1. 10. 2002, při kterém mu bylo ze strany policejního orgánu vyhrožováno „nezměrnou bolestí, kterou nikdy nezažil a po které nezůstanou na jeho těle žádné stopy“, pokud neprozradí úkryt uneseného chlapce. Tento fakt byl prokázán i během trestního řízení proti policistům. Dále stěžovatel namítal, že mu bylo ze strany policejního orgánu vyhrožováno sexuálním zneužitím, což však nebylo nikdy spolehlivě prokázáno. Nadcházející události, v jejichž rámci byl proti své vůli podroben ohledání místa, na němž bylo nalezeno tělo zavražděného chlapce, taktéž označil za protiprávní. Tvrdil, že byl nucen chodit bez bot v mrazivém dni. A ačkoliv již policie věděla o smrti Jakoba, donutila stěžovatele k tomu, aby jim poskytl i další usvědčující důkazy. Tyto skutečnosti ve své stížnosti popsal jako trýznivé a v rozporu s článkem 3 EÚLP, jelikož podle něj naplnily formu mučení, kterou zmíněný článek zakazuje. Dále stěžovatel namítal, že důsledkem porušení jeho práv obsažených v čl. 3 byl celý proces nespravedlivý, a tudíž došlo i k porušení čl. 6 EÚLP.

Soud se usnesl, že jednání policistů bylo v rozporu s čl. 3 EÚLP. Základem pro toto rozhodnutí je premisa, že čl. 3 Úmluvy má absolutní charakter¹⁴⁸, jak je uvedeno zejména v čl. 15

---

¹⁴⁷ HERCZEG, Jiří. Plody z otráveného stromu a ústavněprávní limity získávání informací v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 3, s. 65-70. ISSN 1213-5313., s. 68.

¹⁴⁸ Absolutní charakter čl. 3 Úmluvy však rozporuje např. GREER, Steven. Is the Prohibition against Torture, Cruel, Inhuman and Degrading Treatment Really ‘Absolute’ in International Human Rights Law? *Human Rights Law Review*. 2015, sv. 15, č. 1, s. 101-137. ISSN 1461-7781., s. 110.

odst. 2 Úmluvy, a tudíž z něj nelze činit žádné výjimky za jakéhokoliv stavu. Mezi tyto výjimky nemůže tedy patřit ani válečný stav, veřejné ohrožení státu, příp. ohrožení života.¹⁴⁹ Avšak aby došlo k porušení zmiňovaného článku, je nutné dosáhnout určité míry špatného zacházení. Dle některých dřívějších rozhodnutí ESLP lze konstatovat, že ten zohledňuje zejména délku trvání takového zacházení, tělesné a psychické dopady na trýzněnou osobu, její věk či pohlaví nebo zdravotní stav. Posouzení soudu je tím pádem značně nepředvídatelné a bohužel i nesourodé, což dokládá i značný počet disentujících stanovisek soudců Velkého senátu.¹⁵⁰ Zásadní problém v judikatuře ESLP však spatřuji v tom, že ve svých rozsudcích deklaruje absolutní charakter čl. 3 Úmluvy, přitom použití důkazů získaných na základě tohoto porušení již nezakazuje takovým absolutním způsobem, dokonce v některých případech použití těchto důkazů připouští. Tento názor ostatně zaujímá nejen odborná veřejnost¹⁵¹, nýbrž i řada soudců ESLP¹⁵².

Rozhodnutí soudu o porušení čl. 3 je založeno i na dalším hledisku, kterým je intenzita daného porušení. ESLP ve své historii rozlišil více forem porušení daného článku, a to na nelidské zacházení, ponižující zacházení a nakonec mučení. Je však nutné zmínit, že všechny tři formy zacházení s obviněným Soud považuje za porušující čl. 3. Základem pro tuto distinkci je rozhodnutí ESLP¹⁵³, ve kterém poprvé definoval pojmy obsažené v čl. 3. Za základní formu porušení čl. 3, čili nelidské zacházení, se považuje chování, které vyvolalo v oběti „*silné fyzické či psychické utrpení*“¹⁵⁴. Jedná se o nejméně závažnou formu, s nejmenší intenzitou zásahu vůči obviněnému, jejíž posouzení je v plné diskreci soudu. Další formou je ponižující zacházení, které je v podstatě obdobou nelidského zacházení, jež oběť taktéž ponižuje, a to tak, že je schopno u obětí vyvolat „pocity strachu, úzkosti a podřízenosti a je způsobil je ponížít, zneuctít a případně prolomit jejich fyzický či psychický odpor.“¹⁵⁵ Poslední a nejzávažnější formou je mučení, které představuje

---

¹⁴⁹ NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87146-71-2., s. 39.

¹⁵⁰ Tamtéž. s. 39

¹⁵¹ Např. NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87146-71-2., s. 58, či GREER, Steven. Is the Prohibition against Torture, Cruel, Inhuman and Degrading Treatment Really ‘Absolute’ in International Human Rights Law? *Human Rights Law Review*. 2015, sv. 15, č. 1, s. 101-137. ISSN 1461-7781., s. 133–136.

¹⁵² Jde zejména o částečně nesouhlasné stanovisko soudců Rozakise, Tulkensové, Jebense, Ziemele, Bianku a Powerové v rozsudku Velkého senátu ve věci *Gäfgen proti Německu*. Nebo například souhlasné stanovisko soudce Zupančiče k rozsudku Velkého senátu ve věci *Jalloh proti Německu*.

¹⁵³ Rozhodnutí ESLP ve věci Irsko proti Spojenému království ze dne 18. 1. 1978.

¹⁵⁴ Tamtéž, odst. 167.

¹⁵⁵ Tamtéž, odst. 167.

obzvlášť nebezpečnou a specializovanou formu nelidského zacházení, od kterého se však liší svojí intenzitou. ESLP ve svých rozhodnutích mučení definuje jako „úmyslné nelidské zacházení způsobující velmi závažné a kruté utrpení.“ Nejedlý¹⁵⁶ uvádí, že charakteristickým znakem mučení může být i specifický účel, kterým zpravidla bývá záměr orgánů činných v trestním řízení získat od obviněného doznání či důkazy v jeho neprospěch. Dále však zmiňuje, že ESLP toto kritérium nezohledňuje absolutně, jelikož určitá jednání mohou být charakterizována jako mučení, aniž by v nich byl jakýkoliv záměr obsažen. To platí i opačně, tj. pokud je daný záměr v jednání sledován, nemusí jít automaticky o mučení, jelikož intenzita zásahu může dosahovat „pouze“ stupně nelidského či ponižujícího zacházení.

Soud tedy rozhodl o tom, že jednáním policisté během výslechu porušili čl. 3 Úmluvy vůči stěžovateli. Výhrůžka způsobení nezměrné bolesti zadrženému ve spojení s fyzickými útrapami, kterým byl zadržený vystaven, způsobila stěžovateli silné psychické utrpení. Ohledně intenzity zacházení vůči stěžovateli však měl soud za to, že míra nedosáhla závažnosti mučení, nýbrž „pouze“ nelidského zacházení. Hlavním argumentem soudu byl fakt, že výslech, jakožto jediné jednání v rozporu s čl. 3, zabral pouhých deset minut, čili délka protiprávního jednání trvala pouze zmíněných deset minut během výslechu. Dále neměl soud za prokázané, že by stěžovatel trpěl nějakou formou posttraumatické stresové poruchy způsobené nezákonným výslechem. Důležitým aspektem v odůvodnění však v tomto případě bylo naprosté odmítnutí mučení či jiného nelidského zacházení v kontrastu se situací, které policisté čelili, a to strachu o život jedenáctiletého chlapce. Jako stejný příklad použil soud i potenciální boj proti teroru či organizovanému zločinu, jejichž závažnost je společensky vysoká, nicméně právo jednotlivce nebýt mučen má dle mezinárodních úmluv¹⁵⁷ takovou hodnotu samo o sobě, že nelze být ospravedlněno žádným reálným ani potenciálním ohrožením zájmů společnosti. Nezáleží tedy vůbec na předchozím, jakkoliv zavrženíhodným, jednání zadrženého¹⁵⁸ ani na případném nebezpečí, které reálně hrozí.

Čl. 3 Úmluvy byl tedy porušen, čímž vyvstává jiná otázka, kterou ve své stížnosti Magnus Gäfgen vznesl: zda porušením zmíněného článku dochází automaticky k porušení čl. 6. Je proces, ve kterém došlo k mučení či nelidskému zacházení vůči obviněnému, skutečně spravedlivý? ESLP

---

¹⁵⁶ NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87146-71-2., s. 40.

¹⁵⁷ ESLP ve svém odůvodnění v odst. 107 použil i jiné mezinárodní smlouvy, než je EÚLP, např. Úmluvu proti mučení či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

¹⁵⁸ Rozsudek ve věci Gäfgen proti Německu, odst. 87.

ve svém odůvodnění nejprve poskytl obecnou odpověď na tuto otázku. Na základě své předešlé judikatury došel soud k závěru, že pokud dojde k získání důkazu porušením čl. 3, které ovšem nenaplnilo charakter mučení (tedy pouze nelidské či ponižující zacházení), není řízení automaticky nespravedlivé, a tudíž v rozporu s čl. 6 Úmluvy. Z této teze je tedy logické, že pokud dojde k získání důkazu na základě porušení čl. 3, které však naplnilo „pouze“ intenzitu špatného či ponižujícího zacházení, není celé řízení nezbytně nespravedlivé, je nicméně třeba zkoumat skutkový stav daného případu. Považuji tuto distinkci za velmi nebezpečnou, a to z více důvodů. Zaprvé je mimořádně obtížné najít hranici mezi mučením a nelidským zacházením z celkové judikatury ESLP, jež vyhrazuje příliš prostoru subjektivním pohnutkám a myšlenkám každého soudce. Zadruhé tento názor ponechává značnou libovůli na státní moci ohledně porušování zákona. Totiž pokud orgány činné v trestním řízení nebudou ohroženy absolutním porušením čl. 6 jako celku, mohou k získání důkazu porušit základní práva obviněných obsažená v Úmluvě, a to pouze za cenu jejich následného odškodnění, příp. za cenu disciplinárních deliktů či velmi malých trestů pro osoby, které porušení způsobily. Tento názor zastává také Nejedlý.¹⁵⁹ V otázkách porušení čl. 3 a čl. 6 spatřuji značnou nesoudržnost názorů ESLP, což má za následek nedostatečnou právní jistotu.

V případě stěžovatele došel soud k názoru, že policejní orgány neporušily čl. 6, a to ani v prvním, ani ve třetím odstavci. Vzhledem k tomu, že onen nezákonný výslech označil za „pouhé“ nelidské zacházení, vyloučil automatické porušení čl. 6. Ačkoliv soud v odůvodnění zmiňuje, že zacházením porušujícím čl. 3 je značně ohrožena spravedlivost celého řízení, domnívá se, že v tomto případě nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces, a to z toho důvodu, že doznání během inkriminovaného výslechu ani navazující důkazy¹⁶⁰ nebyly použity vnitrostátním soudem jako důkaz u soudu, tedy měly pouze informativní charakter dokládající pravdivost jiných skutečností. Za hlavní důkaz během vnitrostátního řízení bylo totiž použito doznání stěžovatele, kterým se přiznal ke všem skutečnostem a které nebylo a ani nemohlo být následkem nezákonného předchozího výslechu. Sám Magnus Gäfgen ve své knize *Allein mit Gott – Der Weg zurück*¹⁶¹, kterou sepsal během pobytu ve vězení, upřesňuje, že se během hlavního líčení doznal kvůli pocitům

---

¹⁵⁹ NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87146-71-2., s. 65–67.

¹⁶⁰ Mezi ně patřilo především tělo zavražděného chlapce spolu se vzorky pneumatik Gäfgenova automobilu poblíž mola, kde bylo tělo nalezeno.

¹⁶¹ Překlad titulu (v českém jazyce nepublikovaném) zní: *Sám s Bohem – Cesta zpět. GÄFGEN, Magnus. Allein mit Gott – Der Weg zurück*. Bendorf: Atlantic Millenium Press, 2005. ISBN 978-3000171147.

viny a lítosti vůči rodině Metzlerových, jejichž syna zavraždil. Tento fakt ve svém odůvodnění ESLP výslovně zmiňuje¹⁶². Dále považuje za důležité, že druhý den procesu byl stěžovatel poučen o tom, že jakákoliv jím učiněná prohlášení nemohou být proti němu použita jako důkaz. Dle názoru soudu tedy stěžovatel byl dostatečně poučen o svých právech, měl možnost právní pomoci, kterou také využil. Mimoto bylo hlavním důkazem jeho doznání učiněné zcela svobodně a bez jakéhokoliv nátlaku. Nedošlo tedy k porušení zákazu sebeobviňování, kterého se stěžovatel domáhal. Z tohoto důvodu měl soud za prokázané, že trestní řízení proti stěžovateli bylo přes nelidské zacházení s jeho osobou jako celek spravedlivé, tudíž v souladu s čl. 6 Úmluvy¹⁶³.

Soud tedy rozhodl poměrem jedenácti hlasů vůči šesti, že došlo k porušení čl. 3 Úmluvy vůči stěžovateli. Jedenácti hlasy vůči šesti dále rozhodl, že nedošlo k porušení čl. 6 Úmluvy, a to ani v odst. 1, ani v odst. 3. V předposledním výroku svého rozhodnutí soud ještě přiznal stěžovateli náhradu soudních výdajů ve výši 1 723,40 eur, a to v poměru deseti hlasů vůči sedmi. Následně v posledním výroku však odmítl stěžovatelův návrh na spravedlivé zadostiučinění za způsobené útrapy v celé výši, a to jednomyslným způsobem.

4.2. Jalloh proti Německu

Další pozoruhodný případ vyvrcholil rozhodnutím Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Týkal se zejména porušení čl. 3 Úmluvy spolu s porušením zásady zákazu donucování k sebeobviňování, a to ve věci stěžovatele Abu Bakaha Jalloha.

Tento případ sahá ke dni 29. 10. 1993, kdy policisté spatřili tehdy osmadvacetiletého Abu Bakaha Jalloha, občana Sierry Leone, jak v nejméně dvou případech vytahuje z úst malý plastový sáček, který následně prodává. Přesvědčení, že předmětné plastové sáčky obsahují drogy, přistoupili policisté ke stěžovateli, aby jej zatkli, přičemž on spolkl poslední sáček, jenž měl právě v ústech. Z tohoto důvodu policisté žádné drogy neodhalili.

Policisté následně odvezli zadrženého do nemocnice ve Wuppertalu, kde se mu nejprve přivolaný lékař snažil podat léky na zvracení, což stěžovatel odmítl. Po odmítnutí byl policisty připoután silou na lůžko a zpacifikován. Lékař připoutanému stěžovateli vpravil nosní dutinou trubici, jež vedla do žaludku, a jejím prostřednictvím podal solný roztok s emetikem (látkou vyvolávající zvracení), sirupem Ipecacuanha. Stěžovateli byla také nitrožilně podána látka apomorfín, emetikum na bázi morfinu. Následkem podaných emetik stěžovatel vyzvracel plastový

---

¹⁶² Rozhodnutí velkého senátu ve věci Gäfgen proti Německu, odst. 159.

¹⁶³ Rozhodnutí velkého senátu ve věci Gäfgen proti Německu, odst. 185–187.

sáček, jenž obsahoval 0,2182 gramu kokainu. Je nutné dodat, že tento postup byl v souladu s příkazem státního zástupce, který konal dozor nad postupem policistů.

Přibližně hodinu a půl po zadržení lékař prohlédl stěžovatele a uznal jej způsobilým pro vzetí do vazby, ve které na základě rozhodnutí okresního soudu ve Wuppertalu stěžovatel pobyl až do 30. 10. 1993. Následně si Jalloh stěžoval, že ještě tři dny po požití emetik nebyl schopen požívat nic než tekutou stravu a že násilným vsunutím trubice do nosní dutiny měl po dobu nejméně dvou týdnů krvácet z nosu. Více než dva měsíce po požití emetik stěžovatel podstoupil gastrokopii kvůli bolestem žaludku. Bylo zjištěno, že spodní část jícnu byla podrážděna působením žaludečních šťáv. Lékařská zpráva však výslovně nezmiňovala, že tyto potíže způsobilo požití emetik. Po propuštění z vězení dne 23. 3. 1994 byl Jalloh podle svého tvrzení nucen podstoupit další lékařská vyšetření kvůli přetrvávajícím žaludečním potížím. To však, podobně jako krvácení z nosní dutiny, Jalloh nikdy spolehlivě neprokázal.

4.2.1. Řízení před vnitrostátními soudy

Během řízení u Okresního soudu ve Wuppertalu se Abu Bakah Jalloh prostřednictvím svého obhájce snažil namítat neúčinnost důkazů získaných použitím emetik, neboť tento postup byl dle jeho názoru v rozporu s trestním řádem, kdy policisté použitím síly překročili své pravomoci a způsobili mu újmu na zdraví. Rozpor stěžovatel spatřoval nejprve v porušení § 81a StPO s tím, že použití emetik bylo proti jeho osobě nepřiměřené, a to zejména proto, že plastový sáček s drogou mohl vyjít z jeho těla přirozeným způsobem. Také se ve své obhajobě odvolával na jedinou metodu v souladu s předmětným ustanovením trestního řádu, kterou bylo vypláchnutí žaludku. Dále bylo dle jeho názoru porušeno ustanovení v § 136a StPO, jež zakazuje jakékoliv použití toxické látky vůči zadrženému, přičemž požití emetik potlačilo jeho tělesné funkce. Okresní soud ve Wuppertalu dne 23. 3. 1994 Jalloha i přes jeho námitky uznal vinným z trestného činu přechovávání a prodeje omamných látek a odsoudil jej k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce jednoho roku. Námitku porušení trestního řádu vůči stěžovateli použitím emetik neshledal jako důvodnou a potvrdil postup policistů jako zákonný.

Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatel odvolal ke Krajskému soudu ve Wuppertalu, který ale dne 17. 5. 1995 rozsudek okresního soudu potvrdil, snížil však dobu podmíněného trestu odnětí svobody na šest měsíců. Krajský soud se také vyjádřil k důkazu získanému na základě příkazu dozorcujícího státního zástupce k povolení vyvolání zvracení. Tento důkaz uznal jako přípustný

s ohledem na zákonnost tohoto postupu, i když provedení bylo proti vůli zadrženého. Postup policistů byl dle mínění soudu nezbytný pro získání důkazu a zároveň byl proveden *de lege artis*, neohrozil zdraví zadrženého a byl proporcionální.

Proti rozhodnutí krajského soudu se stěžovatel znovu odvolal. Namítal zejména nesprávné právní posouzení věci, poněvadž postup policistů nebyl v souladu s § 81a StPO, který použití emetik nepovoluje, a především nutil zadrženého aktivně přispět ke svému odsouzení, čímž byla porušena zásada *nemo tenetur sei ipsum accusare*. Další námitka směřovala k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, neboť postupem policistů byl porušen čl. 1 a 2 Základního zákona (německé ústavy)¹⁶⁴ s ohledem na právo na respektování lidské důstojnosti. Odvolací soud v Düsseldorfu dne 19. 9. 1999 odvolání zamítl, jelikož neshledal v rozsudku krajského soudu žádné pochybení. Z tohoto důvodu podal stěžovatel ústavní stížnost ke Spolkovému ústavnímu soudu, v níž se ohrazoval proti nepřiměřenosti policejního zákroku při použití emetik, které odporuje § 81a StPO, a zároveň proti již zmíněnému porušení dvou článků německé ústavy. Ústavní soud stížnost označil za nepřijatelnou a v souladu s požadavkem subsidiarity taktéž shledal, že stěžovatel nevyužil všech dostupných procesních možností k ochraně svých ústavně zaručených práv před trestními soudy. Použití emetik ústavní soud považoval za konformní nejen s právem na respektování lidské důstojnosti dle čl. 1 odst. 1 Základního zákona, ale i s právem neusvědčovat sám sebe (vyvěrající ze zásady *nemo tenetur sei ipsum accusare*) dle čl. 2 odst. 1 Základního zákona. Jediný problém ústavní soud spatřoval v použití emetik, neboť se domníval, že využívání emetik nemusí být v praxi vždy v souladu s právem na tělesnou integritu (čl. 2 odst. 2 GG). Také se vyjadřoval k rozsudkům obecných soudů, které dle jeho názoru nedostatečně vyřešily ve svých odůvodněních zásadu proportionality ve vztahu k zákroku policistů.

4.2.2. Řízení před Evropským soudem pro lidská práva

Abu Bakah Jalloh po neúspěšné ústavní stížnosti vyčerpal poslední možný vnitrostátní opravný prostředek, a tak se obrátil se stížností k Evropskému soudu pro lidská práva, kterou podal dne 30. 1. 2000. V té napadal podání emetik proti jeho vůli coby nelidské a ponižující zacházení, které tudíž odporuje čl. 3 Úmluvy. Použití důkazů získaných nezákonným způsobem společně s porušením zásady *nemo tenetur* podle jeho názoru porušilo zásadu spravedlivého procesu

---

¹⁶⁴ Grundgesetz (Ústava SRN), BGBl. S. 1/1949.

obsaženou v čl. 6 Úmluvy. Stížnost byla senátem 1. sekce uznána za opodstatněnou, ale po dodatečném prozkoumání spisového materiálu byla věc předána k vyřízení velkému senátu.

Velký senát ESLP v otázce tvrzeného porušení čl. 3 Úmluvy uznal překročení minimální hranice závažnosti potřebné k porušení zmíněného článku, a tím pádem vyvodil, že byl vůči stěžovateli porušen čl. 3 Úmluvy. Soud se v odůvodnění zabýval zejména přípustností nucených lékařských zákroků a jejich limit, srovnával podání emetik například s nuceným podáním výživy a shledal, že zásah do těla zadržného musí být vždy proveden s co největší mírou opatrnosti, nicméně sám o sobě nemusí porušit čl. 3. Dle názoru soudu v případě stěžovatele byl postup v rozporu se zásadami proporcionality a subsidiarity. Ve vztahu k zásadě proporcionality vzal v úvahu zejména fakt, že závažnost trestné činnosti pouličního dealera drog byla malá, čemuž odpovídal i uložený trest podmíněného odnětí svobody v délce šesti měsíců. Stranou zásady subsidiarity nepovažoval použití emetik za jedinou možnost, jak získat důkazový materiál z těla zadržného. To bylo dle soudu možné i přirozeným způsobem nebo vypláchnutím žaludku, což sám stěžovatel namítal u vnitrostátních soudů¹⁶⁵.

Nejproblematictější aspekt soud spatřoval ve způsobu podání emetik. Použití síly policisty dle jeho názoru hraničilo s brutalitou a po fyzické stránce šlo o velmi bolestivou proceduru. Co se týče psychické stránky stěžovatele, způsobila situace stěžovateli utrpení, neboť po požití emetik a injekci apomorfínu čekal za stálého dozoru policistů a lékaře na moment, kdy vyzvrací plastový sáček, což pro něj znamenalo velmi ponižující zážitek. Také se vyjádřil k tomu, že stěžovatel neuměl německy a mluvil pouze lámanou angličtinou, tím pádem přivolaný lékař nebyl schopen zjistit jeho úplnou anamnézu ani s jistotou stanovit bezpečnost celého procesu na zdraví stěžovatele. To bral soud v potaz zejména s ohledem na dvě úmrtí jen v Německu prokazatelně způsobená stejným postupem policejních složek¹⁶⁶. Na základě těchto skutečností tedy soud uvedl, že dané zacházení představovalo značný zásah do tělesné a psychické integrity stěžovatele a že vynucené zvracení nebylo použito z lékařských důvodů, nýbrž pouze k získání usvědčujícího důkazu vůči stěžovateli. Za těchto podmínek byl stěžovatel vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy.

---

¹⁶⁵ Touto otázkou se v minulosti zabývaly i soudy ve Spojených státech amerických. Zdejší Nejvyšší soud měl za to, že úmyslné vyvolání vyzvracení drogy je jako důkaz nepřipustné (*Rochin vs. California* 342 U.S. 165 (1952)), nicméně důkaz získaný výplachem žaludku považoval odvolací soud v Ohio za přípustný (*Dario Williams, c. 83754, Ohio, App. 8 Dist., 2004*). Tuto judikaturu zmiňuje REPÍK, Bohumil. K přípustnosti důkazu získaného nelidským a ponižujícím zacházením a k právu neobviňovat sebe samého. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 2, s. 13-17. ISSN 1210-6348., s. 13.

¹⁶⁶ Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Jalloh proti Německu*, odst. 58.

K tvrzenému porušení čl. 6 Úmluvy se velký senát vyjádřil vyčerpávajícím způsobem. Nejprve shrnul současnou judikaturu ESLP a zhodnotil, že není oprávněn zkoumat přípustnost či nepřípustnost jednotlivých důkazních prostředků ani rozhodovat o vině či nevině stěžovatele. Je povinen rozhodnout, zdali řízení jako celek bylo spravedlivé i přes marginální nebo flagrantní porušení. Dále se vyjádřil k zákonnosti použití emetik a dospěl k názoru, že použití emetik nebylo nezákonné, neboť bylo v souladu s ustanovením § 81 StPO a vnitrostátní soudy rozhodly, že zmíněné ustanovení jejich použití umožňovalo. Přestože použití emetik nebylo nezákonné, tak získaný usvědčující důkaz vůči stěžovateli byl získán způsobem odporujícím jednomu ze základních ustanovení Úmluvy. Není také sporu, že takto získaný důkaz byl hlavní pro odsouzení stěžovatele. Soud se nadále domníval, že závažnost trestného činu nebyla úměrná zákrokům vyšetřujících policistů, a tedy potřeba společnosti potrestat pachatele nedosahovala takové míry. Použití takovýchto praktik vůči dealerovi bagatelní drogové kriminality, jehož nízký trest byl odpovídající závažnosti činu, je v těžké disproporci. Dle názoru soudu proto použití důkazu získaného v nesouladu s čl. 3 Úmluvy má za následek nespravedlivost celého řízení, a tedy i čl. 6 jako zásada spravedlivého procesu byl vůči stěžovateli porušen.

Poté, co ESLP uznal porušení čl. 6 použitím důkazu drog, které byly získány násilným podáním emetik, se ještě vyjádřil k námitce stěžovatele ohledně porušení jeho práva na zákaz sebeobviňování. Nejprve shrnul dřívější judikaturu, zmínil zejména obstarání důkazů bez souhlasu obviněného, a to formou donucení, která však existují nezávisle na vůli obviněného. Jedná se například o odběr biologického materiálu obviněného (jako slin, krve, moči, DNA atd.) nebo o důkazy získané na základě domovní prohlídky.¹⁶⁷ V těchto dřívějších případech soud dospěl k názoru, že zásada zákazu obviňovat sám sebe se na tyto případy nevztahuje. V případě stěžovatele však zastává názor opačný, rozdíl spatřuje ve více aspektech. Zaprvé násilné použití emetik je zdaleka větším zásahem do práv obviněného než pouhý odběr biologického materiálu, to vše s ohledem na možnost ohrožení zdraví obviněného při způsobu použití látek vyvolávajících zvracení. Zadruhé použití síly v tomto případě mělo za následek získání skutečného důkazu, a nikoliv jen biologického materiálu pro následné účely vyšetřování. Zatřetí postup policistů byl v hrubém nesouladu se standardními postupy k odběru biologického materiálu jako krve či slin, které jsou v zásadě na rozdíl od tohoto případu v souladu s čl. 3 Úmluvy. I v tomto případě vzal soud v potaz nízkou závažnost tohoto druhu drogové kriminality a zájem společnosti na vyšetření

---

¹⁶⁷ Rozsudek ESLP ze dne 17. 12. 1996 ve věci Saunders proti Spojenému království

a potrestání pachatele takové závažnosti nedosáhl. Dalším kritériem pro posouzení byl znovu i fakt, že důkaz získaný porušením čl. 3 byl použit jako jediný usvědčující, stěžovatel sice mohl namítnout jeho použití, soudy však v souladu s ustanovením § 81a StPO k námitce ani přihlížet nemohly, jelikož dle jejich názoru byl postup v souladu s vnitrostátním právem, a důkaz z řízení nevyloučily. Na základě těchto informací soud rozhodl, že vůči stěžovateli bylo porušeno právo stěžovatele neobviňovat sám sebe a proces jako celek byl uznán jako nespravedlivý. Došlo tedy k porušení čl. 6 odst. 1 vůči stěžovateli.

Součástí rozhodnutí byla i řada souhlasných, částečně souhlasných i nesouhlasných stanovisek, z nichž dle mého názoru¹⁶⁸ vyčnívá souhlasné stanovisko soudce Bratzy. Sir Nicolas Bratza sice souhlasil s verdiktem velkého senátu, nicméně měl jisté pochybnosti ohledně argumentace soudu. První problém v odůvodnění rozhodnutí spatřoval již ohledně čl. 3, a to v argumentaci soudu týkající se závažnosti trestného činu s ohledem na porušení zmíněného článku. Soud argumentoval tím, že čím nižší je závažnost činu, tím menší je ospravedlnění nelidského zacházení vůči obviněnému. Soudce Bratza však zastává názor zcela opačný, podle něj nelze posuzovat, zdali byl porušen čl. 3 na základě závažnosti trestného činu, nýbrž naopak. Čím je trestný čin společensky škodlivější, tím více by měl být podezřelý či obviněný chráněn vůči jednáním porušujícím čl. 3 Úmluvy. Závažností trestného činu nelze v žádném případě ospravedlnit protiprávní jednání státních složek, zejména s ohledem na absolutní charakter čl. 3. Také s ohledem na potenciální trest za závažnou kriminalitu, který může dosahovat desítek let, či dokonce se může jednat o trest doživotní, je třeba hájit zájmy obviněných pro dostatečnou spravedlivost trestního procesu. Je nasnadě zmínit, že v rozhodnutí velkého senátu ve věci Gäfgen proti Německu dal soud Bratzovi za pravdu, když rozhodl, že závažnost trestného činu nemá pro kvalifikaci jednání jako rozporného čl. 3 žádný význam. Pro ilustraci přidávám přeložený úryvek tohoto stanoviska. *„Užití důkazů získaných zacházením porušujícím základní hodnoty chráněné článkem 3 se přiči konceptu spravedlivého procesu jako takovému, a to i v případě, kdy připuštění předmětných důkazů není pro uznání viny rozhodující. Námitka proti použití takových důkazů je stejně tak jako v případě vynucených doznání založena na urážlivosti pro civilizované hodnoty*

---

¹⁶⁸ Tento názor sdílí i Repík či Nejedlý. REPÍK, Bohumil. K přípustnosti důkazu získaného nelidským a ponižujícím zacházením a k právu neobviňovat sebe samého. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 2, s. 13-17. ISSN 1210-6348., s. 15–16.; NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87146-71-2., s. 45.

spravedlivosti, které představuje, škodlivém dopadu na integritu soudního procesu, stejně tak jako na nespolehlivosti jakéhokoli takového důkazu.¹⁶⁹

Soudce Bratza se ve svém souhlasném stanovisku opřel i o argumentaci ohledně čl. 6, v rámci níž soud rozhodl, že porušení čl. 3 mělo v tomto případě za následek i porušení čl. 6, neboť jednání policistů klasifikované jako nelidské a ponižující porušilo právo na spravedlivý proces vůči stěžovateli. V obecné rovině se však soud zdráhal vyslovit precedens, zdali každé porušení čl. 3, nehledě na závažnost, má za následek i automatické porušení čl. 6. Sir Bratza ve svém stanovisku šel dále než velký senát. Domnívá se, že zacházení klasifikované jako porušující čl. 3 je vždy v přímém rozporu se základními hodnotami demokratického právního státu, a tedy se a priori přičí spravedlivému procesu.

Pro celkové zrekapitulování soud rozhodl poměrem deseti hlasů vůči sedmi, že došlo k porušení čl. 3 Úmluvy vůči stěžovateli. Jedenácti hlasy vůči šesti dále rozhodl, že došlo k porušení čl. 6 Úmluvy. V předposledním výroku svého rozhodnutí soud přiznal stěžovateli náhradu soudních výdajů ve výši 5 868,88 eur spolu s 10 000 eur jako nemajetkovou újmu za způsobené útrapy, a to v poměru jedenácti hlasů vůči šesti. Následně v posledním výroku odmítl zbytek stěžovatelova návrhu na spravedlivé zadostiučinění za způsobené útrapy, a to jednomyslně.

---

¹⁶⁹ Souhlasné stanovisko soudce Bratzy. Rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Jalloh proti Německu, s. 38.

Závěr

V úvodu své diplomové práce jsem nastínil její cíle: vylíčit platnou právní úpravu účinnosti důkazů, rozebrat ji a následně zhodnotit. Také jsem si jako cíl kladl nabídnout řešení *de lege ferenda*, a to s ohledem na připravovaný nový trestní řád. Posledním cílem bylo poskytnout názory předních českých teoretiků trestního práva procesního a zaujmout k nim vlastní stanoviska.

V rámci analýzy platné právní úpravy dokazování jsem nastínil určité problémy jako například nedostatečné definice pojmů důkazního práva. Jde o pojmy důkaz, důkazní prostředek a pramen důkazu, které jsou často zaměňovány, a ačkoliv v praxi nedochází k výrazným problémům, je vhodné tyto pojmy vymezit jasně. Tento problém je v paragrafovaném znění nového trestního řádu k mému uspokojení zcela jednoznačně vyřešen.

Základním ustanovením dokazování je § 89 odst. 2, který upravuje výčet důkazních prostředků. Mezi zde uvedené vybrané důkazní prostředky patří např. výslech obviněného a svědka, znalecké posudky nebo ohledání. Je zřejmé, že jde o výčet demonstrativní, s čímž však nesouhlasí Repík s Jelínkem. Spatřuji zmíněnou úpravu v rozporu se základními zásadami trestního procesu, především se zásadou stíhání jen ze zákonných důvodů a zákonným způsobem. Taxativní výčet považují za vhodnější z hlediska právní jistoty, zejména pokud některé důkazní prostředky upravuje judikatura. Tento názor nesdílím, neboť taxativní výčet může opomenout některý z důkazních prostředků, který bude použitelný s budoucím technologickým a vědeckým rozvojem spolu s rozvojem kriminalistických věd. Přístup současného trestního řádu v tomto případě a nynější demonstrativní výčet považuji za adekvátní. Stejného názoru je i komise pro nový trestní řád, jelikož v paragrafovaném znění návrhu nového trestního řádu přebírá současnou úpravu.

Ve druhé kapitole jsem dle názvu své diplomové práce nejprve vymezil pojmy spojené s důsledky porušení předpisů o dokazování, tj. účinnost a přípustnost důkazů. Poté jsem rozvedl kritéria zákonnosti vedoucí k neúčinnosti důkazů, která uvedl Repík ve svém hojně citovaném článku z roku 1982, publikovaném v *Bulletinu advokacie*.

V rámci poslední části druhé kapitoly jsem se snažil splnit sebou vytyčený cíl, a to nabídnout řešení předestřených problémů. Navrhl jsem zde určitá řešení *de lege ferenda*, jako například vymezit jednoznačně přípustnost a účinnost důkazů, neboť existují situace, kdy důkaz může být nepřípustný, ačkoliv při jeho obstarání nedošlo k žádnému porušení procesních předpisů o dokazování. Dále se domnívám, že by zákonodárce měl demonstrativně vymezit některé příklady

podstatných vad a zejména uvést kritéria nezákonnosti tak, jak je načrtl již Repík. V návaznosti na paragrafované znění v návrhu nového trestního řádu, jsem se zaměřil na úpravu použitelnosti důkazů, která sice vhodně doplňuje jediný vylučovací důvod v nynějším trestním řádu (§ 89 odst. 3), nicméně postrádá vymezení podstatných vad a zejména kritérií nezákonnosti tak, jak jsem uvedl výše.

Ve třetí kapitole jsem se zabýval doktrínou plodů z otráveného stromu, převzatou ze Spojených států amerických. Tato doktrína byla judikována několika významnými rozhodnutími Nejvyššího soudu USA a spočívá v neúčinnosti důkazů, které ač mohly být obstarány zákonným způsobem, jsou neúčinné, a to v návaznosti na nezákonný postup orgánů činných v trestním řízení při obstarávání důkazů. Základní teze zde zní: jestliže i informace vedoucí k obstarání důkazu byla získána nezákonně, je navazující důkaz neúčinný. Dle teorie tedy neúčinnost důkazu zde vzniká tzv. na dálku. Nejdůležitějším aspektem této kapitoly je bezesporu shrnutí soudobých i dřívějších názorů na tuto doktrínu od předních českých teoretiků. Tyto názory jsem nejprve rozdělil dle jejich stanovisek k projednávané doktríně.

Nejprve jsem vymezil představy Růžka a Repíka, kteří doktrínu odmítají zcela a domnívají se, že odvozené důkazy jsou při zákonném procesu dokazování vždy účinné. Toto stanovisko jsem podrobil největší kritice. Domnívám se totiž, že při absolutním odmítnutí doktríny plodů z otráveného stromu, takřka navádíme orgány činné v trestním řízení, aby bez problémů porušovaly procesní předpisy, jelikož pokud zjistí pravdu, jakkoliv pokřivenou, mohou dále postupovat v souladu s předpisy a předešlé porušení není nikterak bráno v potaz. Nejflagrantnější problém vyvstává v případě, kdy prvotní informaci získají za použití mučení či jiného nelidského zacházení s obviněným. Tyto informace či důkazy sice účinné nejsou, jenže při dalším souladném procesním postupu obstarávání důkazů už účinné jsou, a mohou tak bez problémů vést k odsouzení obviněného, ač byl vystaven mučení. Pokud v návaznosti na doktrínu plodů z otráveného stromu alespoň v tomto případě navazující důkazy neuznáme jako neúčinné automaticky ze zákona, riskujeme, že se k takovému chování orgány činné v trestním řízení uchýlí, což by naprosto znehodnotilo celý proces a učinilo by jej zřejmě nespravedlivým. Nadto pokud by se odsuzující rozsudek opíral o takto získané důkazy, vystavoval by rozsudek ohrožení přezkumu před Evropským soudem pro lidská práva z hlediska porušení spravedlivého procesu. K tomuto bodu jsem se vyjádřil podrobněji v poslední kapitole práce.

Dále jsem rozvedl svou úvahu v kontextu zásady konfliktu zájmů, která v trestním právu procesním stipuluje dva zájmy, a to zájem společnosti na potrestání pachatelů trestných činů a zájem společnosti na zachování práv a svobod obviněných. V ideálním případě jsou oba zájmy v souladu a potrestání pachatele je možné spolu se zachováním jeho práv. Existují však i případy, ve kterých dostává jeden zájem přednost před druhým. V návaznosti na tento princip někteří uvádí, že účinnost důkazů by se měla lišit úměrně závažnosti spáchaného trestného činu, tedy při vyšetřování závažných trestných činů by měl stát k odsouzení pachatele opatřovat důkazy prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení jakýmkoliv způsobem. U méně závažných trestných činů by zase každé porušení předpisů o dokazování mělo mít za následek neúčinnost vadně opatřeného důkazu. S tímto přístupem se neztotožňuji. Čím závažnější trestná činnost, tím opatrněji by měly orgány činné v trestním řízení přistupovat ke zjišťování „pravdy“ za každou cenu. Naopak vzhledem k výši potenciálního trestu je nutné pečlivě dbát na práva obviněných. V tomto bodě jsem se i odkazoval na souhlasné stanovisko soudce Bratzy v rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Jalloh v. Německo, o kterém pojednává samostatná podkapitola ve čtvrtém úseku práce. Posledním českým teoretikem, o kterém jsem hlouběji pojednával, je Herczeg, se kterým jsem se shodoval nejvíce ze všech autorů ve vztahu k doktríně plodů z otráveného stromu. I on se opírá ve svých názorech o rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva a velmi přiléhavě shrnuje největší klady používání doktríny v českém trestním řízení, které dle jeho i mého názoru převyšují její zápory, především pro soulad se zásadou spravedlivého procesu.

Ze shrnutí tuzemské judikatury vyplývá, že se k doktríně plodů z otráveného stromu staví jaksi dvojznačně: nepřebírá ji, ale existují výjimky. Například Nejvyšší i Ústavní soud judikovaly, že v kontinentálním procesu postaveném na materiálně-formálním přístupu k hodnocení důkazů pro doktrínu není zpravidla místo, neboť ta se spíše hodí pro formální přístup, známý z angloamerické právní kultury *common law*. Nevylučují však, že v určitých případech je možné doktrínu použít, a to se zřetelem k okolnostem charakteru a závažnosti vady důkazu. Nejvíce se k této doktríně přiklonil Vrchní soud v Praze během známé kauzy Davida Ratha, který doktrínu použil, když prohlásil záznam z odposlechů za neúčinný důkaz, a to v návaznosti na vadu v příkazu k jejich nařízení. Prohlásil tedy důkaz odvozený za neúčinný v návaznosti na nezákonnost důkazu původního.

V poslední kapitole jsem nastínil judikaturu Evropského soudu pro lidská práva v kontextu neúčinných důkazů. Evropský soud se sice neúčinnými důkazy nezabývá přímo, jak již v minulosti judikoval, jelikož jejich úprava není součástí Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, nicméně se jich blízce dotýká tím, že řeší porušení čl. 6 Úmluvy týkající se práva na spravedlivý proces. Pokud by totiž vnitrostátní soud jako podklad pro své rozhodnutí vzal neúčinný důkaz v potaz, vystavuje se takové rozhodnutí v případě stížnosti přezkumu Evropským soudem z hlediska zmíněného čl. 6, poněvadž spravedlivost celého procesu by byla v sázce. V této kapitole jsem uvedl dvě významná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, a to ve věci stěžovatelů Magnuse Gäfgena a Abu Bakaha Jalloha. Oba rozsudky se týkaly porušení čl. 6 spolu s porušením čl. 3, který obsahuje zákaz mučení a jiného nelidského zacházení. Evropský soud se také dotýkal otázek, zdali porušením čl. 3 nastává automatické porušení čl. 6, ač neposkytl jednoznačnou odpověď. Někteří soudci ve svých stanoviscích ovšem docházeli k názoru, že použitím mučení, ponižujícího či jinak nelidského zacházení dochází vždy k nespravedlivosti celého procesu, a tím pádem k porušení čl. 6 Úmluvy. S tímto tvrzením se ztotožňují, jelikož použití takových metod orgány činnými v trestním řízení automaticky znehodnocuje nejen získaný důkaz nýbrž celé řízení. Taktéž v obou zmíněných rozsudcích se Evropský soud zabýval otázkou úměry mezi nelidským zacházením a závažností trestné činnosti, kdy nejdříve judikoval, že bagatelní trestná činnost nemůže legitimizovat nelidské zacházení v porovnání se závažnou kriminalitou. Tento přístup se ale nelíbil soudci Bratzovi, který tvrdil, že závažnost trestné činnosti nehraje žádnou roli a nemůže nikdy ospravedlnit jednání státních orgánů, při kterých je použito nelidského zacházení vůči obviněným. Naopak při nejzávažnější trestné činnosti by měl být obviněný chráněn proti porušení čl. 3 více než kdy jindy. Stejně jako při argumentaci výše se i zde s tímto přístupem plně ztotožňují. V dalším rozhodnutí dal Evropský soud již soudci Bratzovi za pravdu a tuto distinkci vyloučil.

Na úplný závěr bych rád podotkl, že zásada zákonnosti a zásada spravedlivého procesu by měla platit během celého procesu a snaha orgánů činných v trestním řízení objasňovat trestnou činnost by měla být během trestního řízení s těmito zásadami souladná. Zájem na potrestání pachatelů trestných činů by neměl být nikdy nadřazen nejen zmíněným zásadám, ale také oprávněným právům a svobodám občanů. Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 27. 5. 2003 pod sp. zn. III. ÚS 623/2000 tuto myšlenku shrnuje stručně: „*Proto rámcem spravedlivého procesu může být jedině proces vedený zákonným způsobem. Zákonnost, poněkud schematicky vyjádřeno, je tu formou trestního řízení, spravedlivost pak žádoucí kvalitou (obsahu) trestního řízení.*“

Seznam použitých zdrojů

Seznam odborné literatury

Příručky, Učebnice a Komentáře

DRAŠTÍK, Antonín. FENYK, Jaroslav. *Trestní řád: komentář I. díl (§ 1 až 179h)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.

FENYK, Jaroslav. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. GŘIVNA, Tomáš a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-751-5.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-160-1.

JELÍNEK, Jiří et al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-230-1.

MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: Beck, 2007. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-572-8.

SLÁDEČEK, Vladimír. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-590-9.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád I.: komentář (§ 1-156)*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel et al. *Trestní řád II.: komentář (§ 157-314s)*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0-0.

Monografie

BOGUSZAK, Jiří. *Právní principy*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999. ISBN 80-901064-5-5.

FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7687-7.

FRYŠTÁK, Marek. POLIŠENSKÁ, Petra a kol. *Aktuální judikatura k trestnímu řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7518-4.

HENDRYCH, Dušan a kolektiv. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, 536 s. ISBN 978-80-7502-287-5.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-185-4.

KALVODOVÁ, Věra, Pavel ŠÁMAL a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Dokazování v trestním řízení – právní, kriminologické a kriminalistické aspekty*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-8072-0.

MATHERN, Vladimír. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. Bratislava: Obzor. 1984. 229 s. ISBN 65-019-84.

MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9.

NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-87146-71-2.

NETT, Alexander. *K problematice neúčinných důkazů v trestním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1163-7.

NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1524-1.

POLČÁK, Radim; PÚRY, František; HARAŠTA, Jakub a kolektiv. *Elektronické důkazy v trestním řízení*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. 253 s. Acta Universitatis Brunensis Iuridica. ISBN 978-80-210-8073-7.

ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999. 403 s. ISBN 80-85963-89-2.

ZAORALOVÁ, Petra. *Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze*. Praha: Leges, 2018. 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0.

Seznam odborných článků

BRANSDORFER, Mark S. Miranda Right-to-Counsel Violations and the Fruit of the Poisonous Tree Doctrine. *Indiana Law Journal*. 1987, roč. 62, č. 4, s. 3. ISSN 0019-6665.

FRYŠTÁK, Marek a JÍLOVEC, Michal. Zákonost důkazů v trestním řízení a její posuzování aplikační praxí. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2014, roč. 22, č. 1, s. 12-22. ISSN 1210-9126.

FRYŠTÁK, Marek. Úřední záznam o podání vysvětlení jako důkaz v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 9, s. 199-202. ISSN 1213-5313.

GREER, Steven. Is the Prohibition against Torture, Cruel, Inhuman and Degrading Treatment Really 'Absolute' in International Human Rights Law? *Human Rights Law Review*. 2015, sv. 15, č. 1, s. 101-137. ISSN 1461-7781.

GREER, Steven. Should police threats to torture suspects always be severely punished? Reflections on the Gäfgen case. *Human Rights Law Review*. 2011, sv. 11, č. 1, s. 67-89. ISSN 1461-7781.

HAVELKOVÁ, Renáta. JIRÁSKO, Vojtěch. Využití metody pachové identifikace v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, 2019, č. 9, s. 192-195. ISSN 1213-5313.

HERCZEG, Jiří. Plody z otráveného stromu a ústavněprávní limity získávání informací v trestním řízení. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 3, s. 65-70. ISSN 1213-5313.

HERCZEG, Jiří. Zásada „nemo tenetur“ a práva obviněného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2010, č. 1-2, s. 35-43. ISSN 1210-6348.

JELÍNEK, Jiří. K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu. *Bulletin Advokacie*. 2018, (7-8), s. 13-19. ISSN 1210-6348.

KOUDELKA, Zdeněk. Zákonná příslušnost státního zástupce jako právní hodnota. *Bulletin advokacie*. 2013, 12, s. 35-39. ISSN 1210-6348.

MUSIL, Jan. Několik otazníků nad judikaturou Ústavního soudu ČR v době postmoderny (na příkladu prohlídky jiných prostor a pozemků). *Kriminalistika*. 2011, č. 1, s. 1-33. ISSN 1210-9150.

REPÍK, Bohumil. Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, *Bulletin advokacie*. 1982, červen-září, s. 125-154. ISSN 1210-6348.

REPÍK, Bohumil. K přípustnosti důkazu získaného nelidským a ponižujícím zacházením a k právu neobviňovat sebe samého. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 2, s. 13-17. ISSN 1210-6348.

RŮŽEK, Antonín. K některým důsledkům porušení předepsaného procesního postupu. *Socialistické soudnictví*, 1966, č. 5, s. 223-231. ISSN 0560-4052.

ŠÁMAL, Pavel. Provádění dokazování v hlavním líčení a úprava absolutní a relativní neúčinnosti důkazů ve věcném záměru trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 12, s. 354-355. ISSN 1213-5313.

YERBURY, Agatha. „To be tortured would be terrible; but to be tortured and also to be someone it was not wrong to torture would be even worse“. Discuss. *UCL Jurisprudence Review*. 2007, č. 13, s. 119-134. ISSN 1462-8171.

ZAORALOVÁ, Petra. Použitelnost soukromých zvukových a obrazových záznamů jako důkaz v trestním řízení. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. 2017, č. 11, s. 28-32. ISSN 1210-6348.

Internetové zdroje

DIMUN, Petr. Případ Elischer: Odposlechy Vězeňské služby jako důkaz? Proč ne, domnívá se státní zastupitelství. *Česká Justice* [online]. 4.12.2018 [cit. 2018-12-11]. Dostupné z: http://www.ceska-justice.cz/2018/12/pripad-elischer-odposlechy-vezenske-sluzby-jako-dukaz-proc-ne-domniva-se-statni-zastupitelstvi/?fbclid=IwAR0NuUP0Vw-qg7YOy6A7IcZd_RJXN-waM4IyfnSlI9UntREmVS_rnXSU_7g

ONDŘEJ, Golis. Správné, ale obtížně srozumitelné, říkají o rozsudku nad Rathem profesor Jelínek a Eliška Wagnerová. *Český rozhlas: iRozhlas.cz* [online]. 28.6.2019 [cit. 2020-03-24]. Dostupné z https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kauza-rath-david-rath-korupce-vrchni-soud-odposlechy-rozsudek-eliska-wagnerova_1906280725_ogo

KEDROŇ, Radek. Veřejnost to těžko pochopí, říká soudce Zelenka k tomu, proč jeho senát zprostil Ratha většiny obžaloby. *Český rozhlas: iRozhlas.cz* [online]. 26.6.2019 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/kauza-rath-vrchni-soud-odposlechy-pavel-zelenka-david-rath-korupce_1906261709_ogo

Ministerstvo spravedlnosti. *Východiska a principy nového trestního řádu*. [online]. 2018 [cit. 2018-12-09]. Dostupné z: <https://novyportal.justice.cz/web/msp/trestni-legislativa-podrobne?clanek=rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

POLANSKÝ, Jiří. Co s neplatným důkazem v trestním řízení. *Právní prostor* [online]. 22.02.2017 [cit. 2018-12-09]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/co-s-neplatnym-dukazem-v-trestnim-rozeni>

ŠRÁMEK, Dušan. Advokát Rampula: Státní zástupce Lata chtěl chybnou změnou stanoviska k použitelnosti odposlechů pomoci obžalobě. *Česká justice* [online]. 2019, 6.4.2019 [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/04/advokat-rampula-statni-zastupce-lata-chtel-chybnou-zmenou-stanoviska-k-pouzitelnosti-odposlechu-pomoci-obzalobe/>

Trestní právo procesní: Rekodifikace trestního práva procesního [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 2018 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.tpp.justice.cz/>

URBAN, Štěpán a Ludvík PINC. Čichám, čichám zločin: Problémy a perspektivy pachové identifikace. *Vesmír* [online]. 2018, 5.4.2018, 97(4) [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2018/cislo-4/cicham-cicham-zlocin.html?fbclid=IwAR3Ik6RVORtt_i_2L3ev1dleDufCRV8BzfQ_7kK232OBuYqKAP_Q8JeFPK0

VÁVRA, Libor. Povolování odposlechu a jejich použitelnost v trestním řízení. *Právní prostor* [online]. 2017 [cit. 2018-12-09]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/povolovani-odposlechu-a-jejich-pouzitelnost-v-trestnim-rizeni>

Judikatura

Judikatura obecných soudů

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001 (R 41/2002 sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 1992, sp. zn. 6 To 12/92 (R 8/1993 sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 5. 1993, sp. zn. 6 Tz 46/93 (R 46/1993 sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 24. 3. 1970, sp. zn. 7 Tz 84/69 (R 38/1970 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 9. 1970, sp. zn. 1 To 49/70 (R 29/1971 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 3. 2016, sp. zn. 7 To 91/2016 (nepublikováno)

Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. 3. 1989, sp. zn. 7 To 1/89. (R 25/1990 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 2. 1980, sp. zn. 11 To 62/79. (R 3/1981 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 4. 1984, sp. zn. 3 Tz 8/84. (R 9/1985 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu SSR ze dne 3. 6. 1976, sp. zn. 4 Tz 98/76. (R 11/1977 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 8. 2010, sp. zn. 7 Tdo 783/2010. (R 70/2010-T 1331)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 4 Tdo 700/2017. (NS 2009/2018)

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 1999, sp. zn. 3 Tr 4/99 (PR 7/1999 str. 377)

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24. 3. 1998, sp. zn. 13 To 138/98 (R 62/1999 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 3 Tz 8/2018 (NS 5972/2018)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. 3 Tdo 1621/2014 (NS 1470/2015)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 6 Tdo 84/2013 (NS 1409/2013)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. 11 Tdo 122/2015 (NS 3532/2015)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 5 Tdo 949/2018 (NS 5568/2018)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 7 Tdo 1605/2017 (NS 2245/2018)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2018, sp. zn. 11 Tdo 103/2018 (NS 1042/2018)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 4. 2017, sp. zn. 4 Tdo 376/2017 (NS 3133/2017)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 3 Tdo 1372/2017 (NS 8280/2017)

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 23. 7. 2015, sp. zn. 4 T 5/2015 (nepublikováno)
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 10. 2016, sp. zn. 6 To 106/2015 (nepublikováno)
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. 6 Tz 3/2017 (NS 4156/2017)

Judikatura Ústavního soudu

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 3. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1098/15.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. III. ÚS 623/2000.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 6. 2002, sp. zn. II. ÚS 291/2000.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 29. 1. 1998, sp. zn. I. ÚS 484/97.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 10. 2001, sp. zn. I. ÚS 201/01.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 3038/07.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. III. ÚS 798/06.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 6. 2006, sp. zn. I. ÚS 631/05.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 587/14.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 14. 2. 2010, sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/09.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 7. 2010, sp. zn. II. ÚS 1414/07-2.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 587/144.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 8. 1. 2016, sp. zn. I. ÚS 3513/14.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 7. 2014, sp. zn. IV. ÚS 3766/12.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 10. 2013, sp. zn. IV. ÚS 2058/13.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 5. 2014, sp. zn. III. ÚS 761/14.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 19. 7. 2012, sp. zn. III. ÚS 3318/09.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 1677/13.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 2260/2010-2.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 3. 2003, sp. zn. IV. ÚS 757/2000.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. III. ÚS 532/01.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. II. ÚS 681/04.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. III. ÚS 84/94.
Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 202/06.
Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. I. ÚS 2632/2012.
Nález Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 30/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. II. ÚS 2369/08.
Nález Ústavního soudu ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1780/07.
Nález Ústavního soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. I. ÚS 1284/17.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek Velkého senátu ze dne 1. 6. 2010, ve věci *Gäfgen proti Německu*, 22978/05.
Rozsudek Velkého senátu ze dne 11. 7. 2006, ve věci *Jalloh proti Německu*, 54810/00.
Rozsudek ze dne 18. 1. 1978, ve věci *Irsko proti Spojenému království*, 5310/71.
Rozsudek ze dne 17. 12. 1996 ve věci *Saunders proti Spojenému království*, 43/1994/490/572.

Judikatura Nejvyššího soudu Spojených států Amerických

Weeks v. United States, 232 U.S. 383 (1914)
Silverthorne Lumber Co. v. United States, 251 U.S. 385 (1920)
Burdeau v. McDowell, 256 U.S. 465 (1921)
Nardone v. United States, 308 U.S. 338 (1939)
Mapp v. Ohio, 367 U.S. 643 (1961)
Wong Sun v. United States, 371 U.S. 471 (1963)
Miranda v. Arizona, 384 U.S. 436 (1966)
United States v. Leon, 468 U.S. 897 (1984)

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, podle sdělení č. 209/1992 Sb.
Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, podle vyhlášky č. 143/1988 Sb.
Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě

Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství

Zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky

Zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů

Strafprozessordnung (Trestní řád SRN), BGBl. S. 1074/1987

Grundgesetz (Ústava SRN), BGBl. S. 1/1949

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 30/2009, o plnění úkolů v trestním řízení

Důsledky porušení předpisů o dokazování pro účinnost důkazů

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá neúčinností důkazů v trestním řízení v důsledku porušení předpisů o dokazování. Cílem této práce je uceleně předložit platnou právní úpravu ohledně dokazování v českém právním řádu, zhodnotit ji a předestřít řešení určitých problémů.

Může být trestní proces spravedlivý, pokud během něj trpí jeho základní zásady a dochází k porušování práva státními složkami? Jaké mantinely zabraňují státní svévoli? Na tyto otázky předkládaná práce hledá odpověď, a to pomocí analýzy trestněprávních institutů řešících danou oblast.

Práce je rozčleněna na šest částí – čtyři kapitoly, úvod a závěr. První kapitola pojednává v obecné rovině o dokazování a jejím specifikám v trestním řízení. Vymezuje důležité pojmy, které jsou k pochopení celé problematiky práce nezbytné, a také osvětluje zásady, na kterých dokazování v trestním řízení stojí. Druhá kapitola se zaměřuje na nepřípustnost, a především na neúčinnost důkazů, vzniklou důsledkem nezákonného postupu orgánů činných v trestním řízení. Takový nezákonný postup musí dosáhnout určité intenzity, závažnost porušení hraje totiž v neúčinnosti důkazů zásadní roli. V poslední podkapitole autor přináší návrhy *de lege ferenda*, a to v souvislosti s navrhovaným zněním připravovaného trestního řádu. Třetí kapitola se zabývá doktrínou plodů z otráveného stromu převzatou z judikatury Nejvyššího soudu USA. Tato doktrína stanovuje neúčinnost důkazů odvozených od nezákonně získaného důkazu či informace, kdy neúčinnost působí tzv. na dálku a vzniká automaticky již právě na základě nezákonného postupu u důkazu původního. Součástí této kapitoly je shrnutí české právní teorie a judikatury vztahující se ke zmíněné doktríně. Čtvrtá kapitola podává dílčí výklad judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, věnující se účinnosti důkazů, zákazu mučení a právu na spravedlivý proces. Zabývá se dvěma zásadními rozsudky: ve věcech stěžovatelů Magnuse Gäfgena a Abu Bakah Jalloha. V samém závěru práce dochází ke shrnutí poznatků a názorů na právní úpravu *de lege lata* a zároveň autor nabízí východiska *de lege ferenda*.

Klíčová slova

dokazování v trestním řízení, neúčinnost důkazů, doktrína plodů z otráveného stromu

The Consequences of Breaching the Rules of Evidence for the Effectiveness of the Evidence

Abstract

This diploma thesis deals with the phenomenon of ineffective evidence in criminal procedures as a result of a breach the rules of evidence. The aim of the thesis is to submit current regulations about evidence in the Czech legal system, evaluate it and shine a light on certain problems.

Can a criminal procedure be just if the essential principles are trampled on and the government breaks the law? Are there any barriers preventing government arbitrariness? This thesis tries to answer these questions by introducing legal institutes based on area of evidence in criminal procedure.

Thesis consists of six parts – four chapters, introduction and conclusion. The first chapter deals generally with evidence and its specifics in criminal law. It defines crucial terminology to understand this topic thoroughly and shines a light on principles of evidence. The second chapter revolves around admissibility and especially efficiency of evidence as a result of a breach in the rules of evidence by law enforcement. That breach of evidence has to fulfill a certain level of severity which has an important part in evidence ineffectivity. In the very last part of this chapter the author suggests legislative changes according to a draft of the new code of criminal procedure. The third chapter deals with the fruit of the poisonous tree doctrine based on rulings by the Supreme Court of the United State. This doctrine rules out evidence derived from unlawful operation by law enforcement or by unlawfully seized information. Part of this chapter consists of Czech theory and case law related to the aforementioned doctrine. The fourth chapter interpretes case law of European Court of Human Rights in Strasbourg, related to effectiveness of evidence, prohibition to torture and right to a fair trial. It consists of two critical cases: Magnus Gäfgen and Abu Bakah Jalloh.

In the conclusion of the thesis, the author summarises essential pieces of knowledge and thoughts about current regulation and also offers his point of view on the possible new legislation about effectiveness of evidence.

Key words

evidence in criminal procedure, ineffectiveness of evidence, fruit of the poisonous tree doctrine